

به نام خدا

سوالات متن و پرسش‌های نمونه تاریخ معاصر ایران سال یازدهم به جز انسانی

درس اول تابیت و پنجم

بهرام شفیع

سرگروه تاریخ منطقه آب‌پخش

استان بوشهر

سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳

درس اول: «حکومت قاجار از آقامحمدخان تا محمدشاه»**۱. ایل قاجار از چه قومی بودند، چه زمانی وارد ایران شدند؟**

ایل قاجار از ترکمانان بودند که در زمان مغولان به ایران کوچ کردند.

۲. قاجارها در دوره صفویه چه نقشی داشتند؟

با تشکیل سلسله صفویه توسط شاه اسماعیل به یاری او پرداختند و در جرگه قزلباش ها درآمدند.

۳. چرا نادرشاه با قاجارها میانه خوبی نداشت؟

به علت حمایت آنها از حکومت صفوی، نادرشاه با آنها میانه خوبی نداشت.

۴. رهبر قاجارها (پس از مرگ نادرشاه) در راستای به دست گرفتن قدرت در ایران چه کسی بود؟ وی چه سرانجامی داشت؟

با مرگ نادر شاه، قاجارها کوشیدند تا قدرت را به دست بگیرند. در این راه رهبر آنها محمد حسن خان جان خود را ازدست داد و فرزندش آقامحمد خان به اسارت کریم خان زند در آمد.

۵. حکومت قاجاریه چگونه تأسیس شد؟

با مرگ کریم خان زند، آقا محمد خان از دربار گریخت و با غلبه بر لطفعلی خان حکومت را به دست گرفت. سلسله قاجار را بنیاد نهاد. (این سلسله ۱۳۰ سال فرمانروایی کردند) تهران را به پایتختی برگزید.

۶. اقدام برای اعاده حاکمیت ایران بر قفقاز چه بود و نتیجه چه شد؟

آقامحمد خان برای اعاده حاکمیت بر ایالت های شروان و گرجستان که در دوران زندیه تحت سلطه روس قرار گرفته بود اقدام کرد. **در نتیجه:** تفلیس را از روس ها پس گرفت. اما در لشکر کشی دوم به قفقاز، توسط عده ای از همراهانش به قتل رسید.

۷. بعد از آقامحمدخان چه کسی به سلطنت رسید؟

با قتل آقا محمد خان، فتحعلی شاه به سلطنت رسید.

۸. علت شروع جنگ های دوره اول ایران و روسیه چه بود؟

در این دوره، روس ها گرجستان و ایالت های دیگر را مورد تاخت و تاز قرار دادند. بدین ترتیب دوره اول جنگ های ایران و روس آغاز شد و ۹ سال طول کشید. (۱۱۸۲ تا ۱۱۹۲ ش.).

۹. جنگ های دوره اول ایران و روسیه با چه حادثه ای به پایان رسید؟

دوره اول جنگ های ایران و روس با بستن عهدنامه گلستان پایان یافت.

۱۰. مفاد عهدنامه گلستان را بنویسید؟

۱. ایالت های؛ داغستان و گرجستان به روسیه واگذار شد شهرهای؛ باکو، دربند، شیروان، قره باغ، شگی، گنجه، موقان و قسمت بالای تالش به روسیه واگذار شد ۲. حق کشتیرانی در دریای خزر از ایران سلب شد ۳. روسیه نیابت سلطنت عباس میرزا را در ایران به رسمیت شناخت.

۱۱. منظور از بند سوم عهدنامه گلستان چه بود؟

این بند که ظاهراً امتیازی برای ایران به حساب می آمد، در واقع به منزله نادیده گرفتن استقلال کشور و به رسمیت شناختن دخالت روسیه در امور داخلی آن بود.

۱۲. در دوره فتحعلیشاه چه عاملی زمینه ساز بیداری اسلامی در ایران شد؟

هجوم سیاسی نظامی دولت های استعمارگر اروپایی،

۱۳. فتوای جهاد علیه روس، در دوره قاجار توسط چه کسانی صادر شد؟

آیت الله شیخ جعفر نجفی کاشف الغطاء، آیت الله سید محمد مجاهد، ملا احمد نراقی و ... فتوای جهاد دادند و مردم با شرکت در جنگ جلو پیشروی روس‌ها را گرفتند.

۱۴. نتیجه جنگ‌های دوره دوم ایران و روسیه چه بود؟

عباس نیز از خود شجاعت زیادی نشان داد. اما متأسفانه روس‌ها پیروز شدند!

۱۵. علل شکست ایران در دوره ی اول جنگ ایران با روس در دوره ی فتحعلیشاه چه بود؟

۱- ضعف و غفلت فتحعلی شاه و دربارش ۲- خیانت انگلستان

۱۶. علل شروع جنگ‌ها دوره دوم جنگ‌های ایران و روس (۱۲۰۶-۱۲۰۴ش) چه بود؟

۱. بدرفتاری روسها با ساکنان مناطقی که طبق عهدنامه گلستان به آنها واگذار شده بود و فریاد دادخواهی مردمان آن سرزمین

۲. ابهام در تعیین خط مرزی بین ایران و روس در معاهده گلستان و دست درازی روسها به سرزمین‌های شمالی ایران

در اثر فتوای علمایی همچون آیت الله سید محمد هاشم مجاهد، مردم به جنگ با روس‌ها برخاستند و مناطق بسیاری را آزاد کردند.

۱۷. علل و عوامل شکست ایران (قاجارها) در جنگ‌های دوره دوم با روس چه بود؟

خیانت دولت انگلستان و بی‌کفایتی دربار ایران با امضای قرارداد ترکمانچای، جنگ به نفع روس‌ها تمام شد.

۱۸. مفاد قرارداد ترکمانچای را بنویسید؟

۱. علاوه بر سرزمین‌هایی که در عهدنامه گلستان به روسها واگذار شده بود ایروان، نخجوان و بخشی از دشت مغان نیز از ایران جدا شد

۲. ایران متعهد به پرداخت پنج میلیون تومان غرامت به روسیه شد ۳. حق کاپیتولاسیون یا قضاوت کنسولی بر ایران تحمیل شد

۱۹. بر اساس کاپیتولاسیون اتباع دولت روسیه در ایران از چه حقی برخوردار شدند؟

به موجب این حق، هرگاه اتباع روسی مقیم ایران مرتکب جرمی می‌شدند، دادگاه‌های ایران حق رسیدگی نداشتند، بلکه مراجع قضایی دولت

روسیه می‌بایست به آن جرم رسیدگی می‌کردند.

۲۰. علت امضای قرارداد فین کن‌اشتاین با ایران چه بود؟

ناپلئون که از حمله مستقیم به انگلستان ناتوان بود، قصد داشت با تصرف مستعمره‌های انگلیس این کشور را شکست دهد. هند مهمترین

مستعمره انگلیس بود که دسترسی به آن از طریق ایران امکان پذیر بود. به همین منظور قرارداد فین کن‌اشتاین را با ایران بست.

۲۱. هر کدام از دو دولت فرانسه و ایران بر اساس معاهده ی فین کن‌اشتاین چه تعهداتی داشتند؟

الف: تعهدات فرانسه: فرانسه متعهد شد که ایران را در جنگ با روسیه کمک کند

ب: تعهدات ایران ۱. برای حمله به متصرفات انگلستان در هند با افغانها و قبایل هرات و قندهار متحد شود. ۲. به انگلستان اعلان جنگ دهد

۳. در صورت لشکر کشی ناپلئون به هند، اجازه عبور لشکر او از ایران را بدهد.

۲۲. قرارداد تیلسیت بین کدام دولت‌ها بسته شد؟

بین فرانسه و روسیه.

۲۳. علت امضای عهدنامه مجمل (۱۸۲۷ش) بین ایران و انگلستان چه بود؟

انگلستان ایران را سده محکمی در برابر تهاجم به مستعمره‌های خود در هندوستان می‌دانست، و علاقه مند بود که در دربار ایران

نفوذ کند. ایران نیز که از حمایت فرانسه ناامید شده بود به انگلستان روی آورد و عهدنامه مجمل را امضا کرد.

۲۴. دولت انگلیس با امضای عهدنامه یی مجمل چه تعهداتی را در قبال ایران پذیرفت؟

۱. هرگاه نیروهای نظامی دولتهای اروپایی به ایران حمله کنند، نیروی نظامی در اختیار ایران قرار دهد یا به دولت ایران کمک مالی کند.

۲۵. قرارداد مفصل بین کدام دولت ها بسته شد؟

بین ایران و انگلستان بسته شد.

۲۶. نتیجه قرارداد مفصل برای ایران چه بود؟

مفاد این عهدنامه به گونه ای بود که استقلال ایران را بر باد می داد. (دوره فتحعلی شاه)

۲۷. تعهدات ایران به انگلستان در قرارداد مفصل را بنویسید؟

الف: تعهدات ایران: ۱. قبول حکمیت نماینده انگلیس در اختلافات مرزی خود با روسیه ۲. خودداری از بستن قرارداد با روسیه یا هر دولت سومی

که دشمن انگلیس باشد ۳. استخدام نکردن افراد نظامی برای آموزش سپاه ایران از کشورهایی که با انگلیس روابط دوستانه ندارند

ب: تعهدات انگلستان: ۱. اگر دولت ثالثی به خاک ایران تعرض کند، انگلستان حتی المقدور از کمک به ایران خودداری نکند ۲.

انگلستان از کمک به سرکشان و شاهزادگانی که علیه تاج و تخت پادشاه قاجار قیام کنند، خودداری کند.

۲۸. نتایج روابط ایران و انگلستان چه بود؟

۱. به تعهدات خود عمل نکرد ۲. با ایران روابط دوستانه برقرار نکرد ۳. مستشاران خود را از ارتش ایران فرا خواند ۴. از کمک به ایران

خودداری کرد ۵. داوری سفیر خود را در پیمان صلح ایران و روسیه به ضرر ایران بر کشورما تحمیل کرد

۲۹. علت حمله ی ایران به هرات در دوره ی فتحعلی شاه چه بود؟

شهر هرات دروازه ی هندوستان شمرده می شد، و در آن زمان جزء ایران بود. اما حکمران آن جا، کامران میرزا، با تحریک انگلیس

ها علیه حکومت مرکزی ایران شورش کرده بود، و حتی گاهی به مناطق دیگر ایران دست اندازی می کرد.

۳۰. روسها نیز به چه دلایلی دلیل ایران را در حمله به هرات تشویق می کردند؟

۱. به علت رقابت با انگلستان؛ به خطر افتادن مستعمره های انگلیس در هند را به مصلحت خود می دانستند

۲. مشغول شدن ایران در جنگ هرات را باعث فراموشی ایالت های از دست رفته شمال می دانستند.

۳۱. پس از مرگ فتحعلی شاه چه کسی به پادشاهی رسید؟

محمد میرزا (فرزند عباس میرزا)، به پادشاهی رسید. (محمد شاه)

۳۲. مهم ترین حوادث دوران محمدشاه را ذکر کنید؟

۱. سرکوب مدعیان سلطنت ۲. قتل قائم مقام فراهانی، صدر اعظم خود ۳. محاصره هرات

۳۳. نتیجه محاصره هرات در دوران محمدشاه قاجار چه بود؟

انگلستان به کمک عاملان خود در دربار تلاش کرد تا ایران را از حمله به هرات بازدارد. محمد شاه به دخالت های آشکار مک نیل (سفیر انگلیس

) اعتراض کرد. مک نیل با اعلام قطع رابطه با ایران از کشور خارج شد. و تهدید کرد در صورت خاتمه نیافتن محاصره هرات، با ایران وارد جنگ

خواهد شد و جزیره خارک را اشغال کرد و تهدید کرد در صورت ادامه محاصره هرات، در خاک ایران پیشروی خواهد کرد. محمد شاه که توان

رویاری با انگلیسی ها را در خود نمی دید و از جانب روس ها هم حمایت عملی دریافت نکرد دست از محاصره هرات برداشت.

۳۴. چرا دولت های استعمارگر به اختلاف های موجود میان ایران و عثمانی دامن می زدند؟

زیرا جنگ میان دو کشور مسلمان را به نفع خود می دانستند.

۳۵. علت اختلافات ایران و عثمانی در دوره محمد شاه قاجار چه بود؟ اختلافات مرزی

۳۶. ایران و عثمانی در حضور نمایندگان چه کشورهایی عهدنامه ارزنه‌الروم را امضا کردند؟ نمایندگان روسیه و انگلستان

۳۷. تعهدات ایران و عثمانی در عهدنامه ارزنه‌الروم را بنویسید؟

الف: تعهدات ایران: دولت ایران از ادعای خود درباره بعضی مناطق از جمله سلیمانیه دست برداشت.

ب: عثمانی

درمقابل، دولت عثمانی ۱. حاکمیت ایران بر خرمشهر و ۲. ساحل چپ اروند رود و ۳. کشتی رانی در این رودخانه را به رسمیت شناخت. و ۴. متعهد شد از آزار و اذیت زائران ایرانی عتبات عالیات جلوگیری کند. و ۵. تسهیلات لازم برای بازرگانان ایران را در آن سرزمین فراهم سازد.

۳۸ - نتایج و عبرت‌های دو جنگ ایران و روس را بنویسید؟

۱- بی‌اعتمادی کامل به اروپاییان و اینکه آنها به هیچوجه به قول خود پایبند نیستند و فقط به منافع خود می‌اندیشند.

۲- در مبارزه با یک قدرت خارجی نباید به قدرت دیگر اتکای جدی کرد.

۳- با شکست اقتصادی، سیاسی و نظامی ایران که نتیجه روحیه خودباختگی در حاکمان بود، بستر برای ورود مبلغین غربی و نفوذ فرهنگی در ایران ایجاد شد.

۴- مذاکراتی که طی این دو جنگ انجام شد، برای سرگرم کردن ایرانیان و تأمین منافع دولت‌های استعمارگر بود. علمای بزرگ در سخت‌ترین شرایط اعلام بسیج عمومی کردند و این نیرو بزرگترین محرک ملی در برابر بیگانگان بود

پاسخ پرسش‌های نمونه درس اول

۱- مفاد عهدنامه ی گلستان چه بود؟

ایران حاکمیت روسیه را بر ولایت‌هایی که تا آن زمان اشغال کرده بود به رسمیت شناخت. به این ترتیب ایالت‌های داغستان و گرجستان و شهرهای باکو، دربند، شیروان، قره‌باغ، شکی، گنجه، موقان و قسمت بالای تالش به روسیه واگذار شد. بعلاوه حق کشتیرانی در دریای خزر از ایران سلب گردید، در برابر، روسیه نیابت سلطنت عباس میرزا را در ایران به رسمیت شناخت و رساندن او به سلطنت را تعهد کرد.

۲- چه عواملی موجب بروز دوره ی دوم جنگ‌های ایران و روسیه شد؟

بد رفتاری روسها با ساکنان ولایت‌هایی که طبق معاهده ی گلستان به آن کشور واگذار شده بود، موجب نارضایتی این مردم شد. از سوی دیگر، معاهده ی گلستان در مورد تعیین خط‌های مرزی بین ایران و روسیه، مبهم بود. همین مسئله نیز موجب دست‌درازی روس‌ها به خاک ایران، از جمله اراضی اطراف ایروان و آذربایجان شد.

۳- مفاد عهدنامه ی ترکمانچای چه بود؟

مطابق این معاهده، علاوه بر سرزمین‌هایی که در عهدنامه گلستان به روسها واگذار شده بود، ایروان، نخجوان و بخشی از دشت مغان نیز از ایران جدا شد و به روسیه تعلق گرفت؛ ایران متعهد به پرداخت پانصد هزار تومان غرامت به روسیه شد. همچنین برقراری حق کاپیتولاسیون یا قضاوت کنسولی بر ایران تحمیل گردید.

۴- بر اساس کاپیتولاسیون، اتباع دولت روسیه در ایران از چه حقی برخوردار شدند؟

به موجب این حق، هرگاه اتباع روسی مقیم ایران مرتکب جرمی می‌شدند، دادگاه‌های ایران حق رسیدگی نداشتند، بلکه مراجع قضایی دولت روسیه می‌بایست به آن جرم رسیدگی می‌کردند.

۵- هر کدام از دو دولت فرانسه و ایران بر اساس معاهده ی فین کن‌اشتاین چه تعهداتی داشتند؟

بر اساس این معاهده، فرانسه متعهد شد که ایران را در جنگ با روسیه کمک کند. در مقابل، ایران برای حمله به متصرفات انگلستان در هند،

با افغانها و قبایل هرات و قندهار متحد شود، و به انگلستان اعلان جنگ دهد. همچنین در صورتی که تصمیم ناپلئون بر لشکر کشی به هندوستان قرار گیرد، اجازه عبور لشکر او از ایران، به آن کشور داده شود.

۶- چرا روس‌ها ایران را به لشکر کشی به سوی هرات تشویق می‌کردند؟

زیرا از سویی با انگلستان رقابت داشتند، و به خطر افتادن مستعمره‌های انگلیس در هند را به مصلحت خود می‌دانستند، و از سوی دیگر، مشغول شدن ایران در جنگ هرات را مایه‌ی فراموشی ایالت‌های از دست رفته‌ی شمالی، توسط دولت ایران می‌دانستند.

۷- مفاد عهدنامه‌ی دوم ارزنه‌الروم چه بود؟

به موجب این قرار داد، ایران از ادعاهای خود درباره‌ی بعضی مناطق، از جمله سلیمانیه، دست برداشت. در مقابل، دولت عثمانی، حاکمیت ایران بر خرمشهر و ساحل چپ اروندرود، نیز کشتیرانی در این رودخانه را، به رسمیت شناخت علاوه بر آن، دولت عثمانی متعهد شد که از آزار و اذیت زائران ایرانی عتبات عالیات جلوگیری کند و تسهیلات لازم را برای بازرگانان کشورما در آن سرزمین، فراهم آورد.

درس دوم: دوران ناصرالدین شاه

سؤالات مهم درس:

۱. پس از مرگ محمد شاه چه کسی به پادشاهی رسید و چند سال حکومت کرد؟

فرزند ۱۶ ساله اش ناصرالدین میرزا به سلطنت رسید - ۵۰ سال

۲. دوران طولانی سلطنت ناصرالدین شاه (۵۰ سال) با چند موضوع شناخته می‌شود؟

۱. قتل صدراعظم میرزا تقی خان امیرکبیر ۲. آشنایی تدریجی گروهی از ایرانیان با پیشرفت‌های اروپائیان ۳. واگذاری امتیازات به بیگانگان

۳. ناصرالدین شاه چه کسی را به صدارت برگزید؟

امیرکبیر را به صدارت برگزید.

۴. اقدامات امیر کبیر در دوران صدارت را بنویسید؟

۱. لغو لقب‌های طولانی و بی‌معنی و اکتفا به کلمه جناب ۲. منع رشوه خواری و برقراری حقوق ثابت برای مأموران دولتی ۳. فرستادن شاگردانی به اروپا ۴. استخدام معلمان و استادان خارجی ۵. ترجمه کتاب و نشر روزنامه ۶. تأسیس مدرسه عالی در تهران و ارائه طرح مدرسه دارالفنون ۷. جلوگیری از دخالت بیگانگان در امور داخلی ایران ۸. دفع فتنه‌ی سالار در خراسان و فرقه باییه ۹. تقویت ارتش ملی کشور ۱۰. تلاش در جهت استقلال اقتصادی و توسعه‌ی صنعتی ایران

۵. چرا دولت‌های اروپایی در کشورهای دیگر نفوذ می‌کردند؟

کشورهای اروپایی که در اثر انقلاب صنعتی به رشد و شکوفایی اقتصادی رسیده بودند، به بازارهای مصرف و مواد اولیه ارزان قیمت نیاز داشتند. بنابراین، دولت‌های استعماری، روز به روز بر نفوذ خود در کشورهای دیگر می‌افزودند.

۶. چرا دولت قاجار به‌ویژه ناصرالدین شاه امتیازات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی متعددی را به روس و انگلیس واگذار کرد؟

دولت ایران به‌ویژه از عهد ناصرالدین شاه که با هزینه‌های خوشگذرانی‌ها و مسافرت‌های او به اروپا روبه‌رو بود، با واگذاری امتیازات به دولت‌های استعماری - روس و انگلیس - سعی در تأمین این مخارج داشت.

۷. عاملان اصلی واگذاری امتیاز رویتر و امتیازلاتاری به دولت استعماری انگلیس چه کسانی بودند؟

میرزااحسین خان سپهسالار و میرزاملکم‌خان، عاملان اصلی واگذاری امتیاز رویتر و امتیازلاتاری به دولت استعماری انگلیس بودند.

۸. چه کسانی در ناکام گذاردن استعمارگران و عاملان آنان در رسیدن به هدف‌های شومشان، تأثیر بسیار داشتند؟

علمای دین که پناهگاه مردم در مبارزه با بیگانگان بودند،

۹. در دوره قاجار چه امتیازات استعماری به انگلستان واگذار شد؟

۱- امتیاز رویترو ۲- امتیاز لاتاری ۳- امتیاز توتون و تنباکو

۱۰. امتیاز رویترو در زمان کدام شاه قاجار و با تلاش چه کسانی واگذار شد؟

این امتیاز در زمان ناصرالدین شاه با تلاش میرزا حسین خان سپه سالار صدر اعظم وقت و همکاری میرزا ملکم خان به یک یهودی به نام بارون جولپوس دو رویترو واگذار شد.

۱۱. بر اساس قراردادی که با رویترو بسته شد، چه امتیازاتی به این شخص داده شد؟

۱. حق احداث راه آهن و تراموا ۲. بهره برداری از کلیه معادن به جز طلا، نقره و سنگ های قیمتی ۳. بهره برداری از جنگل ها ۴. احداث قنات ها و کانالهای آبیاری (۷۰ سال) ۵. اداره گمرک ها و حق صدور همه نوع کالای انگلیسی به ایران (۲۵ سال)

۱۲. درآمد ایران از قرارداد رویترو چه بود؟

در مقابل رویترو مبلغ دوپست هزار لیره برای تأمین هزینه های سفر ناصرالدین شاه به اروپا به صورت وام پرداخت کرد.

۱۳. مخالفان قرارداد رویترو چه کسانی بودند؟

الف: مخالفان خارجی ؛ روس ها ، از منافع سرشاری که این قرارداد برای رقیب آنها در پی داشت ناراضی بودند
ب: مخالفان داخلی ؛ آیت الله حاج ملاعلی کنی

۱۴. نتیجه مخالفت ها با قرارداد رویترو چه بود ؟

۱. ناصرالدین شاه مجبور به لغو این امتیاز شد. ۲. میرزا حسین خان سپهسالار را از صدارت برکنار کرد.

۱۵. رویترو پس از لغو قرارداد، برای جبران آن چه کرد ؟

برای جبران خسارت ، امتیاز بانک شاهنشاهی را به مدت ۶۰ سال به رویترو واگذار کرد.

۱۶. امتیاز لاتاری (۱۲۶۷ ش) چه بود و به چه کسی واگذار شد ؟

امتیاز تاسیس قمارخانه به میرزا ملکم خان (ناظم الدوله)

۱۷. سرانجام، قرارداد لاتاری چگونه لغو شد ؟

در آن امتیاز نامه شرط شده بود که میرزا ملکم خان بدون اجازه شاه آن را به کسی انتقال ندهد. اما ملکم خان در ازای چهل هزار لیره ، آن را به یک کمپانی انگلیسی واگذار کرد. علمای دینی با اعلام حرام بودن لاتاری ، انگلیسی ها را در دست یابی به منافع آن ناکام گذاشتند. شاه که متوجه سوء استفاده ملکم خان شد ، او را از تصدی کلیه مقام های مهم دولتی محروم کرد.

۱۸. قرارداد تالبوت (توتون و تنباکو) چه بود؟

ناصرالدین شاه طی قرارداد تالبوت ، امتیاز خرید و فروش توتون و تنباکو در داخل و خارج ایران را به مدت ۵۰ سال به یک انگلیسی به نام تالبوت داد. (شرکت رژی)

۱۹. امتیاز توتون و تنباکو با چه شرایطی به تالبوت واگذار شد؟ این امتیاز را با امتیازی که دولت عثمانی به یک شرکت**خارجی واگذار کرده بود، مقایسه کنید؟**

ناصرالدین شاه این امتیاز را برابر دریافت سالانه پانزده هزار لیره و یک چهارم سود سالیانه واگذار کرد.

مقایسه: در حالی که دولت عثمانی، با وجودی که از محصول توتون و تنباکوی کمتری برخوردار بود این امتیاز را برابر دریافت سالانه هفتصد هزار لیره به یک کمپانی خارجی واگذار کرده بود.

۲۰. علت مخالفت مردم با قرارداد تالبوت چه بود؟

مردم ایران که می‌دیدند محصول توتون و تنباکوی خود را باید به بهای کمی به بیگانه بفروشند و برای مصارف داخلی، دوباره آن را به قیمت گزافی بخرند، شروع به قیام و اعتراض نسبت به این قرارداد کردند.

۲۱. رهبران مذهبی مخالف قرارداد تالبوت در شهرهای اصفهان، شیراز، تهران و تبریز به ترتیب چه کسانی بودند؟

اصفهان: آیت الله آقانجفی اصفهانی **شیراز:** آیت الله سید علی اکبر فال اسیری **تبریز:** آیت الله میرزا جواد آقا مجتهد تبریزی **تهران:** آیت الله میرزا حسن آشتیانی و آیت الله شیخ فضل الله نوری (نماینده میرزای شیرازی)
سید جمال‌الدین اسدآبادی نیز نامه ای به آیت الله میرزای شیرازی که در سامرا بود، نوشت که سرانجام حکم تاریخی این مجتهد بزرگ صادر شد و نهضتی بزرگ در ایران پدید آورد.

۲۲. پیامدها و نتایج نهضت تحریم تنباکو را ذکر کنید؟

- ۱- تسلیم شاه و لغو امتیاز داخلی و خارجی دخانیات
- ۲- موجب انسجام بیشتر مرجعیت شیعه، علما و مردم متدین ایران شد و نشان داد که بیداری اسلامی در ایران به بلوغ فکری و سیاسی رسیده است.
- ۳- ضربه‌ی سختی بر استعمارگران و عاملان داخلی آنها وارد آمد و مردم باور کردند که توانایی ایستادگی در برابر استبداد داخلی و استعمار خارجی دارند.
- ۴- این قیام موجب بیداری ایرانیان و آغاز نهضت مشروطه شد.
- ۵- ایستادگی در برابر مقتدرترین دولت آن زمان و وادار کردن آن به پذیرش خواسته‌های خود.

پاسخ پرسش‌های نمونه درس دوم

۱- امیر کبیر در دوره ی صدارت خود چه اصلاحات و اقداماتی انجام داد؟

۱. لغو لقبهای طولانی و بی معنی و اکتفا به کلمه جناب
۲. منع رشوه خواری و برقراری حقوق ثابت برای مأموران دولتی
۳. فرستادن شاگردانی به اروپا
۴. استخدام معلمان و استادان خارجی
۵. ترجمه کتاب و نشر روزنامه
۶. تأسیس مدرسه عالی در تهران و ارائه طرح مدرسه دارالفنون
۷. جلوگیری از دخالت بیگانگان در امور داخلی ایران
۸. دفع فتنه ی سالار در خراسان و فرقه بابیه
۹. تقویت ارتش ملی کشور
۱۰. تلاش در جهت استقلال اقتصادی و توسعه ی صنعتی ایران

۲- چرا کشورهای اروپایی در دیگر کشورها نفوذ می کردند؟

کشورهای اروپایی که در اثر انقلاب صنعتی به رشد و شکوفایی اقتصادی رسیده بودند به بازارهای مصرف و مواد اولیه ارزان قیمت نیاز داشتند، روز به روز بر نفوذ خود در کشورهای دیگر می افزودند.

۳- بر اساس قراردادی که با رویتر بسته شد، چه امتیازاتی به این شخص داده شد؟

به موجب قرارداد رویتر، حق احداث راه آهن و تراموا و بهره برداری از کلیه معادن و منابع ایران به جز طلا، نقره و سنگ های قیمتی، نیز بهره برداری از جنگل ها و احداث قنات ها و کانالهای آبیاری به مدت هفتاد سال و اداره گمرک ها و حق صدور همه نوع محصولات انگلیسی به ایران به مدت بیست و پنج سال به رویتر واگذار شد.

۴- در داخل و خارج از ایران چه مخالفت هایی علیه امتیاز رویتر ایجاد شد؟

روس ها، از منافع سرشاری که این قرارداد برای رقیب آنها در پی داشت ناراضی بودند و ناراضی بودند و خواستار لغو

آن شدند. در داخل کشور نیز مخالفت های شدیدی با این امتیاز صورت گرفت؛ مجتهد بزرگ تهران آیت الله حاج ملاعلی کنی به شدت با این قرارداد مخالفت کرد

۵- امتیاز توتون و تنباکو با چه شرایطی به تالبوت واگذار شد؟ آن را با امتیازی که دولت عثمانی به یک شرکت خارجی واگذار کرده بود، مقایسه کنید.

ناصرالدین شاه این امتیاز را برابر دریافت سالانه پانزده هزار لیره و یک چهارم سود سالانه، به تالبوت واگذار کرده بود. در حالی که دولت عثمانی، با وجودی که از محصول توتون و تنباکوی کمتری برخوردار بود، این امتیاز را برابر دریافت سالانه هفتصد هزار لیره به یک کمپانی خارجی واگذار کرده بود.

۶- چه کسی فتوای تحریم توتون و تنباکو را صادر کرد و این فتوا چه نتیجه ای به دنبال داشت؟

آیت الله میرزای شیرازی فتوای تحریم توتون و تنباکو را صادر کرد. صدور این حکم سبب شد که شاه ناچار به تسلیم گردد؛ و ابتدا امتیاز داخلی دخانیات و سپس امتیاز خارجی آن لغو شد. میرزای شیرازی، تا زمانی که به وسیله شیخ فضل الله نوری از لغو قرارداد تنباکو مطمئن نشد، تحریم تنباکو را لغو نکرد.

درس سوم: زمینه های نهضت مشروطه

سوالات مهم درس:

۱. زمینه های پیدایش نهضت مشروطه را بنویسید؟

۱. از دست رفتن سرزمین هایی از چهار سوی ایران ۲. غلبه ی استعمار بر مملکت ۳. استبداد دستگاه حاکم ۴. مخالفت های مردم و علما با استبداد و استعمار ۵. ورود اندیشه های جدید

۲. کدام قسمت ها در دوره قاجار توسط روسیه از ایران جدا شدند؟

کل قفقاز در شمال غربی و منطقه ماوراءالنهر در شمال شرقی (شامل کشورهای قزاقستان، تاجیکستان و ترکمنستان کنونی)

۳. کدام قسمت ها در دوره قاجار توسط انگلستان از ایران جدا شدند؟

ایالت های هرات و قندهار؛ و بخش بزرگی از بلوچستان

۴. کشورهای استعمارگر اروپایی از چه زمانی شروع به اشغال سرزمین هایی در آسیا، آفریقا و قاره آمریکا کردند؟

از قرن ۱۶ میلادی

۵. دلایل توجه کشورهای استعمارگر به سرزمین ایران چه بود؟

- موقعیت ویژه جغرافیایی - منابع سرشار مواد اولیه

۶. عوامل زمینه ساز سلطه بیگانگان بر مملکت ایران در دوره قاجار چه بود؟

۱. ضعف حکومت قاجار ۲. طمع ورزی و فساد مالی درباریان ۳. قرض هایی که شاهان قاجار از کشورهای بیگانه می گرفتند (علاقه شاهان قاجار به مسافرت به اروپا، انگیزه و میزان دریافت وام از بیگانگان را افزایش داد).

۷. بارزترین نتیجه ی تسلط همه جانبه بیگانگان بر ایران در عصر قاجار چه بود؟

امتیازاتی بود که به خارجیان داده شد.

۸. چه عواملی که احساسات ملی را جریحه دار کرده بود؟

دادن امتیازات، گرفتن وام، اعمال حق کاپیتولاسیون و دخالت بیگانه در امور ایران احساسات ملی را جریحه دار کرده بود.

۹. حکومت قاجار بر چه اساسی متکی بود؟

حکومت قاجار بر بنیاد استبداد متکی بود و قدرت در دست شاه و اراده او متمرکز بود.

۱۰. حاکمان ایالت‌ها، در دوره ی قاجار، از میان چه کسانی انتخاب می شدند؟

حاکمان ایالت‌ها از میان شاهزادگان انتخاب می شدند و در منطقه ی خود مانند یک شاه عمل می کردند.

۱۱. روش انتصاب حاکمان ایالت‌ها در دوره ی قاجار چگونه بود؟

ایالتها در ازای دریافت مالیاتهای سنگین ثابت سالیانه به طور کامل در اختیار شاهزادگان قرار می گرفتند این نوع واگذاری شبیه به فروش ایالت‌ها بود و فشار مالیاتی کمرشکنی بر مردم تحمیل می شد. به این دلیل مردم از حکومت قاجار ناراضی بودند

۱۲. در دوره قاجار چه عواملی مخالفت‌های مردم و علما با استبداد و استعمار بود؟

۱- توجه مردم به آموزه های دینی مانند عدالت خواهی ، امر به معروف و لزوم دفع ظلم که در آیات قرآن کریم و سیره معصومین به آن پرداخته شده است ۲- مکتب شیعه قدرت مطلق سلاطین را نامشروع میدانست و مشروعیت نسبی قدرت حکام، مشروط به پاسداری از باورهای دینی مردم و حفظ تمامیت ارضی کشور بود..

۱۳. گسترش حرکت فکری در دوره قاجار چه نتیجه‌ای داشت؟

گسترش این حرکت فکری موجب افزایش آگاهی مردم در زمینه مسائل دینی و تقویت باورهای مذهبی و فرهنگی جامعه در مقابل دسیسه های بیگانگان شد.

۱۴. ثمره ی فعالیت های فکری در دوره قاجار چه بود؟

۱. پیروزی در نهضت توتون و تنباکو ۲. آشکار شدن قدرت و رهبری روحانیون شیعه در صحنه سیاسی ۳. آسیب پذیری استبداد داخلی و استعمار خارجی در برابر اراده ملت

۱۵. رهبران جریان فکری دوره ناصرالدین شاه برعهده چه کسانی بود؟

(آیت الله طباطبایی ، آیت الله بهبهانی ، شیخ فضل الله نوری) و مراجع نجف اشرف (آیت الله خراسانی، آیت الله مازندرانی ، آیت الله حاج میرزا حسین تهرانی)

۱۶. نهضت تحت رهبری روحانیون در دوره ی ناصرالدین شاه و مظفرالدین شاه بر چه پایه هایی استوار بود و چه**اهدافی را دنبال می کرد؟**

۱. مبارزه با استعمار خارجی ۲. مبارزه با استبداد داخلی ۳. تلاش برای برقراری عدالت قرار داشت .

اهداف: با ایجاد عدالت خانه و دارالشورا قدرت و اختیارات پادشاه و حکام را محدود و با اجرای قوانین اسلامی از لجام گسیختگی آن‌ها جلوگیری کند.

۱۷. همزمان با حکومت قاجار در کدام کشورها به نظام مشروطه و جمهوری دست یافتند؟

برخی کشورها مانند انگلیس ، فرانسه ، ایتالیا ، دانمارک ، اتریش ، مجارستان ، آلمان ، ژاپن ، روسیه ، چین و مصر به حکومت مشروطه یا جمهوری دست یافتند.

۱۸. زمینه های ورود تفکر مشروطه خواهی به ایران را بنویسید؟

۱. اعزام دانشجو به خارج ۲. سفرهای درباریان و سیاستمداران به خارج ۳. مهاجرت برخی از ایرانیان به کشورهای مختلف

۱۹. در دوره ی قاجار اندیشه های سیاسی جدید از چه طریقی به جامعه منتقل می شد؟

از راه انتشار روزنامه ها و چاپ کتاب ها، و در خلال نامه ها و سخنان آنان، به جامعه منتقل می شد.

۲۰. روزنامه های داخلی زمان قاجار به چند دسته تقسیم می شدند؟

به دودسته تقسیم می شدند: ۱- روزنامه های داخلی دولتی: وقایع اتفاقیه، شرف، شرافت، اخبار، وقایع دارالخلافه تهران. ۲- روزنامه های داخلی غیردولتی: تربیت و ادب

۲۱. اولین روزنامه ای که در ایران منتشر چه نام داشت و توسط چه کسی انتشار یافت؟

کاغذ اخبار بود - توسط میرزا صالح شیرازی

۲۲. روزنامه های خارجی زمان قاجار نام ببرید.

عروه الوثقی - اختر - قانن - جبل المتین - حکمت - ثریا

۲۳. سفرنامه ی میرزا صالح شیرازی و سیاحت نامه ی ابراهیم بیگ چه مطالبی بودند؟

الف - سفرنامه میرزا صالح شیرازی (از اولین دانشجویان اعزامی به خارج) - میرزا صالح شیرازی در سفرنامه خود به روشنی از اندیشه های نوین غربی، به ویژه نظام حکومت مشروطه انگلیس، تعریف و تمجید کرده است.

ب - سیاست نامه ابراهیم بیگ - در این سفرنامه، اوضاع نابسامان کشور به زبان ساده بیان گردیده و در مقابل، از ویژگی های مثبت تمدن غرب سخن گفته است.

۲۴. نوشته های چه کسانی باعث پیدایش مشروطه خواهی در ایران شد؟

نوشته های میرزا ملکم خان - میرزا یوسف خان مستشارالدوله - عبدالرحیم طالبوف - میرزا فتحعلی آخوندزاده .

۲۵. ویژگی های بارز افکار روشنفکران عصر قاجار چه بود؟

۱- پذیرش اندیشه های غربی و شیفتگی و خودباختگی بی چون و چرا در برابر فرهنگ بیگانه از ویژگی های بارز این افکار بود.

۲- آنان نهضت مشروطه طلبی مردم، عدالتخواهی، نفی استبداد و استعمار را با عقاید برخاسته از اندیشه های غربی خود در آمیخته بودند.

پاسخ پرسش های نمونه**۱- چه عواملی زمینه های نهضت مشروطه را فراهم کرد؟**

۱. ازدست رفتن سرزمین هایی از چهار سوی ایران ۲. غلبه ی استعمار بر مملکت ۳. استبداد دستگاه حاکم ۴. مخالفت های مردم و علما با استبداد و استعمار ۵. ورود اندیشه های جدید

۲- اندیشه ی سیاسی اسلام و فعالیت عالمان دینی چه نقشی در پیدایش مشروطه خواهی داشت؟

۱- توجه مردم به آموزه های دینی مانند عدالت خواهی، امر به معروف و لزوم دفع ظلم که در آیات قرآن کریم و سیره معصومین به آن پرداخته شده است ۲- مکتب شیعه قدرت مطلق سلاطین را نامشروع میدانست و مشروعیت نسبی قدرت حاکم، مشروط به پاسداری از باورهای دینی مردم و حفظ تمامیت ارضی کشور بود. گسترش این حرکت فکری موجب افزایش آگاهی مردم در زمینه مسائل دینی و تقویت باورهای مذهبی و فرهنگی جامعه در مقابل دسیسه های بیگانگان شد.

۳- نهضت تحت رهبری روحانیون در دوره ی ناصرالدین شاه و مظفرالدین شاه بر چه پایه هایی استوار بود و چه**اهدافی را دنبال می کرد؟**

اساس این نهضت بر مبارزه با استعمار خارجی و استبداد داخلی و تلاش برای برقراری عدالت در مملکت قرار داشت، تا با ایجاد عدالت خانه و دارالشورا قدرت و اختیارات پادشاه و حکام را محدود و با اجرای قوانین اسلامی از لجام گسیختگی آن ها جلو گیری کند.

۴- در دوره ی قاجار اندیشه های سیاسی جدید از چه طریقی به ایران راه یافت؟

زمینه های ورود تفکر مشروطه خواهی به ایران، به شکل های مختلف نظیر اعزام دانشجویان به خارج، سفرهای درباریان و سیاستمداران به

خارج و مهاجرت برخی از ایرانیان به کشورهای مختلف فراهم شد.

۵- در آثار روشنفکران ایرانی دوره ی قاجار ، به چه مسائلی توجه شده است؟

در سفرنامه میرزا صالح شیرازی از اندیشه های نوین غربی به ویژه حکومت مشروطه انگلیس تعریف و تمجید شده است. در سیاحت نامه ابراهیم بیگ ، اوضاع نابسامان کشور بیان گردیده و از ویژگی های مثبت تمدن غرب سخن گفته است. پذیرش اندیشه های غربی و شیفتگی و خودباختگی بی چون و چرا در برابر فرهنگ بیگانه از ویژگی های بارز افکار روشنفکران بود. آنان نهضت مشروطه طلبی مردم ایران را که بر مبنای عدالت خواهی و نفی استبداد و استعمار بود ، با عقاید برخاسته از اندیشه های وارداتی و غربی خود در آمیختند.

درس چهارم: آغاز حرکت مردم علیه استبداد و پیروزی نهضت مشروطه

۱- شیوه حکومت ناصرالدین شاه چه بود؟

ناصرالدین شاه فردی خودکامه بود و با شیوه های استبدادی از ابراز انتقادهای مردم جلوگیری می کرد.

۲- آخرین نمونه نارضایتی مردم از پادشاهی ناصرالدین شاه چه بود ؟

اواخر دوران ناصرالدین شاه نارضایتی های عمومی آشکار شد ، ترور او آخرین نمونه این نارضایتی ها بود.

۳- ویژگی های مظفرالدین شاه را بنویسید؟

وی فردی سست عنصر ، بی اراده ، بیمار و در عین حال رئوف و مهربان بود.

۴- مظفرالدین شاه پس از رسیدن به سلطنت چه کسی را به عنوان صدراعظم خود انتخاب کرد؟

عین الدوله را که فردی مستبد بود به عنوان صدراعظم انتخاب کرد و اداره مملکت را به او سپرد.

۵- چه عواملی در دوره ی مظفرالدین شاه کشور را در آستانه یک شورش عمومی قرار داد؟

۱- انتشار ماجراهایی از مسافرت شاه به اروپا در روزنامه ها ۲- خشونت عین الدوله و حاکمان ایالت ها ۳- فقر عمومی و رکود شدید اقتصادی

۶- حوادث شتاب دهنده جنبش مشروطیت را بنویسید؟

۱. ماجرای نوز بلژیکی ۲. نارضایتی مردم ایالت ها ۳. ماجرای بانک استقراضی روس ۴. فلک شدن بازرگانان ۵. مهاجرت صغری ۶. مهاجرت کبری

۷- ماجرای نوز بلژیکی چه بود و چه نقشی در مخالفت مردم و ایجاد نهضت مشروطه داشت ؟

موسیو نوز بلژیکی ، کارگزار روس ها در امور گمرک ایران بود. (طبق قرارداد گمرکی ۱۲۸۰ش.ایران و روس) در مراسم جشن سال نو ، با لباس روحانیان و در حالی که قلیان به دست داشت ، عکس گرفت. این عکس در محرم ۱۲۸۳ بین مردم عزادار پخش و موجب اعتراض مردم و آغاز یک جنبش عمومی شد. این واقعه توهین به مقدسات مردم ایران به شمار می رفت و در واقع اولین جرقه نهضت مشروطه بود.

۸- رهبران حرکت علیه نوز بلژیکی چه کسانی بودند؟

رهبری این نهضت را آیت الله بهبهانی به عهده داشت و با اتحاد با آیت الله طباطبایی ادامه یافت.

۹- در ایالت ها نیز چه حوادثی رخ داد که بیانگر فراگیر بودن نارضایتی مردم در دوره مظفرالدین شاه بود؟

کرمان: ماجرای شلاق خوردن سه تن از علما که برای مقابله با فرقه شیخیه قیام کرده بودند و پس از به فلک بسته شدن از شهر اخراج گردیدند.

تهران: در ماه رمضان ۱۳۲۳ق. و در ایام عزاداری امام علی (ع) محور سخنرانی واعظان ، موضوع توهین به این عالمان بود.

فارس: شعاع السلطنه حاکم فارس با ستمگری های خود موجب نارضایتی مردم شده بود.

خراسان: مردم از ستمگری های آصف الدوله به جان آمده بودند.

۱۰- ماجرای بانک استقراضی روس را توضیح دهید؟

روس ها در محل یک قبرستان متروک ، ساختمان بانک استقراضی روس را بنا نهادند. آیت الله طباطبایی به شدت با این کار مخالفت کرد. مردم نیز از این اقدام روس ها ناخشنود بودند. بنابراین یک اعتراض عمومی شکل گرفت. اما روس ها با بی اعتنایی به کار خود ادامه دادند تا این که موضوع به اطلاع مراجع تقلید نجف رسید. سرانجام آیت الله طباطبایی و سید عبدالله بهبهانی و روحانی دیگری به نام میرزا مصطفی آشتیانی به همراه مردم تهران در یک شورش عمومی ، ساختمان مذکور را با خاک یکسان کردند

۱۱- چرا علاءالدوله حاکم تهران، تاجر قند را به فلک بست ؟

در اواخر ماه رمضان ۱۲۸۴ ش. گران شدن قند (در اثر جنگ روس و ژاپن) شعله های اعتراض را برافروخت. علاءالدوله ، حاکم تهران، بازرگانانی را که در ماجرای نوز بلژیکی به حرم حضرت عبدالعظیم پناهنده شده بودند احضار کرد و برخی از آنان از جمله حاج سید هاشم ، تاجر قند را به فلک بست.

۱۲- نتیجه فلک شدن بازرگان توسط علاءالدوله چه بود؟

به همین علت به پیشنهاد آیت الله سید محمد طباطبایی، روحانیون و مردم، با حالت اعتراض تهران را ترک و در حرم حضرت عبدالعظیم تحصن کردند.

۱۳- در مهاجرت صغری مردم و روحانیون در کجا تحصن کردند؟

مهاجرت روحانیون و مردم به شهر ری و تحصن در حرم حضرت عبدالعظیم به مهاجرت صغری مشهور است.

۱۴- اولین مرحله ی اتحاد نیروهای ضد استبداد در کدام حادثه بود؟ مهاجرت صغرا

۱۵- مهاجران در مهاجرت صغرا چه کسی را واسطه قرار داده و خواسته های خود را به گوش شاه رساند؟ سفیر عثمانی

۱۶- مهم ترین خواسته های مردم در مهاجرت صغرا را بنویسید؟

۱. ایجاد عدالت خانه در همه شهرها برای رسیدگی به شکایات مردم مهم ترین خواسته های مردم

۲. عمل به قانون اسلامی به طور دقیق و به دور از ملاحظات شخصی

۱۷- چه حوادثی بعد از مهاجرت صغرا شعله های قیام علیه حکومت را برافروخته کرد؟

هنوز مدت زیادی از بازگشت مهاجران نگذشته بود که معلوم شد عین الدوله به آنان وعده دروغین داده و در پی آن است که با ایجاد اختلاف در میان آنان و دستگیری، تبعید و زندانی کردن رهبران قیام، جلوی حرکت های انقلابی دیگر را بگیرد. آیت الله طباطبایی چند بار به مظفرالدین شاه نامه نوشت و خواسته های مردم و بی اعتنایی عین الدوله را به او یادآور شد. اما این نامه ها یا به دست شاه نرسید و یا به آنها توجه نکرد.

۱۸- مهاجرت کبری به کجا صورت گرفت؟

مرقد حضرت معصومه (س) در شهر قم

۱۹- چرا مهاجرت مردم و علما به قم به مهاجرت کبری معروف شد؟

چون این مهاجرت که گسترده تر از مهاجرت قبل بود.

۲۰- همزمان با مهاجرت کبری ، عده ای در کجا بست نشستند؟ در باغ سفارت انگلیس بست نشستند.**۲۱- تحصن یا بست نشینی یعنی چه؟**

بست نشینی و تحصن از دیرباز در ایران معمول بوده و بیشتر در مساجد و زیارتگاه ها و اماکن مقدس و مورد احترام مردم صورت می گرفت .

۲۲- سیاست انگلستان و روسیه در برابر مشروطه خواهان چه بود؟

دولت انگلستان بر خلاف روسیه - که از دربار حمایت می کرد - به ظاهر پشتیبان نهضت مشروطه بود.

۲۳- چرا انگلستان سیاست حمایت از مشروطه خواهان را در پیش گرفت؟

انگلستان برای نیل به مقاصد و منافع استعماری خود این سیاست را در پیش گرفته بود.

۲۴- چه عاملی در جریان مهاجرت کبرا بر استحکام قیام افزود؟

حضور شیخ فضل الله نوری در کنار آیت الله بهبهانی و آیت الله طباطبایی بر استحکام این قیام افزود.

۲۵- مهم ترین خواسته های مردم در جریان مهاجرت کبری

۱. برکناری عین الدوله از صدارت ۲. فراهم کردن زمینه برای بازگشت مهاجران به تهران ۳. ایجاد عدالت خانه ۴. تشکیل دارالشورا (مجلس نمایندگان)

۲۶- مظفرالدین شاه در راستای خواسته های مشروطه خواهان چه اقداماتی انجام داد؟

۱. مظفرالدین شاه تسلیم خواسته های مردم شد. ۲. عین الدوله را عزل کرد. ۳. فرمان تشکیل مجلس شورای ملی را صادر کرد. (۱۴ مرداد ۱۲۸۵)

۲۷- اولین دوره مجلس شورای ملی با حضور نمایندگان تشکیل شد؟ با حضور نمایندگان تهران**پاسخ پرسش های نمونه****۱- پیش از جریان مهاجرت صغری چه حوادثی موجب خشم و اعتراض مردم شد؟**

۱. ماجرای نوز بلژیکی و توهین او به مقدسات مردم مسلمان ایران ۲. نارضایتی مردم ایالت ها از جمله مردم کرمان ، فارس ، خراسان و قم ۳. ماجرای بانک استقراضی روس و نارضایتی مردم که سرانجام ، ساختمان بانک را با خاک یکسان کردند ۴. فلک شدن بازرگانان از جمله حاج سید هاشم ، تاجر خوش نام قند در ماجرای گران شدن قند

۲- علل جنبش عمومی مردم تهران علیه نوز بلژیکی را توضیح دهید.

موسیو نوژ بلژیکی که کارگزار روس ها در امور گمرک ایران بود ، با لباس روحانیان و در حالی که قلیان به دست داشت ، عکس گرفت . این عکس که توهین به مقدسات مردم مسلمان ایران بود ، در محرم ۱۲۸۳ ش. در میان مردم عزادار پخش و موجب اعتراض مردم و آغازگر یک جنبش عمومی شد. رهبری این جنبش را آیت الله بهبهانی به عهده داشت.

۳- مهاجران در مهاجرت صغری چه خواسته هایی داشتند؟

۱. ایجاد عدالت خانه در همه ی شهرها برای رسیدگی به شکایت های مردم و برقراری عدالت در جامعه ۲. عمل به قانون اسلامی به طور دقیق و به دور از ملاحظه های شخصی

۴- منظور از سنت بست نشینی چیست و سفارت انگلستان در نهضت مشروطه چگونه از این سنت به سود منافع آن کشور استفاده کرد؟

سنت بست نشینی و تحصن که از دیرباز در ایران معمول بود ، بیشتر در مساجد و زیارتگاه ها و اماکنی صورت می گرفت که مورد احترام مردم قرار داشت و با باورهای دینی آن ها سازگار بود.

سفارت انگلستان در تهران که آرزویی جز اخراج طرفداران روسیه را از دربار نداشت ، به موازات مهاجرت عدالت خواهان به قم ، عده ای از عامل های شناخته شده ی خود را در بین آزادی خواهان وارد و مردم را به تحصن در سفارت خانه تشویق کرد و عده ای در باغ سفارت انگلیس گرد آمدند و به بست نشستند.

۵- در هنگام مهاجرت کبری ، چه خواسته هایی مطرح شد؟

۱. برکناری عین الدوله از صدارت ۲. فراهم کردن زمینه برای بازگشت مهاجران به تهران ۳. ایجاد عدالت خانه ۴. تشکیل دارالشورا (مجلس نمایندگان)

۶- مظفرالدین شاه در راستای خواسته های مشروطه خواهان چه اقداماتی انجام داد؟

مظفرالدین شاه تسلیم خواسته های مردم شد. او عین الدوله را عزل کرد و فرمان تشکیل مجلس شورای ملی را در ۱۴ مرداد ۱۲۸۵ صادر کرد. یک هفته بعد مردم از قم بازگشتند. در ۲۸ مرداد، اولین دوره مجلس شورای ملی با حضور نمایندگان تهران تشکیل گردید. قانون اساسی تدوین و به امضای مظفرالدین شاه رسید. شاه ده روز پس از امضای قانون اساسی در گذشت.

درس پنجم: «مشروطه در دوره محمدعلی شاه»**سؤالات مهم درس:****۱- جانشین مظفرالدین شاه چه کسی بود و عکس العمل وی در مقابل مشروطه چه بود؟**

ولیعهد او، محمدعلی میرزا و ۲۸ دی ماه ۱۲۸۵ تاج گذاری کرد محمدعلی شاه فردی خودکامه بود و نمی خواست در برابر قانون اساسی و مجلس شورای ملی تمکین کند. محمد علی شاه نمایندگان مجلس را برای مشورت در امور کشور لایق نمی دانست.

۲- بی اعتنایی های محمد علی شاه به مشروطه چه بود؟

۱- محمدعلیشاه از نمایندگان مجلس شورای ملی در مراسم تاجگذاری خود دعوت نکرد. ۲- از امضای متمم قانون اساسی مشروطه خودداری کرد. تدوین متمم قانون اساسی و شدت گرفتن اختلاف ها

۳- قانون اساسی که در زمان مظفرالدین تنظیم شد، دارای چند اصل بود و دارای چه ضعف هایی بود؟

۵۱ اصل داشت - این قانون در حقیقت نظام نامه ای بود که اداره ی امورمجلس را روشن می ساخت و در آن از حقوق و تکالیف متقابل دولت و ملت سخن به میان نیامده بود. به همین سبب کمیسیونی متشکل از شش تن از نمایندگان برای تدوین متمم قانون اساسی تشکیل شد.

۴- با تلاش چه کسی اصل دوم متمم قانون اساسی تصویب شد؟

آیت الله شیخ فضل الله نوری

۵- اصل دوم متمم قانون اساسی که به همت شیخ فضل الله نوری به تصویب رسید، چه بود؟

هیئتی پنج نفره از مجتهدان به عنوان عضو در مجلس شرکت می کردند تا بر قوانینی که تصویب می شد نظارت کنند تا خلاف قواعد اسلامی و دستورهای شرع نباشد. این اصل در هیچ یک از دوره های مجلس به این اصل عمل نشد

۶- در فاصله ای که متمم قانون اساسی تدوین می شد چه عواملی اوضاع کشور را آشفته ساخته بود؟

اختلافات درونی مشروطه خواهان و مخالفت محمد علی شاه با نظام مشروطه اوضاع را آشفته ساخته بود.

۷- علل جدانشدن شیخ فضل الله نوری از مشروطه خواهان چه بود؟

۱. نفوذ غرب گرایان در نهضت مشروطه ۲. انحراف مشروطه از مسیر اسلامی و ملی

۸- پیامدهای خودداری محمد علی شاه از امضای متمم قانون اساسی چه بود؟

۱. مردم را به هیجان آورد ۲. بازارها بسته شد ۳. چندین هزار نفر به سوی مجلس هجوم آوردند ۴. مردم تبریز، اصفهان، شیراز، رشت و کرمان با مردم تهران هم صدآشندند ۵. مراجع تقلید نجف طی تلگراف هایی به نصیحت شاه پرداختند سرانجام شاه در شهریور ۱۲۸۶ به ناچار، متمم قانون اساسی را امضا کرد

۹- روسیه به چه دلایلی با نهضت مشروطه در ایران مخالف بود؟

۱. جلوگیری از نفوذ انگلیس که در لباس مشروطه خواهی، از مشروطه طلبان حمایت می کرد مخالفت روسیه ۲. کمک به محمد علی شاه که طرفدار روس بود ۳. جلوگیری از قیام ملت های منطقه قفقاز برای گرفتن آزادی، تحت تأثیر مشروطه در ایران

۱۰- علل حمایت انگلیس از مشروطه‌ها را بنویسید؟

۱. افزایش اعتبار خود در ایران، برای دست یابی به موقعیتی بهتر یا برابر با روسیه حمایت انگلیس ۲. به قدرت رساندن مهره های انگلیسی در دستگاه حاکم و مجلس ۳. محافظت از مرزهای هندوستان و سایر مستعمرات انگلستان در منطقه

۱۱- علل امضای قرارداد ۱۹۰۷م میان روسیه و انگلستان چه بود؟

حضور آلمان به عنوان قدرتی جدید در صحنه سیاست جهان، روس و انگلیس را وادار به رفع اختلاف کرد. با در خطر قرار گرفتن مستعمره های روس و انگلیس توسط استعمارگر جدید - آلمان - دو کشور اختلاف را کنار گذاشته، با پا درمیانی فرانسه و به موجب قرارداد ۱۹۰۷ ایران را بین خود تقسیم کردند.

۱۲- روسیه و انگلستان در قرارداد ۱۹۰۷م چه تصمیماتی گرفتند؟

۱. حوزه نفوذ روسیه: منطقه شمال از خط فرضی بین قصر شیرین، اصفهان، یزد، خواف و مرز افغانستان ۲. منطقه بی طرف: شامل کویرها و بیابان های بی آب و علف بود ۳. قلمرو نفوذ انگلستان: منطقه جنوب از خط فرضی بین بندر عباس، کرمان، بیرجند، زابل و سرحدات افغانستان

۱۳- هدف از قرارداد منطقه بی طرف در قرارداد ۱۹۰۷م. چه بود؟

منظور از این کار این بود که دو دولت از هم فاصله بگیرند و از برخورد احتمالی بین آنها جلوگیری شود.

۱۴- واکنش مردم و مجلس در مقابل قرارداد ۱۹۰۷م. چه بود؟

الف: مردم؛ به محض اطلاع، هیجان عمومی علیه این دو دولت شکل گرفت ب: مجلس؛ نمایندگان مجلس به اتفاق آرا، قرارداد را رد کردند **قبل از این نیز مجلس** دریافت وام از دولت های خارجی را رد کرده بود. (با تأسیس بانک ملی و نوز بلژیکی را که پست مهم مالی ایران در دست او بود اخراج کرده بود

۱۵- چرا روسیه و انگلستان برای سرکوب مجلس به توافق رسیدند؟

این اقدامات انقلابی زنگ خطری برای دولت های استعمارگر بود.

۱۶- محمد علی شاه با حمایت و سکوت کدام کشورها ساختمان مجلس را به توپ بست؟ حمایت روسیه و سکوت انگلیس**۱۷- چرا محمد علی شاه امین السلطان را به عنوان صدراعظم خود انتخاب کرد؟ برای مقابله با مشروطه خواهان****۱۸- بهانه محمد علی شاه برای به توپ بستن مجلس چه بود؟**

محمد علی شاه در یکی از خیابان های تهران مورد سوء قصد قرار گرفت، ولی آسیبی ندید. شاه، این اقدام را به مشروطه خواهان نسبت داد و به همین بهانه، تصمیم گرفت مجلس را برای همیشه تعطیل کند. لیاخوف روسی فرمانده نیروهای قزاق به مجلس حمله و بخشی از ساختمان را با گلوله توپ تخریب کرد.

۱۹- سرنوشت مشروطه خواهان چه بود؟

خانه های مشروطه خواهان غارت شد و دستگیر شدند. آیت الله طباطبایی و سید عبدالله بهبهانی دستگیر، شکنجه و تبعید شدند. میرزا جهانگیرخان صوراسرافیل، ملک المتکلمین و سید جمال واعظ اعدام شدند. بعضی از نمایندگان که مورد تعقیب قرار گرفته بودند (از جمله تقی زاده) به سفارت انگلیس پناه بردند.

۲۰- دوره ی استبداد صغیر به چه دوره ای می گویند؟

بعد از به توپ بستن مجلس که یک سال به طول انجامید بار دیگر استبداد به جای مشروطیت حاکم شد. از این رو آن را دوره استبداد صغیر نامیده اند.

۲۱- مقاومت اصلی مردم علیه استبداد محمد علی شاه پس از به توپ بستن مجلس از کجا و به رهبری چه کسانی آغاز شد؟

مقاومت اصلی از تبریز و توسط ستارخان و باقرخان آغاز شد. (۹ ماه در برابر دشمنان مشروطه مقاومت کردند)

۲۲- در زمان محمد علیشاه نیروهای مردمی هوادار مشروطه از کدام شهرها راهی تهران شدند؟

از اصفهان بختیاری ها و گیلانی ها راهی تهران شدند

۲۳- پس از قیام مردم علیه محمدعلی شاه سرانجام وی چه شد؟

با پناهنده شدن محمدعلی شاه به سفارت روسیه ، حکومت استبدادی او به پایان رسید

پاسخ پرسش های نمونه

۱- دو مورد از بی‌اعتنایی های محمد علی شاه نسبت به نظام مشروطه و نمایندگان مجلس شورای ملی را ذکر کنید.

الف: در مراسم تاج گذاری خود ، نمایندگان مجلس شورای ملی را دعوت نکرد.

ب: هنگامی که متمم قانون اساسی تقدیم او شد ، از امضای آن خودداری کرد.

۲- اصل دوم متمم قانون اساسی در باره ی چه موضوعی بود؟

بنا بر این اصل ، در هر دوره از مجلس ، هیئتی پنج نفره از مجتهدان و فقیهان اسلام که با اقتضای زمان آشنا بودند به عنوان عضو ، در مجلس شورای ملی شرکت می کردند ، تا بر قانون هایی که تدوین و تصویب می شد ، نظارت کنند که خلاف قواعد اسلامی و دستورهای شرع نباشد.

۳- دولت روسیه به چه دلایلی با انقلاب مشروطه ایران مخالفت می کرد؟

۱. جلوگیری از نفوذ انگلیس که در لباس مشروطه خواهی ، از مشروطه طلبان حمایت می کرد.

۲. کمک به محمد علی شاه که طرفدار روس بود.

۳. پیش گیری از قیام ملت های منطقه ی قفقاز برای گرفتن آزادی ، تحت تأثیر پیروزی مشروطه خواهان در ایران.

۴- روسیه و انگلستان بر اساس قرارداد ۱۹۰۷ چرا و چگونه ایران را میان خود تقسیم کردند؟

- حضور آلمان به عنوان قدرتی جدید در صحنه سیاست جهان و در خطر قرار گرفتن مستعمره های روس و انگلیس توسط آن.

- روس و انگلیس با پادرمیانی فرانسه که از قدرت روزافزون آلمان بیمناک بود ایران را به سه منطقه تقسیم کردند:

۱. منطقه شمال از خط فرضی بین قصر شیرین، اصفهان، یزد، خواف و مرز افغانستان حوزه نفوذ روسیه شناخته شد.

۲. منطقه جنوب از خط فرضی بین بندر عباس، کرمان ، بیرجند، زابل و سرحد های افغانستان که دارای ارزش حیاتی برای دفاع از هند بود ، قلمرو

نفوذ انگلستان مقرر گردید.

۳. قسمت سوم که شامل کویرها و بیابان های بی آب و علف بود ، منطقه ی بی طرف و متعلق به ایران شناخته شد.

۵- نمایندگان اولین دوره ی مجلس شورای ملی در قبال سیاست های استعماری روس و انگلیس چه تصمیماتی گرفتند؟

- نمایندگان مجلس ، به اتفاق آرا ، قرارداد ۱۹۰۷ را رد کردند.

- دریافت وام از دولت های خارجی را رد و برای حل این مشکل ، به تأسیس بانک ملی اقدام کردند.

- نوز بلژیکی را که پست مهم مالی ایران در دست او بود ، اخراج کردند.

درس ششم : «دوره دوم مشروطه»

سوالات مهم درس:

۱- دوره دوم مشروطه با چه حادثه‌ای آغاز شد؟

دوره دوم مشروطه با فتح تهران به دست مشروطه خواهان آغاز شد.

۲- ویژگی دوره دوم مشروطه را بنویسید؟

۱. اختلاف های شدید بین طرفداران مشروطه ۲. مداخله های آشکار و سلطه گرانه روس و انگلیس در ایران

۳- تصمیمات فاتحان تهران پس از فتح تهران را بنویسید؟

پس از فتح تهران مجلسی مرکب از سران و روسای مجاهدان، شاهزادگان، اعیان و نمایندگان سابق مجلس تشکیل شد و به اتفاق آراء محمدعلی شاه از سلطنت خلع و پسر ۱۲ ساله ی او، احمد میرزا (ولیعهد) به مقام سلطنت برگزیده شد. چون احمد شاه به سن قانونی سلطنت نرسیده بود، عضدالملک به عنوان نایب السلطنه انتخاب شد.

۴- پس از فتح تهران علت مشروطه خواهان نظیر ستارخان و باقرخان چه بود؟

در دولت جدید جمعی از مستبدان و مرتجعان به وزارت و حکمرانی رسیدند.

۵- سرانجام شیخ فضل الله نوری چه شد؟

شیخ فضل الله نوری تنها کسی بود که پای میز محاکمه رفت و اعدام شد. در این هنگام سفارت روسیه از او خواست که به آنجا پناهنده شود اما او این درخواست را رد کرد. پیرم خان ارمنی مأمور دستگیری شیخ فضل الله نوری شد و پس از یک محاکمه فرمایشی به شهادت رسید.

۶- مورخان درباره دلیل اعدام شیخ فضل الله نوری توسط مشروطه خواهان چه نظری دارند؟

عده‌ای اعدام او را انتقام استعمار از روحانیت ایران برای جبران شکست در نهضت تحریم تنباکو و پیشگیری از تکرار مقاومت‌های مشابه آن می‌دانند.

۷- کدام احزاب در دوره دوم مجلس مشروطه شدیداً با یکدیگر رقابت فکری و سیاسی داشتند؟

در دوره دوم مجلس شورای ملی دو حزب اعتدالیون و دموکرات اکثریت نمایندگان را تشکیل می‌دادند.

۸- اعتقاد حزب اعتدالیون چه بود و اعضای سرشناس آن را نام ببرید؟

اعتدالیون؛ مذهب را سدی محکم در برابر ظلم و بی عدالتی می‌دانستند و اجرای شریعت را دستور کار خود قرار داده بودند. سید محمد طباطبایی و سید عبدالله بهبهانی از اعضای سرشناس این حزب بودند.

۹- رهبر حزب دموکرات که بود و چه اعتقادی داشتند؟

دموکرات‌ها؛ به رهبری سید حسن تقی زاده بر جدایی دین از سیاست تأکید می‌ورزیدند تا مشروطه را از جنبه دینی تهی کنند.

۱۰- با شدت گرفتن درگیری های سیاسی در دوره دوم مشروطه چه شرایطی بر کشور حاکم شد؟

به تدریج، جو وحشت و ترور بر جامعه حاکم گردید. سید عبدالله بهبهانی توسط دموکرات‌ها ترور شد. تقی زاده که متهم در این ترور بود به اروپا گریخت و در فاصله کوتاهی چند تن از دموکرات‌ها ترور شدند.

۱۱- مجلس دوم پس از برقراری مشروطه چه کسانی را برای اداره اموراداری مالی و نظامی استخدام کرد؟(مجلس دوم برای سروسامان دادن به اوضاع کشور چه اقداماتی انجام داد؟)

طبق تصمیم دوره دوم مجلس شورای ملی، عده‌ای کارشناس از آمریکا برای اصلاح اداره دارایی و خزانه‌داری کل، یک فرانسوی برای دادگستری، و چند سوئدی برای ژاندارمری، استخدام شدند. مورگان شوستر آمریکایی، معروف ترین چهره در بین آنان بود که شروع به انجام اصلاحاتی دامنه دار در امور مالی و گمرک ها کرد.

۱۲- درخواست های روسیه طی اخطاریه سال ۱۲۹۰ ش. به ایران چه بود؟

۱- اقدام های مورگان شوستر متوقف و او از ایران اخراج شود.

۲- بدون موافقت روس و انگلیس، از استخدام اتباع خارجی در ایران، خودداری شود.

۳- هزینه نگهداری قوای روسیه در ایران را، دولت ایران پرداخت کند.

۱۳- واکنش مجلس در برابر اخطار روسیه مبنی بر اخراج شوستر از ایران چه بود؟

مجلس اخطار روسیه را رد کرد ولی صمصام السلطنه نخست وزیر از ترس اشغال پایتخت تسلیم شد و مجلس را منحل کرد.

۱۴- عکس العمل علما و مردم در برابر حمله روسها به ایران در سال ۱۲۹۰ ش. چه بود؟

به دنبال اعزام نیروهای روس به داخل خاک ایران و انحلال مجلس، انبوه تظاهرکنندگان مردمی به ویژه زنان با شعار یامرگ یا استقلال به مجلس حمله کردند. علمای مذهبی در ایران و عتبات عالیات مردم را به مقاومت دعوت کردند. (از جمله آیت الله آخوند خراسانی) او همراه جمع انبوهی از عشیره‌های شیعه عراق، آماده عزیمت به ایران شد اما در همان شب قبل از حرکت، به طرزی مشکوک، از دنیا رفت.

۱۵- روسیه پس از حمله به ایران در سال ۱۲۹۰ ش. چه اقداماتی انجام داد؟

روس ها کانون مقاومت در تیریز و مشهد را سرکوب کردند و مرقد امام رضا (ع) را به توپ بستند.

۱۶- انگلیس پس از اشغال شمال ایران توسط روسیه در سال ۱۲۹۰ ش. به چه بهانه ای جنوب ایران را اشغال نمود؟

انگلیس نیز قوایی از هند وارد جنوب ایران کرد. (دو کشور، ایران را مجبور کردند تا سیاست خود را با قرارداد ۱۹۰۷ تطبیق دهد)

۱۷- اوضاع ایران همزمان با شروع جنگ جهانی اول چگونه بود؟

ایران از نظر سیاسی و اقتصادی کشوری بحران زده و در اشغال نیروهای بیگانه بود و توان بهره برداری از شرایط جنگ را نداشت.

۱۸- سیاست ایران در جنگ جهانی اول چه بود و چه نتیجه ای داشت؟

رئیس الوزرای ایران، مستوفی الممالک اعلان سیاست بی طرفی کرد ولی در این کار موفقیتی به دست نیاورد، زیرا موقعیت حساس ایران برای نیروهای درگیر جنگ مهم بود.

۱۹- جنگ جهانی اول میان چه کشورهایی آغاز شد؟

جنگ جهانی اول در سال ۱۹۱۴ م. برابر با ۱۲۹۳ ش. میان دولت های فرانسه، انگلستان و روسیه (متفقین) در مقابل آلمان و امپراتوری اتریش - مجارستان (متحدین) آغاز شد.

۲۰- چرا در جنگ جهانی اول ایران روسها و انگلیسی ها قرارداد سړی ۱۹۱۵ م. را با هم امضاء و ایران را اشغال کردند؟

با پیوستن دولت عثمانی (همسایه غربی ایران) به متحدین اهمیت ایران برای متفقین دو چندان شد.

۲۱- اقدامات روس و انگلیس پس از امضای قرارداد سړی ۱۹۱۵ م. چه بود؟

روسیه در منطقه نفوذ خود قوای قزاق تشکیل داد.

دولت انگلستان نیز به تأسیس پلیس جنوب (۱۹۱۵ م.) به فرماندهی سرپرسی سایکس، دست زد و توانست مقاومت دلیرانه رئیس علی دلواری و عشایر تنگستانی را سرکوب کند.

۲۲- علت خروج نیروهای روسیه از ایران در سال ۱۹۱۷ م. (جنگ جهانی اول) چه بود؟

در اکتبر ۱۹۱۷ م. حکومت تزاری روسیه در مقابل انقلاب بلشویکی شکست خورد و روس ها خروج سربازان خود از ایران را آغاز کردند. انگلیس یکه تاز میدان سیاست در ایران شد

۲۳- علل انحراف در مشروطه چه بود و چه نتیجه مهمی داشت؟

به دلیل مداخله بیگانگان و عوامل وابسته به آنها، انحرافات در نهضت مشروطه طلبی به وجود آمد که نتیجه آن ظهور دیکتاتوری رضاخان و سلسله پهلوی در ایران بود.

پاسخ پرسش های نمونه**۱- احمد شاه چگونه به سلطنت رسید؟**

پس از فتح تهران مجلسی مرکب از سران و روسای مجاهدان، شاهزادگان، اعیان و نمایندگان سابق مجلس تشکیل شد و به اتفاق آراء محمدعلی شاه از سلطنت خلع و پسر ۱۲ ساله ی او، احمد میرزا (ولیعهد) به مقام سلطنت برگزیده شد. چون احمد شاه به سن قانونی سلطنت نرسیده بود، عضدالملک، بزرگ خاندان قاجار به عنوان نایب السلطنه انتخاب شد.

۲- سه نمونه از دخالت های روس و انگلیس در امور داخلی ایران را در دوره ی دوم مشروطه بنویسید.

- روس ها، کانون های مقاومت تبریز و مشهد را به سختی سرکوب کردند؛ مرقد امام هشتم (ع) را به توپ بستند؛ از آذربایجان تا خراسان نیروهای خود را مستقر ساختند و منطقه ی زیر نفوذشان را طبق قرارداد ۱۹۰۷ اشغال کردند.
- انگلیس، نیز برای اشغال منطقه ی زیر نفوذ خود، قوایی از هندوستان وارد جنوب ایران کرد. سرانجام این دو کشور سلطه گر، دولت ایران را مجبور کردند تا سیاست خود را با اصول قرارداد ۱۹۰۷ تطبیق دهد.

۳- دولت روسیه طی اختاری که در سال ۱۲۹۰ ش. به ایران داد، چه درخواست هایی مطرح کرد؟

۱. اقدامات مورگان شوستر متوقف و از ایران اخراج شود ۲. بدون موافقت روس و انگلیس از استخدام اتباع خارجی در ایران خودداری شود ۳. هزینه لشکرکشی قوای روسیه به ایران را دولت ایران پرداخت کند

۴- چرا نیروهای بیگانه در جنگ جهانی اول علیرغم اعلام سیاست بی طرفی ایران، کشور ما را اشغال کردند؟

رئیس الوزرای ایران، مستوفی الممالک اعلان سیاست بی طرفی کرد ولی در این کار موفقیتی به دست نیاورد؛ زیرا موقعیت حساس ایران برای نیروهای درگیر جنگ مهم بود.

۵- پیامد قرارداد ۱۹۱۵ م. چه بود؟

طبق این قرارداد دو منطقه ی تحت نفوذ روس و انگلیس در عهدنامه ی ۱۹۰۷، به منطقه ی اشغالی تبدیل شدند. روسیه در منطقه ی تحت نفوذ خود قوای قزاق تشکیل داد و در مقابل، دولت انگلستان نیز در سال ۱۹۱۶ م. به تأسیس پلیس جنوب دست زد. فرماندهی پلیس جنوب به عهده ی سرپرسی سایکس بود. او با استفاده از این قوای نظامی توانست، مقاومت دلیرانه ی رئیس علی دلواری و عشایر تنگستانی را سرکوب کند.

درس هشتم: رضاخان؛ تثبیت قدرت**سؤالات مهم درس:****۱- سرنوشت سید ضیا پس از کناره گیری از نخست وزیری چه بود؟ و چه کسی به جای وی منصوب شد؟**

عمر دولت سید ضیاءالدین کوتاه بود و پس از سه ماه از قدرت کنار گذاشته شد. با حمایت انگلستان به فلسطین که در آن زمان تحت قیمومت انگلیس بود، رفت. قوام السلطنه به نخست وزیری رسید و مأمور تشکیل کابینه شد.

۲- دولت های ناپایدار بعد از کودتای ۱۲۹۹ را نام ببرید؟**۳- رضاخان در مدتی که وزیر جنگ بود چه اقداماتی انجام داد؟**

- تسلطش را بر ارتش تثبیت کرد - ژاندارمری را از وزارت داخله (وزارت کشور) به وزارت جنگ انتقال داد - بر نفوذ خود افزود

۴- علت استیضاح رضا خان در دوران وزارت جنگ چه بود؟

اقدامات رضاخان در دوران وزارت جنگ، منجر به طرح استیضاح او در مجلس، توسط آیت الله مدرس شد.

۵- عکس العمل رضاخان در برابر استیضاح او در مجلس در دوران تصدی وزارت جنگ چه بود؟

رضاخان با شایعه استعفای خود، طرفدارانش را علیه مجلس تحریک کرد و به ضرب و شتم و ارباب مخالفان پرداخت.

۶- حامیان و مخالفان رضاخان در دوره تصدی وزارت جنگ چه کسانی بودند؟

الف: تیمورتاش، داور، تدین و تقی زاده از نمایندگان تجددطلب مجلس ب: سلیمان میرزا از اولین پایه گذاران جریان کمونیستی در ایران ج: بعضی از فراماسونرهای شناخته شده نظیر محمد علی فروغی

مخالفان رضاخان: آیت الله مدرس؛ که سرسختانه در میدان مبارزه با خود کامگی رضاخان ایستادگی می کرد. مدرس کوشید با همراهی عده ای از نمایندگان مجلس، دولت و دربار را از سلطه ی انگلستان و رضاخان نجات دهد و تا پای جان در این راه پایداری کرد.

۷- رضاخان چگونه به نخست وزیری رسید؟

رضاخان با تبلیغ های گسترده، دسیسه چینی و دستاویز قرارداد نامنی در کشور، خواهان قدرت و اختیارات بیشتری شد. سرانجام احمد شاه و مجلس را ناچار به انتخاب خود به نخست وزیری کرد. احمدشاه در سوم آبان ماه ۱۳۰۲ فرمان نخست وزیری او را صادر کرد و خود به اروپا رفت.

۸- انگلیسی ها و عوامل آنها پس از خروج احمدشاه چه تبلیغاتی انجام دادند؟

- از یک سو تبلیغ می کردند که وضع کشور بحرانی است و به شاه توصیه کردند برای مدتی کشور را ترک کند
- از سوی دیگر، خروج احمدشاه را از کشور، نشانه بی کفایتی و بی علاقه ای او به ایران اعلام کردند

۹- هدف انگلستان از حمایت از رضاخان چه بود؟

انگلستان با انتخاب رضاخان و حمایت از او، در پی تغییر نظام حکومتی (استقرار یک حکومت مستبد) در ایران بود.

۱۰- همزمان با نخست وزیری رضاخان چه تحولاتی در ترکیه به وقوع پیوست و چه تأثیری در ایران داشت؟

در ترکیه مصطفی کمال پاشا (آتاتورک) با حمایت انگلستان به قدرت رسید. آتاتورک، نظام امپراتوری عثمانی را لغو و نظام جمهوری را تأسیس کرد. تحولات ترکیه بهانه مناسبی برای جایگزینی حکومت رضاخان به جای سلطنت قاجار بود.

۱۱- انتخابات دوره ی پنجم مجلس شورای ملی چگونه برگزار شد و چه نتیجه ای داشت؟

رضاخان به سرعت و با اعمال نفوذ و تقلب، انتخابات دوره ی پنجم مجلس شورای ملی را برگزار کرد و در پناه حمایت حزب ها و جریان های سیاسی طرفدار خود توانست اکثریتی از نمایندگان موافق و طرفدار خود را روانه ی مجلس کند

۱۳- چه کسانی از مخالفان رضاخان به مجلس پنجم راه یافتند؟

البته نمایندگان چون: آیت الله مدرس، مستوفی الممالک، دکتر مصدق، مشیرالدوله، موتمن الملک نیز که مورد توجه مردم بودند، به مجلس راه یافتند.

۱۴- پس از تشکیل دوره پنجم مجلس تلاش برای برقراری نظام جمهوری در ایران به رهبری چه کسانی آغاز شد؟

۱- تجدد به رهبری داور، تیمورتاش، و تدین ۲- سوسیالیست به رهبری سلیمان میرزا اسکندری

۱۵- چه کسی رهبری مخالفت با جمهوری رضاخانی را در دست گرفت؟

مدرس که از ماهیت جمهوری رضاخانی آگاه بود، رهبری مخالفان (اقلیت مجلس) را در دست گرفت.

۱۶- نتیجه جمهوری خواهی رضاخان چه بود؟

سرانجام، مخالفت نمایندگان اقلیت مجلس، علما و مردم با طرح جمهوری رضاخانی، مقاصد او را با شکست روبه رو کرد.

۱۷- چگونگی برکناری سلسله ی قاجار و تغییر سلطنت را توضیح دهید؟

پس از شکست طرح جمهوری خواهی، مجلس شورای ملی در روز نهم آبان ماه ۱۳۰۴ ماده واحده ای مبنی بر خلع سلسله ی قاجار و واگذاری نیابت موقت سلطنت به رضاخان را تصویب کرد.

کوشش شخصیت هایی چون **آیت الله مدرس** برای جلوگیری از تغییر سلطنت موثر واقع نشد. مدرس در حالی که می گفت: اگر هزار بار رأی بدهید خلاف قانون اساسی است، مجلس را ترک کرد.

در آذر همان سال مجلس موسسان (از طرفداران رضاخان) تشکیل شد و با تغییر چهار اصل از اصول متمم قانون اساسی، سلطنت دائمی ایران را به رضاخان و اعقاب ذکور او واگذار کرد. رضاخان در چهارم اردیبهشت ماه ۱۳۰۵ رسماً به عنوان پادشاه ایران تاج گذاری کرد.

۱۸- اولین نخست وزیر رضاشاه و نخستین اقدام و چه بود؟

محمد علی فروغی (ذکاء الملک) به عنوان **اولین نخست وزیر دوران سلطنت رضاشاه** منصوب شد.

اولین اقدام فروغی، برپایی آیین تاج گذاری و نشستن رضاشاه بر تخت قدرت بود.

۱۹- عوامل زمینه ساز حاکمیت رضاشاه در ایران را بنویسید؟

۱- حوادث تلخ دوران مشروطه و انحراف آن از مسیر و اهداف اولیه و... ۲- جنگ جهانی اول و مداخله بیگانگان که غارت منابع، فقر، گرسنگی، نا امنی و... ۳- حضور قدرت های بیگانه در شمال و جنوب کشور، استقلال ایران خدشه دار... ۴- بی کفایتی احمدشاه و سرپیچی حاکمان محلی از حکومت مرکزی، آشوب، ناامنی و... ۵- موفقیت رضاخان در سرکوب چند شورش داخلی از جمله شورش شیخ خزعل - افزایش حمایت انگلستان از رضاخان ۶- جانبداری جریان ها و احزاب سیاسی از او و این باور که برقراری امنیت جز با او و... ۷- افزایش حمایت انگلستان از رضاخان ۸- جانبداری جریان ها و احزاب سیاسی از او و این باور که برقراری امنیت جز با او و...

۲۰- چرا انگلیسی ها از حمایت شیخ خزعل دست کشیدند و این واقعه چه نتیجه ای داشت؟

شیخ خزعل با حمایت انگلیس، خوزستان را زیر سیطره خود در آورده بود. انگلیس که در معادلات جدید خود خواهان افزایش قدرت رضاخان بود از حمایت شیخ خزعل دست کشید. شیخ خزعل تسلیم رضاخان شد. این واقعه، تصویری قهرمانانه و ضدانگلیسی از رضاخان ایجاد کرد.

۲۱- چه جریان هایی در دستیابی رضاخان به قدرت و استقرار حکومت خودکامه ی او نقش داشتند؟

۱- **رهبران و احزاب سیاسی غرب گرا** که با شعار تجدد و ترقی خواهی به تدریج در مجلس چهارم و پنجم قدرت را در دست گرفته بودند، نیز در دست یابی رضاخان به قدرت دست داشتند.

۲- **گروهی از نمایندگان توسل به زور و اجبار را برای ایجاد تحولات اجتماعی** در ایران لازم می دانستند. این گروه در نشریه های وابسته به خود به نظریه پردازی در باره لزوم استقرار نظام استبدادی در ایران پرداختند و آشکارا ندای دیکتاتوری مصلح را سر دادند.

پاسخ پرسش های نمونه**۱- رضاخان در مدتی که وزیر جنگ بود، چه اقداماتی انجام داد؟**

او در طول مدتی که وزیر جنگ بود، تسلطش را بر ارتش تثبیت کرد، ژاندارمری را از وزارت داخله (وزارت کشور) به وزارت جنگ انتقال داد و بر نفوذ خود افزود.

۲- همزمان با دوره ی نخست وزیری رضاخان، چه تحولی در ترکیه به وقوع پیوست؟ این واقعه چه تأثیری در ایران داشت؟

همزمان با نخست وزیری رضاخان در ایران، مصطفی کمال پاشا (آتاتورک) با حمایت دولت انگلستان، در ترکیه به قدرت رسید. او نظام امپراتوری

عثمانی را لغو و نظام جمهوری را تأسیس کرد. این واقعه بهانه‌ی مناسبی برای جایگزینی حکومت رضاخان به جای سلطنت قاجار بود.

۳- انتخابات دوره ی پنجم مجلس شورای ملی چگونه برگزار شد و چه نتیجه ای داشت؟

رضاخان با اعمال نفوذ و تقلب، انتخابات دوره ی پنجم مجلس شورای ملی را برگزار کرد و در پناه حمایت حزب ها و جریان‌های سیاسی طرفدار خود توانست اکثریتی از نمایندگان موافق و طرفدار خود را روانه ی مجلس کند.

۴- شرایط سیاسی، اقتصادی و اجتماعی مملکت، چه نقشی در فراهم کردن زمینه برای به قدرت رسیدن رضاخان داشت؟

شرایط اجتماعی، اقتصادی و روانی جامعه در آن سال‌ها به گونه‌ای بود که به تدریج زمینه را برای حاکمیت مطلق رضاخان مساعد می‌کرد. رضاخان که موفق به سرکوب چند شورش داخلی شده بود، رفته رفته به عنوان عامل برقرار کننده ی امنیت در کشور شناخته شد. افزایش حمایت انگلستان و جانبداری جریان‌ها و حزب‌های سیاسی از او نیز این باور را در میان مردم به وجود آورد که جز رضاخان هیچ کس قادر به برقراری امنیت و آرامش در ایران نیست. سرکوب شورش شیخ خزعل در خوزستان نیز از جمله اقداماتی بود که نفوذ رضاخان را در میان مردم افزایش داد.

درس نهم: ویژگیهای حکومت رضاشاه

سؤالات مهم درس:

۱- ویژگی های حکومت رضا شاه را نام ببرید؟

۱. وابستگی ۲. خودکامگی و حکومت فردی ۳. ترویج ملی‌گرایی افراطی ۴. نظامی‌گری ۵. تضعیف و تخریب ارزش‌های دینی

۲- چرا آغاز حکومت پهلوی نقطه ی عطفی در تاریخ فرایند وابستگی ایران محسوب می‌شود؟

زیرا تا پیش از روی کار آمدن رضاشاه، پیدایش سلسله‌های پادشاهی و حاکمان ایرانی عموماً در چارچوب روابط قومی و یا اشرافیت داخلی شکل می‌گرفت. اگرچه برخی از پادشاهان ایرانی مورد حمایت قدرت‌های عصر خود بودند ولی خاستگاه و منشأ روی کار آمدن آن‌ها، بیگانگان نبود. ظهور سلسله‌ی پهلوی و روی کار آمدن رضاشاه از همان ابتدا در امتداد استقرار نظام سلطه‌ی جهانی و استعمار انگلستان شکل گرفت.

۳- رژیم پهلوی با حمایت کدام دولت در ایران روی کار آمد؟

انگلستان

۴- حکومت رضاشاه چگونه حکمتی بود؟

حکومت رضاشاه، حکومتی فردی و استبدادی بود. با وجود اصل تفکیک قوا در قانون اساسی، رضاشاه در همه کارها و ارکان مملکت دخالت می‌کرد.

۵- شیوه‌ی اداره کشور در دوره رضاشاه چگونه بود؟

نمایندگان مجلس شورای ملی بر اساس فهرستی که توسط فرماندار، فرمانده لشکر و رئیس شهربانی حوزه انتخابیه تهیه و شخص رضاشاه آن را تأیید و به وزارت کشور ابلاغ می‌کرد، انتخاب می‌شدند. قوای قضائیه (عدلیه) و مجریه نیز فاقد استقلال بودند. دستگاه‌های دولتی و وزارت‌خانه‌ها قدرت تصمیم‌گیری نداشتند و برخی به سبب روحیه نظامی و استبداد رأی رضاشاه حتی قادر به اظهار نظر نبودند.

۶- در دوران حکومت رضا شاه ملی‌گرایی افراطی با چه هدفی شدت گرفت؟

ملی‌گرایی افراطی با هدف به حاشیه راندن اسلام شدت گرفت.

۷- شاخصه های ملی‌گرایی افراطی دوران رضاشاه را بنویسید؟

۱- جدایی دین از سیاست به تقلید از غرب ۲- قومیت‌ستیزی و نادیده گرفتن هویت اقوام ایرانی مانند؛ ترک، کرد، عرب، بلوچ، ترکمن و مانند آن ۳- تلاش برای تغییر القاب فارسی به لاتین با تلاش و اصرار تقی‌زاده ۴- نزدیکی و همبستگی با جنبش نژادپرستانه‌ی نازی‌های آلمان به رهبری آدلف هیتلر

۸- چرا رضاشاه ارتش را رکن اساس حکومت خود قرار داد؟

رضاشاه به سبب خصلت های فردی و روحیه ی نظامی اش.

۹- اهداف رضاشاه از ایجاد ارتش جدید را بنویسید؟

۱- برای ترساندن و سرکوب مخالفان داخلی شکل گرفت ۲- برای چپاول و غارت ایالات و عشایر به وجود آمد ۳- برای استحکام پایه های حکومت خود ایجاد شد

۱۰- سیاست مذهبی رضا خان قبل از حکومت چگونه بود؟

۱. با ظاهر سازی، در مراسم مذهبی شرکت می کرد تا احساسات عمومی را به نفع خود جلب کند. ۲. در عزاداری امام حسین (ع)، گیل بر پیشانی می مالید و کلاه بر سر می ریخت و به شعایر مذهبی... ۳. به وزارت معارف دستور داد بر مطالب مذهبی در مطبوعات نظارت و از درج خلاف شرع... ۴. دستور تعطیلی مشروب فروشی و قمارخانه ها را صادر کرد. ۵. عازم عراق شد و ضمن ملاقات با علما و مراجع نجف خود را حامی اسلام معرفی کرد. ۶. قول داد دومین اصل متمم قانون اساسی؛ مبنی بر نظارت علما بر مصوبات مجلس را اجرا کند.

۱۱- نشانه های سیاست ضد مذهبی رضاشاه در دوران سلطنت چه بود؟

۱- اولین نشانه ی حمله ی علنی و آشکار رضاشاه به شعایر و ارزش های مذهبی، در نوروز سال ۱۳۰۶ در واقعه ی اعتراض آیت الله بافقی به زنان عضو خانواده ی سلطنتی که بدون رعایت موازین شرعی وارد حرم مطهر حضرت معصومه (س) شدند، آشکار شد. به دنبال این اعتراض، رضاشاه به قم رفت و با گستاخی تمام، با چکمه وارد حرم شد و آیت الله بافقی را زیر لگد انداخت. پس از آن نیز، دستور تبعید او را صادر کرد.
۲- رضاشاه با سیاست حذف دین از اجتماع، سعی در محدود کردن روحانیون و کنترل حوزه های علوم دینی کرد. او با شعار «اصلاح دین»، کوشید تا ریشه ی اسلام را برکند.

۱۲- برنامه های دین ستیزانه ی رضاشاه را بنویسید؟

۱. حمله به ارزش های مذهبی؛ در واقعه اعتراض آیت الله بافقی به زنان خانواده سلطنتی (۱۳۰۶) ۲. محدود کردن روحانیون و کنترل حوزه ها ی علوم دینی ۳. جایگزین ساختن قوانین غربی به جای قانون های مذهبی ۴. محدود کردن روحانیون و مراسم مذهبی ۵. ممنوع کردن برگزاری مراسم سوگواری امام حسین (ع) ۶. برپایی کارناوال های شادی و رژه دسته های موزیک نظامیان در روز عاشورا ۷. تخریب مدارس و حوزه های علمیه ۸. تغییر کلاه و لباس، برداشتن حجاب و رواج منکرات و کار های خلاف شرع

۱۳- اقدام های ضد دینی رضا شاه ریشه در چه جریان فکری و فرهنگی داشت؟

اقدامات ضد دینی رضاشاه، تحت عنوان تجددخواهی یا اصلاح مذهبی محصول اندیشه خود او نبود. این اقدامات ریشه در جریانی داشت که در روی کار آوردن و دست یابی او به قدرت نقش داشتند. استعمار نوین، برای از میان برداشتن مظاهر دین و روحانیت در ایران به این روش متوسل می شد.

۱۴- مخالفان حرکت های ضد مذهبی رضاشاه چ کسانی بودند؟

- در اصفهان آیت الله نور الله اصفهانی - در مشهد آیت الله طباطبایی قمی - در تبریز آیت الله انگجی و آقا میرزا صادق

۱۵- هدف اصلی تغییر کلاه و لباس در دوره ی رضاشاه چه بود؟

تغییر کلاه و لباس، بخشی از برنامه شبیه سازی جامعه ایران با اروپایی ها بود.

۱۶- اقدامات رضاشاه برای تغییر کلاه و لباس را بنویسید؟

رضاشاه ابتدا با به کارگیری زور کلاه لبه دار موسوم به کلاه پهلوی را در میان مردم متداول کرد. پس از بازگشت از سفر ترکیه، به تقلید از آتاتورک دستور داد که کلاه پهلوی ممنوع شود و از این پس مردان باید کلاه شاپو بر سر بگذارند. در دی ماه سال ۱۳۰۷، قانون اجباری متحدالشکل کردن لباس در

ایران به تصویب مجلس هفتم رسید. بر اساس این قانون، همه مردم ایران اعم از شهری و روستایی و عشایر موظف به رعایت آن بودند. مجازات متخلفان، جزای نقدی یا زندان بود

۱۷- تغییر لباس توسط رضا شاه مقدمه ی اجرای چه حرکتی بود؟

مقدمه ای برای کاهش مقاومت و حساسیت جامعه نسبت به حجاب و در نهایت، برداشتن آن بود.

۱۸- مبارزه با حجاب (کشف حجاب) رسماً از چه تاریخی و با چه کیفیتی در ایران آغاز شد؟

کشف حجاب - از روز ۱۷ دی ماه ۱۳۱۴ آغاز و با به کار گیری زور و خشونت دنبال شد.

۱۹- مهم ترین مقاومت مردم و علمای دینی در برابر قانون کشف حجاب را بنویسید؟

فرمان اجباری کشف حجاب، با مقاومت مردم و عالمان دینی شهرهای مختلف ایران رو برو شد. در مشهد مردم به نشانه اعتراض درمسجد گوهرشاد اجتماع کردند. به دستور رضاشاه، مأموران در مسجد را شکستند، وارد صحن شدند و مردم را به گلوله بستند.

۲۰- حرکت های بیدارگر ایانه علما در دوره رضاشاه در چه زمینه هایی بود؟

۱- مقاومت در مقابل فرمان اجباری کشف حجاب ۲- مبارزه با گسترش کمونیسم

پاسخ پرسش های نمونه

۱- رضاشاه پیش از رسیدن به سلطنت برای تظاهر به دینداری چه اعمالی انجام داد؟

برای جلب اعتماد مردم و نزدیکی به علماء با ظاهر سازی می کوشید در مراسم عزاداری و مذهبی شرکت کند تا احساسات عمومی را به نفع خود جلب کند. در خرداد ماه ۱۳۰۳ به وزارت معارف دستور داد که بر مطالب مذهبی و شرعی چاپ شده در مطبوعاتی نظارت و از درج مطالب خلاف شرع جلوگیری بعمل آید. دستور تعطیلی مشروب فروشی و قمارخانه ها را صادر کرد. در همان سال عازم عراق شد و ضمن ملاقات با عده ای از علماء و مراجع نجف خود را حامی اسلام معرفی کرد و قول داد که دومین اصل متمم قانون اساسی مبنی بر نظارت علما بر مصوبه های مجلس را به اجرا در آورد.

۲- رضاشاه در دوران سلطنت خود برای محدود کردن دین و شخصیت های دینی چه اقداماتی انجام داد؟

رضاشاه با سیاست حذف دین از اجتماع، سعی در محدود کردن روحانیون و کنترل حوزه های علوم دینی کرد. او با شعار اصلاح دین، کوشید تا ریشه ی اسلام را برکنند. جای گزین ساختن قوانین غربی به جای قانون های مذهبی، محدود کردند روحانیون و مراسم مذهبی، ممنوع کردن برگزاری مراسم سوگواری امام حسین (ع)، برپایی کارناوال های شادی و رژه دسته های موزیک نظامیان در روز عاشورا، تخریب مدارس و حوزه های علمیه، تغییر کلاه و لباس، برداشتن حجاب و رواج منکرات و کار های خلاف شرع از دیگر برنامه های دین ستیزانه ی رضاشاه بود.

۳- اقدام های ضد دینی رضاشاه ریشه در چه جریان فکری و فرهنگی داشت؟

مشکل از کسانی بود که در روی کار آوردن و دست یابی او به قدرت نقش داشتند. این اقدام ها، به ظاهر تحت عنوان تجدد خواهی یا اصلاح مذهبی صورت می گرفت اما اسناد تاریخی آشکار می کنند که استعمار نوین برای از میان برداشتن مظاهر دین و روحانیت که مانع سلطه ی آن ها در ایران بود، به این روش ها متوسل می شد.

۴- در دوره ی سلطنت رضاشاه چه تغییراتی در لباس و کلاه مردم ایجاد شد؟

رضاشاه ابتدا با به کار گیری زور، کلاه لبه دار موسوم به کلاه پهلوی را در میان مردم متداول کرد اما پس از بازگشت از سفر ترکیه، به تقلید از آتاتورک دستور داد که کلاه پهلوی نیز ممنوع و منسوخ شود و اعلام کرد از این پس مردان باید کلاه شاپو بر سر بگذارند. در دی ماه سال ۱۳۰۷، قانون اجباری متحدالشکل کردن لباس در ایران، با قید دو فوریت، به تصویب مجلس هفتم رسید. بر اساس این قانون، همه ی مردم

ایران اعم از شهری و روستایی و عشایر چادرنشین موظف به رعایت آن بودند. مجازات متخلفان، جزای نقدی یا زندان بود.

درس دهم: سقوط رضاشاه

سوالات مهم درس:

۱- چرا در سال های بعد از جنگ جهانی اول سیاست انگلستان نسبت به آلمان تغییر کرد؟

زیرا انگلستان و فرانسه از جانب حکومت کمونیستی شوروی بیشتر احساس خطر می کردند؛ بنابراین انگلیسی ها توسعه و تقویت آلمان نازی به رهبری هیتلر را برای مقابله با شوروی مناسب می دانستند.

۲- در راستای توسعه روابط ایران و آلمان چه اقداماتی توسط رضا شاه صورت گرفت؟

دولت انگلستان به رضاشاه اجازه داد تا مناسبات سیاسی و اقتصادی خود را با آلمان توسعه دهد. روابط تجاری و صنعتی دو کشور گسترش یافت و صد ها کارشناس آلمانی در ایران مشغول کار شدند.

۳- جنگ جهانی دوم با چه حادثه‌ای آغاز شد؟ با حمله هیتلر به لهستان آغاز شد. (۱۹۳۹م/ ۱۳۱۸ش).

۴- کدام دولت ها در جنگ جهانی دوم به آلمان اعلان جنگ دادند؟

انگلستان و فرانسه و بعداً آمریکا نیز به آلمان اعلان جنگ دادند.

۵- چرا شوروی در دور سال اول جنگ جهانی دوم از صحنه‌ی درگیری کناره‌گیری کرد؟

شوروی به دلیل امضای مخفیانه پیمان عدم تجاوز مشترک با آلمان تقریباً دو سال اول جنگ از صحنه‌ی درگیری برکنار ماند.

۶- ایران چه سیاستی در قبال جنگ جهانی دوم در پیش گرفت؟

دولت ایران با اعلام بی طرفی در آن جنگ، تاکید کرد به هیچ یک از طرف های جنگ اجازه نخواهد داد از خاک ایران عبور کنند.

۷- چرا در جنگ جهانی دوم ایران مورد توجه متفقین قرار گرفت؟

۱. مناسب ترین راه برای انتقال کمک های نظامی و اقتصادی انگلستان و آمریکا به شوروی بود.

۲. احتمال تسلط آلمان بر چاه های نفت ایران و خاورمیانه، انگلستان را به وحشت انداخت.

۸- در جنگ جهانی دوم چرا رضاشاه در شرایط سختی قرار داشت؟

۱. از یک سو شاهد پیروزی های مکرر آلمان در جنگ بود ۲. هیتلر به او قول داده بود در بهار ۱۳۲۱ سربازانش به ایران خواهند رسید ۳. از سوی دیگر در معرض هجوم نیرو های متفقین قرار داشت

۹- علت ورود انگلیس و شوروی به ایران در جنگ جهانی دوم چه بود؟

سرانجام در شهریور ۱۳۲۰ سفیران انگلستان و شوروی به دولت ایران اعلام کردند که چون دولت ایران در مقابل درخواست آنان: **۱. سیاست میهمی درپیش گرفته ۲. در اخراج آلمانی ها اقدامی نکرده** ارتش های دو کشور وارد خاک ایران شده اند. استناد به حضور اتباع آلمانی برای اشغال ایران بهانه ای بیش نبود.

۱۰- اشغال نظامی ایران توسط دولت های روسیه و انگلیس در جریان جنگ جهانی دوم با چه هدفی صورت گرفت؟

بی خطر ساختن خط تدارکاتی متفقین بود: زیرا آنها میتوانند تدارکات جنگی خود را از طریق راه آهن ایران به شوروی برسانند.

۱۱- چرا با اشغال ایران در جنگ جهانی دوم ارتش نوین رضا خان در برابر اولین شعله های جنگ مقاومتی نکرد و ظرف

مدت شش روز از هم پاشید؟

زیرا ارتش نیز مانند سایر مردم اعتقادی به حکومت دیکتاتوری وابسته به بیگانگان نداشت

۱۲- سرنوشته رضاشاه پس از اشغال ایران چه شد؟

رضاشاه نیز توسط انگلیسی‌ها، از سلطنت برکنار و به جزیره‌ی موریس در اقیانوس هند تبعید شد.

۱۳- نتایج اشغال ایران در جنگ جهان دوم چه بود؟

۱. غرور ملی مردم میهن‌دوست ایران را جریحه‌دار کرد. ۲. سقوط دیکتاتور وابسته به بیگانگان آنان را خرسند نمود.

۱۴- در دوران حکومت رضاشاه برای ایجاد تحول در بخش کشاورزی چه اقداماتی صورت گرفت؟

۱. تأسیس دانشکده‌ی کشاورزی در کرج. ۲. وارد کردن ماشین‌آلات کشاورزی

۱۵- چه عواملی مانع از توجه رضا شاه به عمران و توسعه‌ی اقتصادی در کشور گردید؟

۱- رشد غول‌آسای حجمی ارتش ۲- نقش تعیین‌کننده نظامیان در صحنه‌های سیاسی و اقتصادی و ۳- اختصاص چهل درصد کل بودجه کشور به توسعه نظامی

۱۶- هدف از اسکان ایلات و عشایر توسط رضا شاه چه بود و چه پیامدهایی داشت؟

هدف مهار قدرت سیاسی و نظامی آن‌ها بود. وابستگی غذایی به خارج و فراهم شدن زمینه فروش کالاهای وارداتی بیگانگان و توسعه بی‌رویه شهرنشینی بود. پیامد آن این بود که دامداری سنتی، به سرعت تخریب شد؛ بدون آنکه دامداری صنعتی جایگزین آن شود.

۱۷- در زمینه فعالیت‌های صنعتی در دوران رضاشاه چه اقداماتی صورت گرفت؟

با توسعه روابط ایران و آلمان تعدادی کارخانه در کشور تأسیس شد.

۱۸- مشکل اساسی صنایع ایران در عصر رضاشاه چه بود؟

۱. وابستگی شدید به فناوری و نیروی انسانی ماهر خارجی ۲. فکر ساخت ماشین‌آلات توسط نیروی ایرانی رواج نیافت

۱۹- نتیجه توسعه صنعتی در دوره‌ی رضاشاه چه بود؟

به وارد کننده و مصرف کننده‌ی محصولات آلمانی تبدیل شد.

۲۰- اقدامات رضاشاه در زمینه شبکه راه و راه آهن چه بود؟

۱. بازسازی و تکمیل راه‌های زمینی کشور ۲. احداث راه آهن کشور (در سال ۱۳۰۶)

۲۱- هدف اصلی از توسعه شبکه راه‌ها در دوره رضاشاه را بنویسید؟

ایجاد زمینه مناسب برای حرکت نیروهای نظامی به قصد سرکوب شورش‌ها و مخالفت‌های احتمالی

۲۲- توسعه شبکه راه‌ها در دوره‌ی رضاشاه چه نتیجه‌ای داشت؟

تسریع حمل و نقل کالا در جاده‌ها

۲۳- به نظر مورخان اهداف رضاشاه از احداث راه‌آهن سراسری چه بود؟

رضاشاه راه آهن را برای جلب رضایت و مقاصد نظامی انگلیسی‌ها احداث کرد. در واقع هدفی جز ایجاد راهی سهل و آسان برای انتقال نیروهای انگلیسی از جنوب به شمال کشور نداشت تا در صورت پیشروی شوروی‌ها، بتواند به سرعت، نیروهای خود را به شمال کشور منتقل کند.

۲۴- قرارداد نفت ۱۹۳۳م. ایران و انگلستان توسط چه کسی امضا شد؟

قرارداد نفت ۱۹۳۳م. بعد از لغو قرارداد داریسی، توسط تقی‌زاده امضاء شد.

۲۵- هدف رضاشاه از لغو قرارداد داریسی چه بود؟

رضاشاه، با ظاهری وطن‌پرستانه و در واکنشی تند، قرارداد را پاره کرد و اسناد آن را در آتش بخاری سوزاند. او با این ظاهرسازی عوام‌فریبانه، زمینه را برای قرارداد جدید که به مراتب ننگین‌تر از قرارداد سابق بود.

۲۶- هدف از امضای پیمان سعدآباد چه بود و بین چه کشورهایی منعقد شد؟

به منظور جلوگیری از نفوذ و توسعه شوروی، در سال ۱۳۱۶ ش. پیمان چهارگانه ای تحت عنوان پیمان سعدآباد، بین کشورهای ایران، عراق، ترکیه و افغانستان در تهران بسته شد.

۲۷- ایران بر اساس پیمان سعدآباد چه مناطقی را از دست داد؟

۱. بخشیدن قسمتی از ارتفاعات کوه آرارات به ترکیه
۲. بخشیدن بخش‌هایی از شرق ایران به افغانستان
۳. چشم‌پوشی ایران از حق حاکمیت خود بر اروندرود

۲۸- رضاشاه در عهدنامه ی ۲۰ مه ۱۹۲۷ م. از کدام قسمت ایران چشم‌پوشی کرد و مورخان دلیل این اقدام رضا شاه را چه میدانند؟

رضاشاه در پی اعلام استقلال بحرین (۱۳۰۶)، با بستن عهدنامه ۱۹۲۷ حاکمیت ایران را نسبت به مجمع‌الجزایر بحرین که از نظر قدمت تاریخی، جزء سرزمین ایران بود نقض کرد. **برخی مورخان معتقدند:** رضا شاه به دلیل تعهدهایی که شخصاً به دولت انگلستان داشت موضوع حق حاکمیت بر بحرین را نادیده گرفت.

۲۹- سیاست‌های رضاشاه برای استحکام پایه حکومت خود را بنویسید؟

۱. فعالیت سیاسی ممنوع بود
۲. هر کس سخنی بر خلاف نظر او بیان می‌کرد، سرکوب می‌شد
۳. اعتقادی به احزاب سیاسی نداشت
۴. همه احزاب را منحل کرد
- ۵- سرکوب منتقدان و مخالفان سیاسی با شدت

۳۰- رفتار رضاشاه با مخالفان و دوستان و حامیان چگونه بود؟

الف: با مخالفان: در حکومت رضاشاه، منتقدان و مخالفان سیاسی به شدت سرکوب می‌شدند. کسانی که برخلاف نظر او سخنی می‌گفتند و می‌نوشتند، سرنوشتی جز تبعید، زندان، شکنجه و مرگ نداشتند.

ب: با دوستان و حامیان: رضاشاه حتی نسبت به دوستان و حامیان خود نیز با شقاوت و بیرحمی رفتار می‌کرد و با کمترین سوءظنی آنان را از بین می‌برد. اشخاصی مانند فیروز فرمانفرما، تیمورتاش و سردار اسعد بختیاری که نقش زیادی در به قدرت رسیدن و استحکام حکومت استبدادی او داشتند، سرانجام از مقامشان برکنار و روانه زندان شدند و در آنجا به قتل رسیدند

پاسخ پرسش‌های نمونه**۱- چرا خاک ایران مورد توجه کشورهای درگیر در جنگ جهانی دوم واقع شد؟**

زیرا مناسب‌ترین راه برای انتقال کمک‌های اقتصادی و نظامی انگلستان و آمریکا به شوروی بود تا ماشین جنگی هیتلر را متوقف سازد. از سوی دیگر احتمال تسلط آلمان‌ها بر چاه‌های نفت ایران و خاورمیانه، انگلستان را به وحشت انداخته بود

۲- در دوره سلطنت رضاشاه در زمینه شبکه راه‌ها و راه آهن چه اقداماتی شد؟

مورخان هدف از این اقدامات را چه می‌دانند در ابتدا، راه‌های زمینی کشور بازسازی و یا تکمیل شد. اقدام دیگری که در همان زمان آغاز شد، احداث راه آهن بود. بسیاری از مورخین بر این عقیده‌اند که رضاشاه، راه آهن سراسری ایران را برای جلب رضایت انگلیسی‌ها و تأمین مقاصد نظامی آنان احداث کرد، زیرا برای مثال راه آهنی که بندر ترکمن را به بندر امام خمینی (کنونی) متصل می‌کرد، در واقع هدفی جز ایجاد راهی سهل و آسان برای انتقال نیروهای انگلیسی از جنوب به شمال کشور نداشت.

۳- ایران بر اساس پیمان سعدآباد چه مناطقی را از دست داد؟

بخشیدن ارتفاعات کوه آرارات به ترکیه، بخش‌هایی از شرق ایران به افغانستان و چشم‌پوشی دولت ایران از حق حاکمیت خود بر اروندرود.

درس یازدهم: اشغال ایران توسط متفقین و آثار آن**سوالات مهم درس:**

- ۱- پس از عزل رضاشاه چه کسی به سلطنت رسید؟ محمد رضا شاه با حمایت انگلیس به سلطنت رسید. (۲۶ شهریور ۱۳۲۰)
- ۲- عوامل جنایات دوران استبداد رضا شاه چه کسانی بودند؟
- سرپاس رکن الدین مختاری، رئیس شهربانی تهران - مصطفی راسخ، رئیس زندان قصر - احمد احمدی، پزشک زندان قصر
- ۳- از طرف دیگر، مجلس سیزدهم اختیار تنظیم امور مالی و اقتصادی کشور به چه کسی سپرده شد و چه اختیاراتی داشت؟
«آرتور میلسپو، ۱- تنظیم امور مالی و اقتصادی ۲. وضع مقررات و قوانین و تغییر قیمت ارز (در جهت منافع متفقین) ۳. نظارت بر امور مالی ارتش و شهربانی
- ۴- در اوایل حکومت محمدرضاشاه کدام احزاب سیاسی تشکیل شد؟
۱- حزب «اراده ملی» به رهبری سیدضیاءالدین طباطبائی. ۲- شوروی نیز به کمک جمعی از کمونیست‌های سابق، حزب «توده» را تشکیل داد. ۳- سازمان دادن فرقه‌ی «دمکرات» در آذربایجان و کردستان توسط شوروی ۴- قوام السلطنه، حزب «دمکرات» را ایجاد کرد ۵- جمعیت فدائیان اسلام به رهبری شهید نواب صفوی
- ۵- در اوایل دوره‌ی محمدرضاشاه چه مذاکره‌های نفت صورت گرفت؟
در سال ۱۳۲۳ چند شرکت نفتی انگلیس و آمریکا خواستار امتیاز نفت مناطق جنوب شرق ایران شدند. اعضای حزب توده در مجلس با اعطای امتیاز نفت به طور جدی مخالفت کردند. شوروی نیز در خواست امتیاز نفت شمال را کرد؛ حزب توده از اعطای نفت شمال به شوروی حمایت کرد.
- ۶- اهرم‌های شوروری بر تحمیل امتیاز نفت چه بود؟
- حزب توده و عوامل داخلی اش - قوای مسلح شوروی (که به رغم پایان جنگ در ایران حضور داشتند)
- ۷- بحران مذاکرات نفت در دوره‌ی محمدرضاشاه چگونه خاتمه یافت؟
سرانجام به همت دکتر مصدق، مجلس با تصویب طرح ممنوعیت دولت در مذاکره با نمایندگان دولت‌های خارجی برای امتیاز نفت - بدون تصمیم و تأیید مجلس - به این بحران خاتمه داد.
- ۹- سیاست موازنه منفی چه بود؟
ممنوعیت و واگذاری امتیاز نفت به قدرت‌های شرق و غرب در برابر
- ۱۰- سیاست موازنه مثبت یعنی چه؟
اعطای امتیاز نفت به دو قدرت شرق و غرب
- ۱۱- تعهدات دول متفق در مقابل ایران (در جنگ جهانی دوم) را بنویسید؟
۱. احترام به حق حاکمیت ایران ۲. تخلیه سریع کشور پس از خاتمه‌ی جنگ (حداکثر ظرف شش ماه)
- ۱۲- علل خودداری دولت شوروی از تخلیه ایران پس از پایان جنگ جهانی دوم چه بود؟
۱. ایجاد حاشیه امنیتی و منطقه حائل از طریق تجزیه آذربایجان ایران و الحاق آن به آذربایجان شوروی
۲. دست‌یابی به امتیاز نفت شمال زیرا از اوایل قرن بیستم امتیاز نفت جنوب در دست انگلیسی‌ها بود.
- ۱۳- اقدامات فرقه دوکرات در آذربایجان را بنویسید؟
بنابراین در آذربایجان که تحت اشغال شوروی بود، فرقه دموکرات، مقدمات جداسازی آن را از ایران فراهم کرد.
فرقه دموکرات با دریافت تجهیزات جنگی و با پشتیبانی نیروهای نظامی شوروی اقدام به تضعیف حاکمیت دولت مرکزی ایران و اشغال بخش‌هایی از آذربایجان کرد.

۱۴- حزب دمکرات کردستان در کجا اعلام خودمختاری کرد؟

نیز در بهمن ۱۳۲۴ رسماً در مهاباد جمهوری خود مختار کردستان را اعلام کرد.

۱۵- سرانجام غائله آذربایجان و کردستان چه شد؟

فرقه دمکرات به دلیل وابستگی به شوروی و تفکرات مارکسیستی که داشت فاقد پشتوانه مردمی بود با مقاومت مردم وطن خواه و مسلمان آن جا و با فشارهای بین المللی و با تلاش قوام السلطنه (وعده امتیاز نفت شمال به شوروی) به پایان رسید.

۱۶- دولت های بی ثبات چه زمانی در ایران روی کار آمدند؟

پس از خروج متفقین از ایران، دولت های بی ثبات، یکی پس از دیگری روی کار آمدند. با سقوط دولت قوام السلطنه، طی سه سال - آذر ۱۳۲۶ تا اردیبهشت ۱۳۳۰ - شش دولت بر سر کار آمدند.

۱۷- علل بی ثباتی دولت‌ها (طی سالهای ۱۳۲۶ تا ۱۳۳۰) چه بود؟

۱. دخالت های آشکار و پنهان بیگانگان و عوامل آن ها در امور داخلی ایران ۲. ناهماهنگی میان مجلس و دولت ۳. بحران های سیاسی و اقتصادی ناشی از آن (ناهماهنگی مجلس و دولت)

۱۸- همزمان با روی کار آمدن کدام نخست‌وزیر موجودیت دولت صهیونیستی در سرزمین عصب شده فلسطین اعلام شد؟

روی کار آمدن مجدد محمد ساعد مراغه ای (مهر ۱۳۲۷) همزمان با اعلام موجودیت دولت صهیونیستی در سرزمین غصب شده فلسطین بود.

۱۹- پس از اعلام موجودیت اسرائیل چه کسانی به حمایت از فلسطین پرداختند؟

به دعوت آیت الله کاشانی و سید مجتبی نواب صفوی - رهبر فدائیان اسلام - اجتماع گسترده ای در حمایت از فلسطین بر پا شد و بیش از پنج هزار نفر فدایی برای اعزام به آن سرزمین، ثبت نام کردند.

۲۰- کدام نخست‌وزیر دولت اسرائیل را به رسمیت شناخت؟

محمد ساعد مراغه ای، با دریافت چهارصد هزار دلار رشوه از اسرائیل، ضمن تعویض وزیر خارجه، با موافقت شاه در دی ۱۳۲۸، دولت اسرائیل را به رسمیت شناخت.

۲۱- سوء قصد به شاه (در حادثه ۱۵ بهمن ۱۳۲۷) با چه هدفی طراحی شده بود؟

برای این هدف طراحی شده بود که مبارزه ضد استعماری ملت ایران متوقف گردد.

۲۲- واکنش شاه نسبت به واقعه سوء قصد چه بود؟

۱. حزب توده، به عنوان عامل نفوذ سیاست خارجی شوروی منحل شد

۲. آیت الله کاشانی ابتدا به زندان فلک الافلاک خرم آباد و سپس به لبنان تبعید شد

۲۳- پس از تغییر قانون اساسی جدید شاه چه اختیاراتی به دست آورد؟

۱. قدرت انحلال دو مجلس ۲. فرماندهی کل قوا ۳. اعلان جنگ و صلح ۴. نصب وزراء

پاسخ پرسش های نمونه**۱- در اوایل سلطنت محمد رضا شاه چه احزایی در ایران تشکیل شد؟**

سیدضیاءالدین طباطبایی حزب اراده ی ملی را تشکیل داد. شوروی نیز به کمک جمعی از کمونیست های سابق، حزب توده را تشکیل داد. همچنین در آذربایجان و کردستان، فرقه ی دموکرات را سازمان داد. از طرف دیگر قوام السلطنه، حزب دموکرات را ایجاد کرد. شهید نواب صفوی جمعیت فدائیان اسلام را به وجود آورد.

۲- دولت شوروی برای به دست آوردن امتیاز نفت ، از چه راه هایی ایران را تحت فشار گذاشت؟

دولت شوروی برای تحمیل امتیاز نفت شمال با استفاده از اهرم هایی چون حزب توده و عوامل داخلی اش و همچنین قوای مسلح شوروی که به رغم پایان یافتن جنگ همچنان در خاک ایران حضور داشتند ، دولت و مجلس را تحت فشار گذاشت.

۳- چرا دولت شوروی از تحلیه ی خاک ایران از نیروهای خود ، خودداری می کرد؟

به دلیل اهداف جاه طلبانه ای مانند ایجاد حاشیه ی امنیتی و منطقه ی حائل از طریق تجزیه ی برخی از مناطق ایران (آذربایجان ایران و الحاق آن به آذربایجان شوروی) و دست یابی به امتیاز نفت شمال و ...

۴- محمدرضا شاه با تغییر قانون اساسی در پنجم اسفند ۱۳۲۷ ، چه اختیاراتی به دست آورد؟

در قانون اساسی جدید قدرت انحلال دو مجلس ، فرماندهی کل قوا ، اعلان جنگ و صلح و نصب وزراء را به دست آورد.

درس دوازدهم: نهضت ملی شدن صنعت نفت**سؤالات مهم درس:****۱- هدف انگلستان از فرستادن نویل گس برای امضای قرارداد نفتی با ایران چه بود؟(هدف انگلستان امضای قرارداد****الحاقی چه بود؟)**

انگلستان از محصول نفت ایران و سایر کشور های خاورمیانه در آمد به سزایی کسب می کرد.

۲- قرارداد الحاقی گس - گلشائیان جهت تصویب به کدام مجالس و توسط کدام دولت ها برده شد ؟ نتیجه چه بود؟

نویل گس نماینده انگلستان پس از مذاکرات مفصل با گلشائیان وزیر دارایی ایران ، قرارداد الحاقی به محمد ساعد در پایان دوره پانزدهم مجلس شورای ملی آن را به مجلس برد ولی نمایندگان مجلس به لایحه ی مذکور رأی ندادند

۳- زمینه های ملی شدن صنعت نفت چه بود؟

۱- مخالفت مجلس با قرارداد گس - گلشائیان ۲- آگاهی مردم از ماهیت استعماری قراردادهای قبلی

۴- علت استعفای ساعد از نخست وزیری چه بود؟ و چه کسی به جای وی منصوب شد؟

دولت ساعد به دلیل عدم تصویب قرارداد الحاقی (قرارداد گس - گلشائیان) استعفا کرد. پس از استعفای ساعد ، علی منصور به نخست وزیری منصوب شد .

۵- جبهه ی ملی به رهبری چه کسی تأسیس شد؟ جبهه ملی به رهبری دکتر مصدق در سال ۱۳۲۸ تأسیس شد**۶- هدف از تشکیل فراکسیون هشت نفره چه بود؟**

یک فراکسیون هشت نفره تشکیل داده بود که هدف آن مخالفت با قرارداد الحاقی گس - گلشائیان بود.

۷- علت استعفای منصور از نخست وزیری چه بود و چه کسی به جای وی منصوب شد؟

دولت منصور به علت خودداری مجلس از تصویب لایحه ی قرارداد الحاقی استعفا داد و رزم آرا ، رئیس ستاد ارتش با تشکیل کابینه ای جدید به نخست وزیری رسید .

۸- چه عاملی موجب افزایش اتحاد نیروهای مذهبی و ملی گردید؟

با روی کار آمدن رزم آرا (با حمایت انگلیس و آمریکا) ، اتحاد نیروهای مذهبی و ملی افزایش یافت .

۹- دولت شبه کودتا دولت کدام دولت بود؟

آیت الله کاشانی و جبهه ملی طی اعلامیه ای علیه نخست وزیری رزم آرا ، دولت او را شبه کودتا نامیدند.

۱۰- اقدامات رزم آرا برای جلوگیری از ملی شدن صنعت نفت را بنویسید؟

۱. به طور محرمانه وارد مذاکره با انگلیس شد و پیشنهاد جدیدی به جای قرارداد الحاقی، ارائه کرد. ۲. با تحقیر روحیه ملی اعلام کرد ایرانیان قادر به اداره یک کارخانه سیمان نیستند و ملی کردن صنعت نفت را بزرگ‌ترین خیانت برشمرد.

۱۱- چرا تظاهرات مردم که خواستار ملی شدن صنعت نفت بودند، بی‌نتیجه ماند؟

۱- قدرت سیاسی و نظامی رزم آرا ۲- تعداد کم نمایندگان مدافع ملی شدن نفت در مجلس موجب بی‌نتیجه ماندن این فعالیت‌ها شد.

۱۲- رزم آرا توسط چه کسی و از چه گروهی به قتل رسید؟ توسط خلیل طهماسبی از اعضای برجسته فداییان اسلام رزم آرا**۱۳- ترور رزم آرا توسط چه کسی انجام شد و چه پیامدهایی برای دولت انگلیس داشت؟**

- انگلیس، کشته شدن رزم آرا را یک فاجعه توصیف کرد. - بهای سهام شرکت نفت انگلستان به سرعت تنزل کرد.

۱۴- علت استعفای حسین علا از نخست‌وزیری چه بود؟ سرانجام به علت ناتوانی در حل بحران نفت استعفا داد.**۱۵- شرط پذیرش نخست‌وزیری توسط مصدق چه بود؟**

دکتر محمد مصدق با شرط تصویب طرح اجرای قانون ملی شدن صنعت نفت نخست‌وزیری را پذیرفت

۱۶- طبق طرح ملی شدن نفت دولت می‌بایست چه اقداماتی انجام دهد؟

۱. به خلع ید شرکت نفت ایران و انگلیس از نفت کشور می‌پرداخت ۲. اساسنامه شرکت ملی نفت را تنظیم می‌کرد. ۳. نفت ایران را به مشتریان به نرخ عادلانه به فروش می‌رساند.

۱۷- مصدق در دوره اول نخست‌وزیری خود چه اقداماتی انجام داد؟

در این دوره دولت با تقویت وحدت ملی، تلاش برای ملی شدن صنعت نفت را پی گرفت و هیئت خلع ید از شرکت نفت، اقدام‌های خود در مورد انتقال شرکت را آغاز کرد.

۱۸- واکنش دولت انگلیس در مقابل ملی شدن نفت چه بود؟

۱. شکایت به دیوان دادگستری بین‌المللی لاهه ۲. تهدید کرد چهار هزار چتر باز و رزمناوهای خود را به مرز آبی ایران خواهد فرستاد

۱۹- چه کسی در مقابل تهدید دولت انگلیس اعلام جهاد کرد؟

آیت‌الله کاشانی اظهار داشت که اعلام جهاد خواهد نمود.

۲۰- اقدام دولت ایران در خلع ید از شرکت نفت ایران و انگلیس چه نتایجی داشت؟

۱- کارشناسان خارجی شرکت به طور دسته‌جمعی استعفا کردند. ۲- دولت کوشید از کشورهای دیگر نظیر آمریکا و هلند کارشناسان استخدام کند (به دلیل اعمال نفوذ انگلیس، موفق نشد) ۳- تولید نفت تا حد رفع نیاز داخلی، کاهش یافت ۴- کشتی‌های نفتکش نیز از بارگیری نفت ایران خودداری کردند. به این ترتیب در مرداد ۱۳۳۰ آخرین واحد پالایشگاه آبادان تعطیل شد.

۲۱- شکایت دولت انگلیس به شورای امنیت چه نتیجه‌ای داشت؟

- با شکایت دولت انگلیس از ایران به شورای امنیت، دکتر مصدق برای پاسخ‌گویی به نیویورک رفت. مصدق اسنادی از دخالت دولت انگلستان در امور داخلی ایران را به سازمان ملل متحد عرضه کرد. در همین زمان آمریکا طرح جدیدی درباره کشمکش ایران و انگلیس ارائه داد. شورای امنیت نیز به مسکوت ماندن شکایت انگلیس (به نفع ایران) رأی داد.

۲۲- چرا دولت مصدق دچار مشکلات اقتصادی شد؟

۱. قطع صادرات نفت ۲. تحریم‌های اقتصادی ۳. فشارهای دولت انگلستان ۴. کاهش درآمد دولت

پاسخ پرسش های نمونه**۱- رزم آرا در مقابل ملی شدن صنعت نفت چه رفتاری در پیش گرفت؟**

رزم آرا برای جلوگیری از ملی شدن صنعت نفت ایران به طور محرمانه وارد مذاکره با انگلستان شد و پیشنهاد جدیدی به جای قرارداد الحاقی که متضمن منافع انگلستان بود، ارائه کرد. علاوه بر این او با تحقیر روحیه ملی اعلام کرد که ایرانیان حتی قادر به اداره یک کارخانه سیمان نیستند و ملی کردن صنعت نفت را بزرگ ترین خیانت بر شمرد.

۲- مصدق در دوره ی اول نخست وزیری خود چه اقداماتی انجام داد و عکس العمل دولت انگلیس در مقابل اقدامات او چه بود؟

۱- با تقویت وحدت ملی، تلاش برای ملی شدن صنعت نفت را پی گرفت و هیئت خلع ید از شرکت نفت، اقدام های خود در مورد انتقال شرکت را آغاز کرد.

۲- انگلیس با شکایت به دیوان لاهه، تهدید کرد چهار هزار چتر باز و رزمناوهای خود را به مرز آبی ایران خواهد فرستاد.

۳- با خلع ید از شرکت نفت، کارشناسان خارجی استعفا کردند و تلاش مصدق برای راضی کردن آنها به ادامه کار نتیجه نداد

۴- دولت کوشید از کشورهای آمریکا و هلند کارشناس استخدام کند اما به دلیل اعمال نفوذ انگلیس، موفق به این کار نشد.

۵- با شکایت انگلیس از ایران به شورای امنیت سازمان ملل، مصدق به نیویورک رفت و اسنادی از دخالت انگلستان در ایران عرضه کرد و شورای امنیت نیز به مسکوت ماندن شکایت انگلیس رأی داد.

۳- انگلستان از نخست وزیر شدن حسین علاء چه هدفی دنبال می کرد و او در این راستا چه کارهایی کرد؟

- آن دولت قصد داشت با انتصاب حسین علاء به نخست وزیری مانع از اجرای قانون ملی شدن نفت گردد.

- علاء برای آرام کردن بحران و مناقشات نفتی در خوزستان و مناطق نفت خیز جنوب حکومت نظامی برقرار کرد.

- او برای لغو قانون ملی شدن نفت تلاش زیادی کرد اما در برابر اراده مردم ناکام ماند و سرانجام استعفا داد.

درس سیزدهم: زمینه های کودتای ۲۸ مرداد**سوالات مهم درس:****۱- علت استعفای مصدق در تیرماه ۱۳۳۱ چه بود و چه کسی نخست وزیر شد؟**

در تیرماه ۱۳۳۱ دکتر مصدق برای مواجهه با مخالفان داخلی که در رأس آن دربار قرار داشت، از شاه خواست تا پست وزارت جنگ را در اختیار وی قرار دهد و چون شاه نپذیرفت، مصدق استعفا کرد. پس از استعفای مصدق، شاه، قوام السلطنه را مأمور تشکیل کابینه کرد.

۲- قوام السلطنه پس از استعفای دکتر مصدق و رسیدن به نخست وزیری چه اقدامی انجام داد؟

طی اعلامیه ی شدیداللحنی به طرفداران نهضت ملی شدن نفت حمله کرد و تهدید به اجرای اعدام های دسته جمعی کرد.

۳- عکس العمل آیت الله کاشانی در برابر نخست وزیری قوام چه بود؟

آیت الله کاشانی از مردم خواست، برای مقابله با قوام به میدان بیایند و اعلام کرد: به خدای لایزال، اگر قوام نرود، اعلام جهاد می کنم و خودم کفن پوشیده، با ملت، در پیکار شرکت می کنم.

۴- علت قیام ۳۰ تیرماه ۱۳۳۱ چه بود، رهبر قیام و نتیجه آن چه بود؟

علت قیام: کنار رفتن مصدق از نخست وزیری و انتصاب قوام السلطنه - **رهبر:** آیت الله کاشانی - **نتیجه:** شاه با برکناری قوام بار دیگر دکتر مصدق را به نخست وزیری منصوب کند.

۵- نتیجه روی کار آمدن مصدق در دوره دوم نخست وزیری چه بود؟ (دوره ی دوم نخست وزیری مصدق چگونه آغاز شد؟)
با روی کار آمدن مجدد دکتر مصدق، علاوه بر ریاست دولت، وزارت جنگ را نیز شخصاً بر عهده گرفت. در همین دوران آیت الله کاشانی به ریاست مجلس انتخاب شد.

۶- علت تشدید اختلاف بین دکتر مصدق و آیت الله کاشانی چه بود؟

این اختلافات با دسیسه‌چینی کانون‌های توطئه خارجی و عوامل داخلی تشدید شد.

۷- عوامل عدم حضور مردم در صحنه مبارزه پس از قیام ۳۰ تیر را بنویسید؟ (چرا مردم پس از دسیسه‌های استعمار همچون واقعه ۳۰ تیر در صحنه مبارزه حاضر نشدند؟)

- ضعف ساختاری - بی‌کفایتی برخی از اعضای کابینه دولت - رقابت‌ها و قدرت‌طلبی‌ها - جدایی و بروز شکاف و تشتت سیاسی

۸- عوامل زمینه ساز کودتای ۲۸ مرداد را ذکر کنید؟

عوامل خارجی: آمریکا - انگلستان

عوامل داخلی: حزب توده - شبکه بدامن - شاه و دربار - مطبوعات - اشتباه مصدق در انحلال مجلس - اعتماد بیش از حد دکتر مصدق به آمریکایی‌ها - جدا شدن مصدق از روحانیت

۹- مواضع دولت آمریکا در قبال نهضت ملی شدن نفت چه بود و به چه مسئله‌ای منجر شد؟

مواضع دولت آمریکا در قبال نهضت ملی شدن نفت از سیاست حمایت و میانجی‌گری به تدریج به بهانه‌ی مقابله با نفوذ کمونیست‌ها در ایران، تبدیل به مداخله‌گری و توسل به عملیات براندازی و کودتا شد.

۱۰- علت پشتیبانی آمریکا از ملی شدن نفت ایران چه بود؟

۱- زیرا این کشور در صدد بود در نفت ایران سهم شده و به تسلط انحصاری انگلستان بر نفت ایران پایان دهد ۲- به علت رقابت با شوروی در جنگ سرد قصد داشت با پشتیبانی از نهضت ملی شدن نفت و برقراری روابط دوستانه با دولت مصدق، ایران را زیر نفوذ و سلطه خود درآورد.

۱۱- شرط حمایت آمریکا از ایران در دوران جنگ سرد چه بود؟

شرط حمایت آمریکا از ایران در این دوران که در جنگ سرد می‌برد، این بود که ایران به هر قیمتی متحد غرب باقی بماند. علاوه بر این، آمریکا خواهان حفظ ثبات بازار نفت در جهان برای جلوگیری از بحران اقتصادی در کشورش بود

۱۲- چرا انگلیسی‌ها به شرکت‌های نفتی آمریکا بی‌اجازه ورود به امور نفتی ایران را دادند؟

زیرا آن‌ها نیاز شدید به همکاری آمریکا در اجرای طرح کودتا داشتند. انگلستان برای این کار توانست خطر حزب توده را بهانه کرده و از آن به عنوان وسیله‌ای برای جلب توجه افکار عمومی آمریکا سود ببرد.

۱۳- چرا با گذشت زمان، سیاست دولت آمریکا نسبت به نهضت ملی شدن نفت و دولت دکتر مصدق به همکاری با

انگلستان برای براندازی تغییر یافت؟

زیرا از یک سو انگلیسی‌ها قول دادند، شرکتهای نفتی آمریکایی را در منابع نفت ایران شریک سازند و از سوی دیگر خطر نفوذ کمونیسم و حزب توده را در ایران بزرگ جلوه دادند.

۱۴- مطرح کردن حزب توده از سوی مصدق برای جلب حمایت آمریکا یک خنجر دو سوویه بود؟

زیرا همین موضوع باعث شد تا انگلیسی‌ها برای جلب کمک دولت آمریکا برای ساقط کردن دولت مصدق به طور کاذب خطر حزب توده را بزرگ جلوه دهند.

۱۵- آمریکا جهت سرنگونی دولت مصدق چه اقداماتی انجام دادند؟

سرانجام آمریکا تصمیم گرفت برای سرنگونی دولت مصدق با انگلستان متحد شود. سازمان سیا نقشه کودتا را طراحی کرد و ژنرال ثرمن شوارتسکف جهت تشویق شاه برای مشارکت فعال در کودتا به ایران آمد. شوارتسکف از شاه خواست تا حمایت های خود را از زاهدی به مرحله اجرا در آورد، اما شاه هم چنان دچار تردید بود زیرا از عواقب سوء شکست کودتا وحشت داشت. هندرسون سفیر آمریکا در تهران و کریمت روزولت، مدیر کودتا، فشار بر شاه را بیش تر کردند.

۱۶- هندرسون در مورد ادامه کار دکتر مصدق به شاه چه هشدار داد؟

- اگر مصدق در سمت خود باقی بماند و سیاست های نفتی خود را ادامه دهد ایران رو به ویرانی می رود.
- در صورت عدم همکاری شاه با انجام کودتا، خاندان سلطنتی سقوط خواهد کرد.

۱۷- انگلستان برای حل بحران نفت از طریق قدرت نظامی و توسل به کودتا کدام عملیات را طراحی کرد؟ عملیات چکمه**۱۸- اقدامات انگلیس برای تضعیف حکومت مصدق را بنویسید؟**

۱. تحریم نفت ایران ۲. تهدید کشورهای خریدار نفت ایران (تعقیب قضایی و مجازات برای آنان)

۱۹- وقتی آمریکا با انگلیس در براندازی دولت مصدق همراه شد عملیات چکمه به چه عملیاتی مبدل شد؟

به عملیات آژاکس مبدل شد و رهبری آن به کریمت روزولت آمریکایی سپرده شد.

۲۰- سیاست شوروی در برابر اقدامات آمریکا و انگلیس برای سرنگونی دولت مصدق چه بود؟

شوروی نیز با وجود شدت یافتن جنگ سرد با آمریکا در این دوران، برای کمک به ایران کاری انجام نداد و در شرایط سخت بحران اقتصادی ناشی از تحریم نفت ایران، حتی از پرداخت بدهیهای خود به ایران سرباز زد.

۲۱- سیاست حزب توده قبل از کودتا علیه مصدق چه بود؟

حزب توده جنبش ملی شدن نفت را به عنوان یک حرکت وابسته به سرمایه داری غرب متهم می کرد. این حزب تنها خواستار ملی شدن نفت جنوب بود، زیرا نفت شمال را حق شوروی می دانست. حزب توده به دلیل وابستگی به شوروی، از منافع روس حمایت می کرد و رفتاری خصمانه با مصدق داشت. پس از واقعه ۳۰ تیر ماه ۱۳۳۱؛ برخی از رهبران حزب توده تصمیم به حمایت از دکتر مصدق گرفتند و در مواردی چون: - خروج شاه از کشور (توطئه ۹ اسفند ماه ۱۳۳۱) و از فراندوم مصدق برای انحلال مجلس دوره هفدهم حمایت کردند

۲۲- عملکرد حزب توده از کودتای نافرجام ۲۵ مرداد تا کودتای ۲۸ مرداد را توضیح دهید؟

- نیروهایش را از خیابانها فراخواند. - مجسمه شاه را پائین کشید. - شعار الغای سلطنت و استقرار جمهوری دموکراتیک سر داد. (که به بهره برداری کودتاچیان در جنگ روانی منجر شد) - سازمان نظامی حزب توده با نفوذ در ارتش از توطئه کودتا آگاه بود و به دلیل پست های نظامی مهمی که داشتند می توانستند به شکست کودتا کمک کنند اما در برابر آن واکنشی انجام ندادند.

۲۳- سیاست رهبران حزب توده پس از پیروزی کودتا چه بود؟

- یا از کشور گریختند - یا برای نجات جان خود با سران کودتا همکاری کردند - برخی از اعضای آن نیز بعداً به خدمت ساواک درآمدند.

۲۴- علل بی واکنشی شوروی و حزب توده در قبال کودتا ۲۸ مرداد چه بود؟

بلا تکلیفی ناشی از مرگ استالین بود.

۲۵- نقش شبکه بدامن در کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ چه بود؟

این شبکه از طریق نفوذ در احزاب و جریان های سیاسی، ضمن ایجاد بلوا و آشوب در کشور و اختلاف افکنی میان اعضای نهضت ملی ایران، موجبات

بدینی نسبت به رهبران نهضت را فراهم آورد.

۲۶- چرا محمدرضا شاه پهلوی جرأت همراهی با ملی شدن صنعت نفت را نداشت؟

زیرا از انگلیسی ها می ترسید و هنوز خاطره برکناری و اخراج پدرش توسط آنان را، از یاد نبرده بود.

۲۷- در دوره ی نخست وزیری مصدق، عناصر فعال دربار چه کسانی بودند و چگونه به تضعیف دولت مصدق پرداختند؟

اشرف پهلوی خواهر شاه، مادر شاه، اسدالله علم و شاپور ریپورت از عناصر فعال دربار بودند که به همراه سفارت انگلستان به توطئه برای تضعیف دولت مصدق پرداختند.

۲۸- مطبوعات چه نقشی در کودتای ۲۸ مرداد داشتند؟

کودتاگران با استفاده از مطبوعات به سازماندهی افکار عمومی پرداختند. ذآنها از این طریق توانستند با ایجاد شایعات و تبلیغات ویرانگر به تخریب شخصیت دکتر مصدق و ایجاد نارضایتی عمومی از دولت او و تشدید اختلافها دامن بزنند.

۲۹- چرا دکتر مصدق مجلس هفدهم را منحل کرد و این اقدام برای او چه پیامدی داشت؟

دکتر مصدق به بهانه ی نفوذ و تحریکات بیگانگان در مجلس، تصمیم گرفت مجلس دوره ی هفدهم را منحل کند. انحلال مجلس فرصت

۳۰- چرا انحلال مجلس فرصت مناسبی برای کودتاچیان علیه مصدق فراهم کرد؟

زیرا؛ زیرا مشروعیت رئیس دولت را آشکارا مخدوش کرد و باعث هموار شدن عملیات کودتا شد. کودتاگران مدعی بودند پس از انحلال مجلس شورای ملی، دیگر دولت دکتر مصدق مشروعیت قانونی ندارد.

پاسخ پرسش های نمونه

۱- چه عواملی موجب شد که مصدق در دور دوم نخست وزیری از حمایت مردم محروم بماند؟

ضعف ساختاری و بی کفایتی برخی از اعضای کابینه ی دولت، رقابت ها و قدرت طلبی ها، روند جدایی و بروز شکاف و تشتت سیاسی موجب شدند که مصدق در دور دوم نخست وزیری از حمایت مردم محروم بماند.

۲- انگلستان از چه راه هایی همکاری آمریکا برای انجام کودتا در ایران را جلب کرد؟

آمریکا در اجرای طرح کودتا داشتند. انگلیسی ها همچنین برای جلب کمک دولت آمریکا برای ساقط کردن دولت دکتر مصدق به طور کاذب خطر حزب توده را بزرگ جلوه دادند.

۳- انگلستان از چه راه هایی به تضعیف دولت مصدق پرداخت؟

به شکل های گوناگون از جمله تحریم نفت ایران و تهدید کشورهای خریدار نفت ایران به تعقیب قضایی و مجازات.

۴- موضع حزب توده نسبت به دولت مصدق چه بود و عملکرد آن حزب در کودتای ۲۸ مرداد چگونه بود؟

- این حزب به دلیل وابستگی به شوروی، از منافع روس ها حمایت می کرد و رفتار خصمانه خود را با دکتر مصدق هیچ گاه تغییر نداد، اما پس از واقعه ۳۰ تیر ۱۳۳۱ برخی از رهبران آن تصمیم به حمایت از دکتر مصدق گرفتند و در مواردی چون خروج شاه از کشور و فرارندوم دکتر مصدق برای انحلال مجلس دوره ی هفدهم این حمایت ادامه یافت.

- حزب توده با وجود داشتن تشکیلات وسیع و سازمان نظامی، نیروهایش را از خیابان ها فراخواند و در برابر کودتا هیچ واکنشی به جز پایین کشیدن مجسمه های شاه و شعار الغای سلطنت و استقرار جمهوری دموکراتیک که به بهره برداری کودتاچیان در جنگ روانی منجر شد انجام نداد. سازمان نظامی حزب توده از طریق شبکه ی اطلاعاتی خود در ارتش از توطئه کودتا آگاه بود و می توانست به شکست کودتا کمک کند اما در این زمینه اقدامی نکرد.

۵- در دوره ی نخست وزیری مصدق ، عناصر فعال دربار چه کسانی بودند و چگونه به تضعیف دولت مصدق پرداختند؟

- اشرف پهلوی خواهر شاه ، مادر شاه ، اسداله علم و شاپور ریپورتر از عناصر فعال دربار به شمار می رفتند.
- آنها به همراه سفارت انگلستان به دسیسه چینی و توطئه برای تضعیف دولت مصدق پرداختند.

درس چهاردهم: کودتای بیست و هشتم مرداد**سوالات مهم درس:**

۱- براساس اسناد محرمانه، نقش مهمی در سرنگونی دولت مصدق و رهبری کودتا بر عهده داشته است. آمریکا

۲- اقدامات آمریکا جهت انجام کودتا علیه مصدق را بنویسید؟

- مقامات آمریکا و انگلیس ، فضل الله زاهدی را به عنوان فرمانده نظامی کودتا انتخاب و شاه را متقاعد کردند که زاهدی را بپذیرد و از کودتا حمایت کند.

۳- اقدامات کریمت روزولت در اجرای کودتای ۲۸ مرداد ۳۲ چه بود؟

کریمت روزولت گرداننده کودتا در ۲۸ تیرماه ۱۳۳۲ وارد ایران شد و با زاهدی دیدار کرد . روزولت با کمک زاهدی شمار زیادی از نظامیان پادگان تهران را به سر پیچی از دستورات دولت و ادار کرد . شعبه امنیتی سیا نیز حمله به دولت مصدق را از طریق جنگ روانی موسوم به تبلیغات خاکستری اجرا کرد.

۴- مراحل کودتا علیه مصدق را بنویسید؟

در ۲۴ مرداد ، شاه فرمان عزل نخست وزیری دکتر مصدق و انتصاب فضل الله زاهدی را امضا کرد. در ۲۵ مرداد ، نصیری که حامل نامه عزل مصدق بود به خانه وی رفت ولی به دستور مصدق بازداشت شد. شاه از ایران فرار کرد (ابتدا به بغداد و سپس رم)

۵- پیامدهای فرار شاه پس از کودتای ۲۵ مرداد چه بود؟

- درسراسر کشور تظاهرات عمومی بر پا گردید - مجسمه های شاه و پدرش به پایین کشیده شد - عکس های شاه از اداره ها جمع آوری شد - دکتر حسین فاطمی وزیر خارجه ، در تجمع در میدان بهارستان اعلام کرد: نظام سلطنتی باید بر چیده و حکومت جمهوری برپا شود ، شاه ایران روی ملک فاروق مصر را سفید کرد.

۶- علل شکست مصدق و پیروزی کودتاچیان در کودتای ۲۸ مرداد ۳۲ چه بود؟

- بی توجهی دولت به کودتای مقدماتی وعدم پیش بینی کودتای بعدی موجب شد کودتاچیان به سهولت حکومت ملی را ساقط و رژیم آمریکایی را مستقر کنند.- واحد های انتظامی و نظامی طرفدار مصدق اقدامی علیه کودتا نکردند . - لویی هندرسون - سفیر آمریکا - به دکتر مصدق تکلیف کرد که از پست خود کناره گیری کند ولی دکتر مصدق با عتاب او را از خانهاش بیرون کرد - دکتر مصدق با ممنوع کردن تظاهرات ، عملاً خیابان ها را از هواداران خود خالی کرد .

۷- نتایج کودتای ۲۸ مرداد ۳۲ را بنویسید؟

۱- سلطه ی همه جانبه ی آمریکا در ایران ۲- سرلشکر زاهدی نخست وزیر شد ۳- محمد رضا پهلوی، به کشور بازگشت.

۸- اساس حرکت مردم پس از شهریور ۱۳۲۰ تا مرداد ۱۳۳۲ بر چه اصولی استوار بود و چرا به نتیجه نهایی نرسید؟

۱. جلوگیری از بازگشت دیکتاتوری پهلوی و ۲. کوتاه کردن دست استعمار

- لیکن همانند دوره مشروطه به دلیل دسیسه بیگانگان ، اختلافات داخلی و فقدان رهبری مقتدر ، بصیر و جامع ، این نهضت دینی و ملی نیز به نتیجه نهایی نرسید.

پاسخ پرسش های نمونه**۱- سازمان سیا چه نقشی در انجام کودتای ۲۸ مرداد داشت؟**

بر اساس اسناد محرمانه کودتا، دولت آمریکا نقش مهمی در سازماندهی و هدایت نیروهای مخالف برای سرنگونی دولت مصدق ایفا کرده و هدایت و رهبری کودتا را بر عهده داشت.

در همین راستا زاهدی را به عنوان فرمانده نظامی کودتا انتخاب و شاه را متقاعد به پذیرش او و حمایت از کودتا کردند. کرومیت روزولت گرداننده کودتا توانست با همکاری زاهدی شمار زیادی از نظامیان پادگان های تهران را به سرپیچی از دستورات دولت وادار کند. همچنین شعبه امنیتی سازمان سیا تصمیم گرفت به سرعت سیاست حمله به دولت مصدق را از طریق جنگ روانی موسوم به تبلیغات خاکستری به مرحله ی اجرا در آورد. کودتاچیان با هدایت سازمان سیا توانستند با بسیج دستجاتی از ارازل و اوباش که با پول های مراکز اطلاعاتی انگلستان و آمریکا سازماندهی شده بودند نقشه های خود را عملی کنند.

۲- پیامدهای کودتای ۲۸ مرداد برای ملت ایران چه بود؟

کودتای ۲۸ مرداد پیامدهای سهمگین و ناگواری برای ملت ایران داشت و عصر جدیدی در سرنوشت ملت ایران رقم خورد که هزینه آن بازگشت دیکتاتوری و بیست و پنج سال سلطه مستقیم و همه جانبه آمریکا در ایران همراه با ده ها هزار کشته، زخمی، زندانی و تاراج میلیاردها بشکه نفت کشور بود.

۳- حرکت مردم ایران پس از شهریور ۱۳۲۰ بر چه پایه هایی استوار بود و چرا این حرکت به نتیجه نهایی نرسید؟

- بر دو پایه عمده استوار بود: ۱. جلوگیری از بازگشت دیکتاتوری پهلوی و ۲. کوتاه کردن دست استعمار - لیکن همانند دوره مشروطه به دلیل دسیسه بیگانگان، اختلافات داخلی و فقدان رهبری مقتدر، بصیر و جامع، این نهضت دینی و ملی نیز به نتیجه نهایی نرسید.

درس پانزدهم: ربع قرن سیطره ی آمریکا بر ایران**سوالات مهم درس:****۱- اوضاع سیاسی ایران پس از کودتای ۲۸ مرداد ۳۲ را توضیح دهید؟**

آمریکا که از کمک به مصدق اجتناب می کرد، کمک های نظامی و اقتصادی زیادی به دولت کودتا کرد. دولت نظامی زاهدی، فرمانداری نظامی تهران را به سر تیپ تیمور بختیار سپرده و به این ترتیب فضای تیره ای در جامعه ایران حکم فرما شد.

۲- اقدامات بختیار برای تثبیت حکومت کودتا را بنویسید؟

- سرکوب نیروهای ضد کودتا و میهن دوست - دستگیری، زندانی، تبعید و تیرباران بسیاری از مخالفان - سرکوب شدید تظاهرات شهرستان ها و تهران - تخریب سقف بازار تهران و تبعید جمعی از بازاریان به جزیره خارک

۳- سرنوشت مصدق پس از کودتای ۲۸ مرداد چه بود؟

مصدق به ۳ سال زندان محکوم شد و تا آخر عمر در روستایی در اطراف تهران (احمدآباد) تحت نظر بود.

۴- قرارداد کنسرسیوم نفت چه بود؟

قرارداد کنسرسیوم نفت یک قرارداد استعماری بود که بین ایران و چند شرکت نفتی آمریکایی، انگلیسی، فرانسوی و هلندی بسته شد.

۵- هدف از قرارداد کنسرسیوم نفت چه بود؟

با هدف بهره برداری از مخازن نفت ایران، توسط حکومت دست نشانده شاه تحمیل شد.

۶- نتایج قرارداد کنسرسیوم نفت را بنویسید؟

۱- تسلط مجدد بیگانگان بر نفت ایران ۲- حل اختلافات میان آمریکا و انگلستان را بر سر مسئله نفت ایران ۳- بر باد دادن همه ی ثمرات مبارزه ی ملت ایران در جریان نهضت ملی شدن نفت ۴- حضور فزاینده ی مستشاران آمریکایی در ایران

۷- علت کنار گذاشتن زاهدی از نخست وزیری چه بود؟

زاهدی به علت حیف و میل کمک های آمریکا و بی اعتنایی به شاه ، با کمک انگلیسی ها ، کنار گذاشته شد. حسین علا به نخست وزیری رسید

۸- پس از کودتای ۲۸ مرداد باروی کار آمدن چه کسی شاه گام مهمی در تحکیم قدرت استبدادی اش برداشت؟

حسین علا و از این زمان ، معیار قدرت دولت ، شخص شاه شد .

۹- پیمان بغداد در زمان کدام نخست وزیر و به توصیه کدام کشور و بین چه کشورهایی امضا شد؟ هدف از این پیمان چه بود؟

دوران نخست وزیری علا - پیمان بغداد به توصیه آمریکا بین کشورهای ترکیه و عراق امضا شد و بعد پاکستان و ایران به آن پیوستند. این پیمان ، بر مبنای نظریه آیزنهاور رئیس جمهور آمریکا و با هدف کامل کردن حلقه محاصره شوروی به بهانه خطر کمونیسم ، تشکیل شد .

۱۰- مهم ترین مخالف این پیمان و علت مخالفت وی چه بود؟

شهید نواب صفوی رهبر فداییان اسلام از مخالفان سرسخت این پیمان بود زیرا معتقد بود که ورود ایران در پیمان بغداد زمینه ساز سلطه نظامی آمریکا بر ایران است .

۱۱- پیامد پیمان بغداد برای ایران چه بود؟

پس از عضویت ایران در پیمان بغداد و امضای قرارداد نظامی دو جانبه با آمریکا ، حضور نظامیان و مستشاران آمریکایی در ایران گسترش یافت .

۱۲- هدف شاه از تأسیس ساواک (سازمان اطلاعات و امنیت کشور) چه بود؟

شاه که بقای خود را در تبعیت از آمریکا می دید، به کمک مستشاران آن کشور به تشکیل ساواک اقدام کرد

۱۳- اهمیت تأسیس ساواک از دیدگاه آمریکا از چه جهانی بود؟

۱. همسایگی ایران با شوروی ، رقیب اصلی آمریکا

۲. حفظ و تثبیت نفوذ آمریکا در ایران

۱۴- اولین رئیس ساواک ایران که بود ؟ اولین رئیس ساواک ، سپهبد تیمور بختیار ، افسر بی رحم ارتش و فرماندار نظامی تهران بود.**۱۵- اقدامات ساواک در ایران را بنویسید.**

- شناسایی و سرکوب مخالفان - شکنجه جسمی و روحی مخالفان - ایجاد جو اختناق ، رعب و وحشت - کنترل دولت مردان و نمایندگان مجلسین داشت.

۱۶- چه سازمان ها و کشورهای ساواک را تقویت می نمودند ؟

ساواک با حمایت سرویس های اطلاعاتی آمریکا ، انگلیس و اسرائیل (موساد) در خدمت منافع آمریکا و انگلیس و اسرائیل و مانعی در برابر توسعه شوروی و کمونیسم قرار گرفت.

۱۷- چرا محمدرضا پهلوی اقدام به تأسیس دو حزب ملیون و مردم نمود

حکومت محمدرضا پهلوی با دو مشکل فقدان مشروعیت و نبود آزادی سیاسی روبرو بود .

۱۸- محمدرضا پهلوی برای مشروعیت و جلب افکار عمومی چه احزایی را تأسیس کرد ؟

۱- حزب ملیون (اکثریت) به رهبری منوچهر اقبال ۲- حزب مردم (اقلیت) به رهبری اسدالله علم

پاسخ پرسش های نمونه**۱- پس از کودتای ۲۸ مرداد ، چه وضعیتی بر مملکت حاکم شد؟**

فضای تیره ای در جامعه ایران حکم فرما شد. فرمانداری نظامی تهران به سر تیپ تیمور بختیار که افسری بی رحم و خونریز بود ، سرکوب نیروهای ضد کودتا و میهن دوست را آغاز کرد ، عده بسیاری از مخالفان را دستگیر و زندانی و عده ای از آنها تبعید و تیرباران شدند. تظاهرات تهران و شهرستانها با سرکوب شدید مواجه شد . فرمانداری نظامی ، همچنین سقف بازار تهران را تخریب و جمعی از بازاریان را به جزیره خارک تبعید کرد. دکتر مصدق نیز دستگیر ، محاکمه و به سه سال زندان محکوم شد.

۲- علت مخالفت شهید نواب صفوی با پیمان بغداد چه بود؟

شهید نواب صفوی رهبر فداییان اسلام از مخالفان سرسخت این پیمان بود زیرا معتقد بود که ورود ایران در پیمان بغداد زمینه ساز سلطه نظامی آمریکا بر ایران است .

۳- تأسیس ساواک از چه جنبه هایی برای آمریکا اهمیت داشت؟

- ۱- همسایگی ایران با شوروی ، به عنوان رقیب اصلی آمریکا
- ۲- حفظ و تثبیت نفوذ آمریکا در ایران

۴- بیگانگان چه نقشی در تأسیس و اداره کردن ساواک داشتند؟

شاه که راه بقای خود را در تبعیت از آمریکا می دانست به کمک مستشاران آن کشور به تشکیل ساواک اقدام کرد. ساواک با هدایت و حمایت سرویس های اطلاعاتی آمریکا و انگلیس و سپس با کمک سازمان اطلاعاتی اسرائیل به صورت یک تشکیلات مخوف امنیتی و اطلاعاتی درآمد ؛ اما به جای آنکه دستاوردهای اطلاعاتی خود را در جهت منافع کشور بکار گیرد ، در خدمت تأمین منافع آمریکا و انگلیس و سپس اسرائیل و به عنوان مانعی در برابر توسعه شوروی و کمونیسم قرار گرفت.

درس شانزدهم: زمینه ها و هدف های اصلاحات آمریکایی در ایران**سؤالات مهم درس:****۱- سیاست خارجی دولت کندی در برابر کشورهای توسعه نیافته ی جهان سوم و خاورمیانه چه بود ؟ این سیاست یا چه****عنوانی و در چه کشورهایی اجرا می شد؟ و شرط اجرای آن چه بود؟**

سیاست اجرای اصلاحات از بالا به پائین با هدف پیشگیری از انقلابهای قهرآمیز این سیاست با عنوان اتحاد برای پیشرفت در کشور هایی که در معرض خطر کمونیسم بودند اجرا می شد. بی آن که نظام دیکتاتوری حاکم بر آن کشور ها تغییر یابد. در صورت مقاومت مردم توسل به زور برای اجرای آن پیش بینی شده بود.

۲- دلایل اهمیت اجرای سیاست اتحاد برای پیشرفت در ایران را بنویسید؟

- رژیم دست نشانده شاه وابسته و متحد آمریکا بود - همسایگی ایران با اتحاد جماهیر شوروی - موقعیت ممتاز جغرافیای سیاسی

۳- ضرورت انجام اصلاحات در ایران بنا به نظر آمریکا چه بود؟

۱- فساد حکومت شاه (طبق گزارش کارشناسان وزارت خارجه آمریکا از فساد حکومت شاه و سرکوب مخالفان سیاسی رژیم) . ۲- سرکوب مخالفان سیاسی ۳- نیاز صنایع آمریکا به بازار مصرف جدید

۴- اهداف آمریکا اصلاحات اقتصادی و اجتماعی در ایران چه بود؟

- از انقلاب سرخ جلوگیری کند - خطر کمونیسم را کاهش دهد - زمینه ایجاد انقلاب سفید را فراهم آورد - از گسترش فعالیت علیه

حکومت دست نشانده آمریکا جلو گیری کند

۵- در شهریور ۱۳۳۹ شاه با انتصاب شریف امامی با طرح چه شعارهایی به استقبال سیاست های جدید آمریکا رفت ؟

شعارهایی مانند آزادی احزاب و فضای باز سیاسی و اصلاحات اقتصادی به استقبال از سیاست‌های جدید دولت آمریکا رفت.

۶- انتخاب شریف امامی به نخست‌وزیری حاصل چه بود؟

حاصل توافق شاه و انگلستان با استفاده از فرصت ریاست جمهوری آمریکا بود.

۷- آمریکا چه نقشی در برکناری شریف امامی و انتصاب علی امینی به نخست‌وزیری داشت ؟

کندی به شاه و شریف امامی اعتماد نداشت و آن‌ها را برای اجرای برنامه‌هایش در ایران مناسب ندید. آمریکا برای هموار کردن سیاست‌های خود خواستار برکناری شریف امامی و روی کار آمدن امینی شد.

۸- سیاست‌های پیش‌بینی شده آمریکا برای انجام اصلاحات در ایران در دوره علی امینی را بیان کنید.

۱- مبارزه با فساد اداری برای جلوگیری از سقوط رژیم پهلوی و افتادن حکومت ایران به دست کمونیست‌ها

۲- اقدام دوم «اصلاحات اقتصادی» برای تغییر زیر ساخت‌های اجتماعی و اقتصادی کشور

۹- اصلاحات دوره نخست‌وزیری علی امینی را بنویسید.

۱- او از شاه درخواست انحلال مجلس‌های شورای ملی و سنا را کرد، تا موانع سر راه انجام نقشه‌های خود را از میان بردارد.

۲- اقدام دوم امینی، اجرای قانون اصلاحات ارضی بود.

۱۰- اصلاحات ارضی در زمان کدام نخست‌وزیر و از کجا شد؟

«اصلاحات ارضی» که بهمن ۱۳۴۰ در هیئت دولت به تصویب رسیده بود، از منطقه آذربایجان شروع شد.

۱۱- اهداف علی امینی از اقدامات و اصلاحات را بنویسید.

- از یک سو می‌خواست از تعمیق اعتراضات مردمی علیه آمریکا جلوگیری کند

- از سوی دیگر او به دنبال جاه‌طلبی‌های شخصی خود نیز بود (ارتباط با آمریکا)

۱۲- شاه پس از سفر به آمریکا در سال ۱۳۴۱ چگونه علی امینی را برکنار و چه کسی را به جای او به نخست‌وزیری رساند؟

محمدرضاشاه در فروردین ۱۳۴۱ به همراه اسدالله علم به آمریکا رفت و با کمک انگلستان توانست آمریکا را به برکناری امینی راضی کند و خود مجری اصلاحات مورد نظر آمریکا در ایران شود.

پاسخ پرسش‌های نمونه

۱- هدف آمریکا از اصلاحات در کشورهای توسعه نیافته چه بود؟ این اصلاحات با چه عنوانی و در چه کشورهایی اجرا شد؟

- سیاست خارجی آمریکا در دوره ریاست جمهوری کندی در برابر کشورهای توسعه نیافته جهان سوم و خاورمیانه اجرای اصلاحات از بالا به پایین با هدف پیشگیری از انقلاب‌های قهرآمیز بود.

- این سیاست با عنوان اتحاد برای پیشرفت در کشورهایی که در معرض خطر کمونیسم بودند، اجرا می‌شد؛ بی آن که نظام دیکتاتوری حاکم بر آن کشورها تغییر یابد و در صورت مقاومت مردم توسل به زور برای اجرای آن پیش‌بینی شده بود

۲- چرا دولت آمریکا انجام اصلاحات اقتصادی - اجتماعی در ایران را ضروری می‌دانست؟

- کارشناسان مسائل ایران در وزارت خارجه آمریکا، گزارش‌هایی از وضعیت فساد حکومت شاه و سرکوب مخالفان سیاسی رژیم پهلوی تهیه کردند که نشان می‌داد وجود یک سلسله اصلاحات در ایران ضروری است.

- علاوه بر این صنایع آمریکا و کشورهای غربی نیازمند بازارهای مصرف جدیدی بود و کشورهای خاورمیانه (ایران) به علت ساختار اقتصادی مبتنی بر رژیم ارباب و رعیتی، امکان مصرف تولیدات جدید را نداشتند.

۳- آمریکا چه نقشی در برکناری شریف امامی و انتصاب علی امینی به نخست وزیری داشت؟

کندی رئیس جمهوری آمریکا که به شاه و شریف امامی اعتماد نداشت و آن‌ها را برای اجرای برنامه هایش در ایران مناسب نمی‌دید، برای هموار کردن سیاست‌های خود در ایران، با برخی از رجال ایران ارتباط برقرار کرد و خواستار برکناری شریف امامی و روی کا آمدن علی امینی شد.

۴- علی امینی در دوره نخست وزیری خود چه اقداماتی انجام داد؟

۱- علی امینی در اولین قدم دست به اقدامی جنجالی زد و از شاه درخواست انحلال مجلس شورای ملی و سنا را کرد تا موانع سر راه انجام نقشه‌های خود را از میان بردارد.

۲- اقدام بعدی امینی، اجرای قانون اصلاحات ارضی بود که در بهمن ۱۳۴۰ در هیئت دولت به تصویب رسیده بود.

درس هفدهم: زمینه‌های پیدایش نهضت روحانیت

سؤالات مهم درس:

۱- چرا در فروردین ۱۳۴۰ فرصت مناسب برای اجرای اصلاحات مورد نظر آمریکا در ایران فراهم شد؟

با رحلت آیت الله بروجردی (فروردین ۱۳۴۰) شاه تصور کرد که زمینه برای جانشینی مرجع تقلید به جای آیت الله بروجردی وجود ندارد. از این رو فرصت را برای اجرای اصلاحات مورد نظر آمریکا مناسب دید.

۲- بهانه شاه برای برکناری علی امینی چه بود و چه کسی به جای وی منصوب شد؟ مهمترین اقدام او چه بود؟

شاه در تیر ۱۳۴۱، علی امینی را به بهانه اختلاف بر سر بودجه نظامی برکنار کرد. پس از برکناری امینی، شاه، اسدالله علم را که یکی از نزدیکان او بود به نخست وزیری منصوب کرد. او هم چنین تصمیم گرفت که قانون انتخابات ایالتی و ولایتی را در غیاب مجلس شورای ملی تغییر دهد.

۳- تصویب نامه‌ی انجمن‌های ایالتی و ولایتی به چه منظور تصویب شد و چه تغییراتی در آن به وجود آمد؟

قانون انجمن‌های ایالتی و ولایتی در اولین دوره مجلس شورای ملی به منظور تشکیل شوراهای استان و شهرستان به تصویب رسیده بود. بر اساس آن شرط مسلمان بودن و سوگند به قرآن مجید از شرایط انتخاب شوندگان حذف شد.

۴- عکس‌العمل امام خمینی، مراجع و علما در مقابل تصویب نامه‌ی انجمن‌های ایالتی و ولایتی چه بود؟ و چه نتیجه‌ای داشت؟

این تصویب نامه اعتراض علما و مردم مسلمان ایران را برانگیخت. امام خمینی علمای طراز اول قم را به نشست‌ها و گفت‌وگوهای متعدد برای لغو این تصویب نامه فراخواند. وی با تشریح نقشه‌های استعمار و توطئه‌های آن‌ها مسئولیت علما را در قبال صیانت از اسلام و استقلال کشور یادآور شد و مقرر شد با ارسال تلگرام‌هایی به شاه، لغو فوری تصویب نامه مذکور درخواست شود.

نتیجه: مبارزه پی‌گیر امام خمینی، مراجع و علما شاه و دولت را وادار به عقب‌نشینی و لغو تصویب نامه کرد.

۵- اولین پیروزی سیاسی ملت به رهبری امام خمینی بعد از کودتای ۲۸ مرداد در چه جریانی بود؟

لغو تصویب نامه‌ی انجمن‌های ایالتی و ولایتی

۶- تصویب انجمن‌های ایالتی و ولایتی مقدمه اجرای چه حرکتی بود؟ (آمریکا از اجرای اصول شش گانه (انقلاب سفید) در ایران چه منظوری داشت؟)

تصویب نامه انجمن‌های ایالتی و ولایتی مقدمه اجرای حرکتی در جهت خواست آمریکا برای جلوگیری نفوذ شوروی در ایران بود. (انقلاب سفید)

۷- اقدام بعدی شاه پس از لغو لایحه ی انجمن های ایالتی و ولایتی چه بود؟

بعد از لغو تصویب نامه انجمن های ایالتی و ولایتی، شاه در اثر فشار آمریکا به میدان آمد و اعلام کرد قصد دارد اصول شش گانه (انقلاب سفید) را به نظر خواهی بگذارد.

۸- عکس العمل امام و علما در مقابل فراندوم اصول شش گانه (انقلاب سفید) چه بود؟

امام خمینی با آگاهی از اهداف شاه و نتایج زیان بار مداخله آمریکا در ایران، مراجع و علمای قم را به شرکت در یک جلسه اضطراری فراخواند. در این نشست تصمیم گرفته شد، برای اطلاع بیشتر درباره همه پرسى و اهداف آن از شاه توضیح بخواهند.

۹- چه کسی به عنوان نماینده علما پس از حرکت انقلاب سفید به دیدار شاه رفت و عکس العمل شاه در ملاقات با وی چه بود؟

دردیدار شاه با آیت الله روح الله کمالوند (به نمایندگی علما و مراجع) شاه به جای پاسخ به سؤالات مراجع و علما، زبان تهدید گشود.

۱۰- مواضع و واکنش گروه های مختلف نسبت به فراندوم اصول شش گانه را بیان نمایید.

علما و روحانیون: امام خمینی و سایر علما و مراجع نظیر آیت الله گلپایگانی، آیت الله مرعشی نجفی و آیت الله خوانساری فراندوم را غیر قانونی اعلام کردند.

دانشگاهیان: دانشجویان دانشگاه تهران طی اعلامیه ای اقدامات ضد اسلامی و غیر قانونی رژیم رامحکوم کردند

بازاریان: بازار تهران تعطیل شد و مردم در قسمت های جنوب شهر تظاهرات اعتراض آمیز به پا کردند.

گروه های سیاسی: - نهضت آزادی با لایحه انجمن های ایالتی و ولایتی و بر گذاری فراندوم مخالفت کرد. - جبهه ملی تنها به شعار اصلاحات آری، دیکتاتوری نه کفایت کرد.

۱۱- موضع نهضت آزادی نسبت به فراندوم اصول شش گانه چه بود؟

۱- به دفاع از نهضت روحانیت برخاست

۲- مشی سیاسی خود را از جبهه ملی متمایز کرد

۳- به افشای ماهیت اصلاحات شاه، کندی و انقلاب سفید پرداخت.

اما به زودی رهبران آن از جمله مهندس بازرگان و آیت الله طالقانی دستگیر شدند و تا پس از قیام ۱۵ خرداد در زندان باقی ماندند.

۱۲- اقدامات رژیم برای کنترل اوضاع پس از تحریم فراندوم اصول شش گانه را بنویسید.

- اشغال نظامی تهران - سرکوب مردم - هجوم به دانشگاه تهران - دستگیری و زندانی کردن تعدادی از روحانیون

۱۳- واکنش علما و مردم به سفر شاه به قم در آستانه برگزاری فراندوم اصول شش گانه را بنویسید.

- علما و مراجع استقبال از شاه و حضور در مراسم را تحریم کردند - شهر قم یکپارچه تعطیل شد اما شاه با مشاهده این حوادث طی نطقی که با عصبانیت ایراد شد، به روحانیت و اسلام اهانت کرد.

۱۴- عکس العمل آمریکا و انگلیس در موفقیت شاه در همه پرسى انقلاب سفید چه بود؟

رئیس جمهور آمریکا و ملکه انگلیس فراندوم را به شاه تبریک گفتند.

پاسخ پرسش های نمونه**۱- در دوره ی نخست وزیری علم چه تغییری در شرایط انتخابات انجمن های ایالتی و ولایتی ایجاد شد؟**

با تغییر این قانون در مهر ۱۳۴۱ شرط مسلمان بودن و سوگند به قرآن مجید از شرایط انتخاب شوندگان حذف شد.

۲- علت و نتیجه ی مخالفت امام خمینی و علما با تصویب نامه ی انجمن های ایالتی و ولایتی را توضیح دهید.

امام خمینی با تشریح نقشه های استعمار و توطئه های آن ها در اجرای سیاست اسلام زدایی، مسئولیت علما را در قبال صیانت از اسلام و استقلال کشور یادآور شد و مقرر شد با ارسال تلگرام هایی به شاه، لغو فوری تصویب نامه ی مذکور درخواست شود. مبارزه ی پی گیر امام خمینی، مراجع تقلید و دیگر علما سرانجام شاه و دولت را وادار به عقب نشینی و اعلام لغو تصویب نامه کرد و به این ترتیب شاه در اجرای سیاست اسلام زدایی با شکست مواجه شد.

۳- امام خمینی (ره) و دیگر علما در مقابل رفتارندوم اصول نشس گانه (انقلاب سفید)، چه موضعی اتخاذ کردند؟

امام خمینی و دیگر علما با انتشار اعلامیه هایی با غیر قانونی دانستن رفتارندوم (همه پرسی) آن را تحریم کرده و مردم را به قیام علیه رژیم دعوت کردند. به دنبال آن مردم تهران و قم و ... به خیابان ها ریختند و دانشجویان، بازاریان و گروه های سیاسی نیز آن را غیر قانونی دانسته و محکوم کردند.

درس هجدهم: قیام ۱۵ خرداد**سؤالات مهم درس:****۱- علت اعتراض علما و مردم در مقابل رفتارندوم اصول نشس گانه چه بود؟**

زیرا اجرای سیاست های آمریکا، علاوه بر گسترش وابستگی کشور و نابودی بنیادهای اقتصادی، منجر به اسلام زدایی نیز می شد

۲- عکس العمل امام خمینی در سال ۴۲ در اعتراض به سیاست های رژیم پهلوی چه بود؟

با نزدیک شدن نوروز ۱۳۴۲، امام خمینی در اعتراض به سیاست های رژیم اعلام عزای عمومی کرد.

۳- چرا رژیم شاه در سال ۴۲ به فیضیه قم حمله نمود؟ (رژیم شاه از حمله به مدرسه ی فیضیه در سال ۴۲ چه هدفی را دنبال می کرد؟)

دوم فروردین در مراسم عزاداری شهات امام صادق (ع) نیروهای ساواک و کماندو های شاه به مدرسه فیضیه قم حمله کردند درهای حجره ها را شکستند قرآن ها و کتاب ها را پاره کردند و بیرون ریختند عده ای از روحانیان را شهید و یا زخمی کردند مجروحان بستری شده را در بیمارستان دستگیر کردند

۴- همزمان با فاجعه فیضیه، رژیم به کدام مدرسه حمله کرد؟

به مدرسه طالیه تبریز نیز حمله شد و چند تن در این حادثه مجروح و شهید شدند.

۴- هدف رژیم از یورش به مدرسه فیضیه چه بود؟ ایجاد ارباب و وحشت بود.**۵- اعلامیه امام پس از حمله رژیم به فیضیه چه بود؟**

ناراحت نشوید، مضطرب نگردید، ترس و هراس را از خود دور کنید. دستگاه حاکم با ارتکاب این جنایت، خود را رسوا و مفتضح ساخت و ماهیت چنگیزی خود را به خوبی نشان داد ما پیروز شدیم ما از خدا خواستیم که این دستگاه ماهیت خود را بروز دهد و خود را رسوا کند.

۶- حادثه خونین فیضیه قم چه پیامدهایی داشت؟

بر خلاف انتظار رژیم، مبارزه را جدی و آشکارتر کرد. روحانیون قم، تهران، مشهد، اصفهان، شیراز و ... دست به اعتصاب زدند و از رفتن به مساجد و نماز جماعت خودداری کردند.

۷- امام خمینی پس از چه حادثه ای تقیه در برابر رژیم شاه را حرام اعلام کرد؟

حادثه خونین فیضیه قم

۸- پیامد سخنرانی امام در عاشورای ۴۲ چه بود؟

یک روز پس از این سخنرانی (چهاردهم خرداد)، امام خمینی در خانه خود دستگیر و به تهران منتقل شد.

۹- مردم در برابر دستگیری امام پس از عاشورای ۴۲ چه عکس‌العملی نشان دادند؟

دستگیری امام خمینی در ۱۵ خرداد موجی از اعتراض مردمی در قم و به دنبال آن تهران، ورامین، مشهد، قزوین، کاشان، شیراز، تبریز و اصفهان و ... به راه انداخت. اسدالله علم، نخست وزیر به فرمان شاه دستور کشتاری رحمانه مردم را صادر کرد. در تهران و قم با اعلام حکومت نظامی، تانک‌ها و مسلسل‌های سنگین به خیابان آمدند و هواپیماهای نظامی بر فراز شهر قم به پرواز درآمدند.

۱۰- اعتراف اسدالله علم نخست وزیر دربار به کشتار مردم در ۱۵ خرداد ۴۲ چه بود؟

اسدالله علم، اعتراف کرد که شاه نه تنها دستور تیراندازی داد بلکه از قتل عام مردم پشتیبانی کرد.

۱۱- چرا دولت شاه امکان سرکوب تظاهر کنندگان ۱۵ خرداد ۴۲ را یافت؟

نبود برنامه برای تظاهرات و خود جوش بودن حرکت مردم باعث شد که دولت امکان سرکوب آنها را بیابد.

۱۲- اقدامات رژیم پس از سرکوب قیام ۱۵ خرداد پس از کشتار مردم در قیام ۱۵ خرداد، یاران امام یکی پس از دیگری دستگیر، زندانی و تبعید شدند. جوانمردانی چون طیب حاج رضایی و حاج اسماعیل رضایی که پیش‌تاز تظاهرات مردم جنوب تهران، در ۱۵ خرداد بودند، پس از دستگیری و شکنجه تیرباران شدند.

۱۳- دست آورد های قیام ۱۵ خرداد را بنویسید؟

۱- بسیج مردم در صحنه مبارزه علیه رژیم دست نشانده‌ی پهلوی ۲- بذر فرهنگ مبارزه به عنوان یک تکلیف الهی در جامعه کاشته شد که ثمره آن پیروزی انقلاب اسلامی بود ۳- افزایش رشد سیاسی در میان حوزه علمیه و روحانیت ۴- گرایش بیشتر روشنفکران و دانشگاہیان به ارزشهای اسلامی به عنوان برافروخته مشعل مبارزات سیاسی ۵- ظهور پیوستگی دین و سیاست ۶- اصلاح‌ناپذیری رژیم را نشان داد و مردم به این نتیجه رسیدند که راهی جز مبارزه‌ی مستمر وجود ندارد. ۷- این قیام نقطه عطفی در جنبش‌های تاریخ معاصر است که شکل جدیدی از مبارزه را عرضه کرد ۸- تجربه گرانقدری بود که توانست با رهبری امام خمینی مبارزه ملت ایران را تا پیروزی در ۲۲ بهمن ماه ۱۳۵۷ تداوم و ثمر بخشد.

۱۴- پس از برکناری اسدالله علم از نخست وزیری چه کسی به نخست‌وزیری رسید؟

حسنعلی منصور به قدرت رسید.

۱۵- چرا روی کار آوردن منصور موجب نگرانی دولت مردان حامی انگلیس در ایران شد؟

با روی کار آمدن حسنعلی منصور، نسل جدیدی از سیاستمداران که موافق و همسو با سیاست‌های آمریکا بودند قدرت را به دست گرفتند. دخالت آمریکا در روی کار آوردن منصور موجب نگرانی دولت مردان حامی انگلیس در ایران شد.

۱۶- چرا شاه امام خمینی را که در ۱۵ خرداد ۴۲ دستگیر نموده بود، آزاد کرد؟

شاه با جلب رضایت امام خمینی و ترس از رویارویی با قیام دیگر، در ۱۷ فروردین ۱۳۴۳، ایشان را آزاد کرد.

۱۷- کاپیتولاسیون چگونه به تصویب رسید و مفاد آن چه بود؟

با افزایش حضور آمریکایی‌ها در ایران، دولت منصور، با تقدیم لایحه‌ای - در دولت علم تصویب شده بود - به مجلس شورا برای مستشاران و نظامیان آمریکایی و خدمتکاران آنها، درخواست مصونیت قضایی کرد.

۱۸- عکس‌العمل امام در مقابل تصویب کاپیتولاسیون چه بود؟

امام خمینی به محض اطلاع از تصویب لایحه، طی یک سخنرانی که به قول یکی از محققان آمریکایی انقلابی‌ترین تقریرسیاسی صد سال

اخیر ایران بود، به شدت آمریکا و اسرائیل و شاه را مورد حمله قرار داد.

۱۹- اعتراض امام به تصویب کاپیتولاسیون نتیجه‌ای در پی داشت؟

به دنبال اعتراض شدید امام به لایحه کاپیتولاسیون، رژیم با برقراری حکومت نظامی در تهران و قم، در شب ۱۳ آبان ۱۳۴۳، امام را دستگیر و به ترکیه تبعید کرد.

۲۰- تبعید امام خمینی از ایران به ترکیه چه پیامدهایی در داخل و خارج از کشور داشت؟

واکنش مردم ایران که با تظاهرات و اعتصابات همراه بود و واکنش شخصیت‌های علمی و سیاسی و دانشجویان ایرانی خارج از کشور

۲۱- حسن علی منصور، تصویب کننده لایحه ی کاپیتولاسیون، توسط چه کسی از چه گروهی ترور شد؟

مدتی پس از تبعید امام و تحمیل فضای خفقان، محمد بخارایی از اعضای هیئت‌های مولفه اسلامی، حسنعلی منصور را به جرم خیانت به کشور، در جلوی مجلس شورای ملی، ترور کرد. بخارایی بعداً دستگیر و به همراه سه نفر دیگر از اعضای آن گروه تیرباران شدند و به شهادت رسیدند.

۲۲- پس از حسنعلی منصور چه کسی به نخست‌وزیری رسید؟

امیر عباس هویدا به نخست‌وزیری منصوب شد.

۲۳- آثار و نتایج نهضت بیداری اسلامی به رهبری امام خمینی

۱- ورود جدی اسلام سیاسی به روند بیداری اسلامی و عرصه مبارزه با دیکتاتوری و استعمار خارجی ۲- ورود آشکار مرجعیت شیعه به عرصه مبارزه با استبداد داخلی و وابستگی رژیم پهلوی به آمریکا و اسرائیل ۳- پیوند بیش از پیش حوزویان و دانشگاهیان و مخالفت صریح عملی هر دو گروه با اقدامات دین‌ستیزانه رژیم پهلوی ۴- طرح اندیشه حکومت اسلام بر پایه نظریه ولایت فقیه ۵- بازسازی کارکرد مسجد و منبر و تبدیل آنها به کانون‌های بیداری اسلامی.

پاسخ پرسش‌های نمونه

۱- حمله به مدرسه ی فیضیه قم و مدرسه ی طالبیه ی تبریز چه پیامدهایی به دنبال داشت؟

حادثه ی خونین فیضیه پیامدهای مختلفی داشت و بر خلاف انتظار رژیم مبارزه را جدی و آشکارتر کرد. روحانیون تهران، قم، مشهد، اصفهان، شیراز و برخی از دیگر شهرستان‌ها به منظور ابراز همدردی و پشتیبانی از حوزه علمیه قم به مدت یک هفته دست به اعتصاب زدند و از رفتن به مساجد و اقامه ی نماز جماعت خود داری کردند.

۲- دستگیری امام خمینی در خرداد ۱۳۴۲ چه واکنشی در جامعه ایجاد کرد؟

با انعکاس خبر دستگیری امام خمینی در ۱۵ خرداد موجی از اعتراض مردمی در قم و به دنبال آن تهران، ورامین، مشهد، قزوین، کاشان، شیراز، تبریز و اصفهان و ... به راه افتاد. اسدالله علم به فرمان شاه دستور کشتار بی رحمانه مردم را صادر کرد. در تهران و قم با اعلام حکومت نظامی، تانک‌ها و مسلسل‌های سنگین به خیابان آمدند و هواپیماهای نظامی بر فراز شهر قم به پرواز درآمدند. مردم خواستار آزادی امام خمینی بودند. مأموران با محاصره ی تظاهرکنندگان آنها را مانند برگ پاییزی به زمین ریختند. در تهران بازار تعطیل شد مردم به سوی خیابان‌ها سرازیر شدند دانشجویان دانشگاه تهران کلاس‌ها را تعطیل کردند و با شعارمرگ بر دیکتاتور، خواستار آزادی امام شدند در جنوب تهران تظاهرکنندگان به سمت ایستگاه رادیو رفتند که توسط گارد شاهنشاهی، قتل‌عام شدند.

۳- قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ چه دستاوردهایی داشت؟

۱- توانست توده های مختلف مردم را درمبارزه علیه رژیم دست‌نشانده پهلوی بسیج کند

- ۲- بذر فرهنگ مبارزه به عنوان تکلیف الهی را در جامعه کاشت که ثمره آن پیروزی انقلاب اسلامی بود
- ۳- افزایش رشد سیاسی در میان حوزه علیمه و روحانیت
- ۴- گرایش بیشتر روشنفکران و دانشگاهیان به ارزشهای اسلامی به عنوان برافروزنده مشعل مبارزات سیاسی
- ۵- ظهور پیوستگی دین و سیاست در جهانی که لیبرالسم غربی و مارکسیسم شرقی کارآیی خود را در رهایی کشورهای تحت سلطه از دست داده بودند
- ۶- نشان داد که رژیم شاه از طریق مسالمت آمیز اصلاح ناپذیر است و راهی جز مبارزه مستمر وجود ندارد
- ۷- این قیام نقطه عطفی در جنبش های تاریخ معاصر است که شکل جدیدی از مبارزه را عرضه کرد
- ۸- تجربه گرانقدری بود که توانست با رهبری امام خمینی مبارزه ملت ایران را تا پیروزی در ۲۲ بهمن ماه ۱۳۵۷ تداوم و ثمر بخشد.

۴- لایحه ی کاپیتولاسیون چگونه به تصویب رسید و مفاد آن چه بود؟

دولت حسن علی منصور، ضمن تقدیم این لایحه به مجلس شورا برای مستشاران و نظامیان آمریکایی و خدمتکاران آنها، درخواست مصونیت قضایی کرد. این لایحه در جلسه ی نیمه شب بیستم و یکم مهر ۱۳۴۳ با تطمیع و تهدید نمایندگان بی سر و صدا تصویب شد.

درس نوزدهم: تحولات ایران پس از تبعید امام خمینی

سؤالات مهم درس:

۱- روی کار آمدن امیر عباس هویدا چه پیامدی در سلطنت محمدرضا شاه داشت؟

دوران نخست وزیری او که سیزده سال طول کشید، اوج استبداد و دیکتاتوری محمدرضا شاه در ایران است. نخست وزیر، وزیران، نمایندگان مجلس شورای ملی و مجلس سنا و حتی مقامات پایین تر از آن، براساس میل و خواست شاه عزل و نصب و یا انتخاب می شدند. شاه در تمام امور و شئون کشور دخالت می کرد و دولت و دو مجلس مجری فرامین او بودند. محمدرضاشاه حتی حزب های فرمایشی و دولت ساخته را تعطیل و نظام تک حزبی برقرار کرد و همه مردم ایران را مکلف ساخت که در حزب شاه، یعنی حزب رستاخیز عضویت یابند.

۲- حزب رستاخیز با چه اهدافی تشکیل شد؟

حزب رستاخیز به مثابه یک سازمان امنیتی جدید در ذیل ساواک فعالیت خود را آغاز کرد که علاوه بر فعالیت های به ظاهر حزبی، عملکرد تمام گروه ها و بخش های فعال در سیاست رژیم را رصد کرده و گزارش آن را به شاه منتقل می نمود. بنای حزب رستاخیز بر این است که معترضان به برنامه شاه در ایران، باید بین زندان، تبعید یا محو شدن، یکی را انتخاب کنند.

۳- برنامه های فرهنگی رژیم در فاصله ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۶ ش چه اهدافی را دنبال می کرد؟

در عرصه فرهنگی، رژیم برنامه های گسترده ای را به قصد تضعیف ارزش های دینی و ملی و ترویج فرهنگ غربی تدارک دید.

۴- اهداف و انگیزه های محمدرضاشاه از برگزاری جشن های ۲۵۰۰ ساله ی شاهنشاهی چه بود؟

او در مقایسه با بسیاری از شخصیت های مطرح جهان فاقد مقبولیت مردمی بود و برای کسب اعتبار کاذب، درصدد برآمد، حکومت و شخصیت خود را به کوروش، پادشاه بزرگ هخامنشی پیوند زند و از این طریق محبوبیت و مشروعیتی کسب کند.

۵- پیامد برنامه های فرهنگی رژیم پهلوی چه بود؟

نتیجه این اقدام ها، تخریب و تضعیف مؤلفه های هویت ملی بود.

۶- سیاست رژیم در مقابل مخالفان از سال ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۶ ش را توضیح دهید.

حکومت شاه در فاصله ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۶ ش، سیاست فشار بر منتقدان و سرکوب مخالفان را شدت بخشید. نیروهای ساواک، شهربانی و ژاندارمری برای مقابله با مردم بسیج شدند؛ برای هماهنگی مطلوب در میان نیروهای سرکوبگر، کمیته مشترک ضدخرابکاری شکل گرفت. دستگیری، حبس، تبعید و ممنوع المنبر کردن، کمترین اقدام نیروهای امنیتی رژیم در برابر منتقدان و مخالفان بود.

۷- سیاست خارجی رژیم از سال ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۶ ش را توضیح دهید.

تحت تأثیر منافع و اغراض قدرتهای بزرگ جهان و به خصوص آمریکا قرار داشت. در این سالها سلطه سیاسی، نظامی و اقتصادی آمریکا بر ایران افزایش یافت. با انتخاب ریچارد نیکسون از حزب جمهوری خواه به ریاست جمهوری آمریکا، این کشور نقش ژاندارمی منطقه خلیج فارس را به شاه واگذار کرد. روابط حکومت پهلوی در این دوران با سایر کشورهای غربی از جمله انگلستان نیز گرم و دوستانه بود. شاه همچنین با شوروی که رقیب و دشمن آمریکا بود، مناسبات سیاسی نسبتاً دوستانه ای داشت.

۸- محمدرضا شاه قدرتش را بر چه پایه هایی استوار ساخته بود؟

محمدرضا شاه قدرتش را بر پایه های دیوان سالاری دولتی، دربار و ارتش استوار ساخته بود. از سال ۱۹۷۴م/۱۳۵۳ش به بعد، اولین مشتری سلاحهای جنگی آمریکا چه کسی در دنیا بود؟
محمدرضا شاه پهلوی

۹- افزایش سرسام آور بودجه نظامی در زمان محمدرضا شاه، چه تأثیری بر بخش های دیگر مملکت داشت؟

۱- تأثیر سو بر بخش های عمرانی و اقتصادی و کشاورزی ۲- کشاورزی و اقتصاد ایران نیز به تدریج به سمت وابستگی پیش رفت.

۱۰- چرا فرآیند وابستگی ایران به خارج در دوره ی پهلوی به سود آمریکا بود؟

زیرا درآمد نفت صرف واردات کالاهایی می شد که پیش از انقلاب سفید، کشاورزان و صنعت گران ایرانی تولید می کردند. شاه بخشی قابل توجه از درآمدهای نفتی را به خرید سهام و سرمایه گذاری در شرکت های ورشکسته اروپایی و آمریکایی و دادن وام به کشورهای وابسته به بلوک غرب اختصاص داد.

۱۱- منابع کسب سودهای کلان خانواده پهلوی از چه راه هایی بود؟

- فروش زمین های تصرف شده در دوره رضاشاه - برداشتن بالغ بر دو میلیارد از درآمد های نفتی - درآمد ناشی از دایر کردن قمارخانه و مکان های فساد - قاچاق مواد مخدر - دلالتی معامله های خارجی - مشارکت نامشروع در سهام صدها شرکت خصوصی و دولتی

۱۲- هدف شاه از تبعید امام از ترکیه به نجف چه بود؟

رهبری نهضت را از ایران دور نگاه دارد تا شلعه های بیداری را در ایران خاموش کند.

۱۳- ساواک برای قطع ارتباط مردم با امام خمینی، پس از تبعید ایشان، چه اقداماتی انجام داد؟ و چه نتیجه ای داشت؟

همین راستا ساواک تلاش زیادی کرد تا ارتباط امام را با مردم و یارانش قطع کند. از چاپ و توزیع رساله امام جلوگیری و دارنده آن را شش ماه تا دو سال به زندان محکوم می کرد

۱۴- کوشش شاه برای سخت گیری و محدودیت و کوچک شمردن امام خمینی چه نتیجه ای داشت؟

کوشش رژیم شاه برای دور کردن امام از ایران و فراموش شدن نام و راه ایشان، نتایج معکوسی به دنبال داشت؛ روز به روز پیوند رهبری با مردم عمیق تر و بر عظمت و محبوبیت وی افزوده شد.

۱۵- فعالیت های سیاسی و فرهنگی امام در دوران تبعید را بنویسید.

۱- با شجاعت ، هوشمندی و ساده زیستی محدودیت ها را تحمل و در دل مردم و آزادی خواهان جا گرفت. ۲- پیوسته مردم را به استقامت دعوت می کرد و به آنان امید می بخشید . ۳- با تحلیل مسائل ایران و خاورمیانه ، جنگ اعراب و اسرائیل و سلطه آمریکا در ایران ... به روشنگری می پرداخت. ۴- کوشید میان روحانیون و دانشگاهیان در مبارزه علیه شاه وحدت ایجاد کند. ۵- به ضرورت تشکیل حکومت اسلامی بر پایه ماهیت سیاسی و اجتماعی دین مبین اسلام اهتمام ورزیدند . ۶- اندیشه جدایی دین از سیاست که سالیان طولانی توسط رژیم پهلوی تبلیغ می شد را کمرنگ کرد.

۱۶- آرمان جنبش دانشجویی در دهه های ۱۳۴۰ و ۱۳۵۰ را بنویسید.

- عدالت اجتماعی - آزادی - استقلال - پیشرفت کشور

۱۷- انجمن های اسلامی دانشجویان با چه اهدافی تشکیل شد؟

- دفاع از اندیشه های مذهبی - دفاع از هویت دینی - حفظ ارتباط با روحانیون

۱۸- محور فعالیت های انجمن های اسلامی دانشجویان چه بود؟

- موضوعات فرهنگی - مقابله با افکار مارکسیستی و الحادی - مخالفت با ایده جدایی دین از سیاست

۱۹- گرایش شاه به فرهنگ غرب چه پیامدی داشت؟

باعث تضعیف هویت ملی و از خود بیگانگی فرهنگی شد .

۲۰- هدف فعالان فرهنگی پس از قیام ۱۵ خرداد چه بود؟ احیای هویت دینی و بازگشت به خویشتن**۲۱- مهمترین فعالان فرهنگی پس از قیام ۱۵ خرداد را نام ببرید.**

اندیشمندان و روشنفکران دانشگاهی و حوزوی مانند علامه طباطبایی ، شهید مطهری ، دکتر بهشتی ، آیت الله خامنه ای ، آیت الله طالقانی آیت الله هاشمی رفسنجانی ، آیت الله مکارم شیرازی ، دکتر باهنر ، مهندس بازرگان جلال آل احمد ، دکتر شریعتی ، دکتر مفتاح ، علامه جعفری و علامه امینی

۲۲- کمیته مشترک ضد خراب کاری به با چگونه و با همکاری چه گروههایی به راه افتاد؟

همزمان با شدت گرفتن مبارزه سیاسی علیه رژیم پهلوی ، ساواک ، شهربانی و ژاندارمری برای مقابله با این فعالیت ها بسیج شدند و با هدایت آمریکا و انگلیس و اسرائیل کمیته مشترک ضد خراب کاری به راه افتاد.

۲۳- مخالفان رژیم پهلوی چه گروههایی بودند و شیوه مبارزه آن ها چه بود؟

مسلمانان انقلابی: با اعتقاد به رهبری امام به مبارزه به عنوان یک تکلیف شرعی می نگرستند. از دیدگاه امام بهترین راه مبارزه با شاه افزایش آگاهی عمومی و بسیج مردم برای مبارزه ای فراگیر بود.

چپ گرایان: راه رهایی را در پیروی از نظریه های مارکسیستی می دیدند. از دیدگاه اینان تنها راه رهایی ، جنگ مسلحانه بود . تربیت چریک و جنگ چریکی روش اصلی مبارزه آنها بود.

ملی گرایان: اعتقادی به تغییر رژیم نداشتند و معتقد بودند باید اصل سلطنت را پذیرفت ولی در جهت کاهش خودکامگی شاه تلاش کرد.

پاسخ پرسش های نمونه**۱- خرید سلاح و تجهیزات نظامی از آمریکا چه تأثیری بر اقتصاد ایران داشت؟**

شاه به طور متوسط سالیانه بیش از ۳۰ درصد از بودجه دولت را صرف هزینه های نظامی می کرد . افزایش سرسام آور بودجه نظامی بر بخش

های عمرانی و اقتصادی و کشاورزی تأثیر سوئی داشت، کشاورزی و اقتصاد ایران نیز به تدریج به سمت وابستگی پیش رفت.

۲- درآمدهای حاصل از فروش نفت در سال های ۱۳۵۲ تا ۱۳۵۶ در چه زمینه هایی هزینه می شد؟

درآمدهای حاصل از نفت صرف واردات کالاهایی می شد که پیش از انقلاب سفید، کشاورزان و صنعت گران ایرانی قادر به تولید آنها بودند. علاوه بر این شاه بخشی قابل توجه از این درآمدها را به خرید سهام و سرمایه گذاری در شرکت های ورشکسته ی اروپایی و آمریکایی و دادن وام به کشورهای وابسته به بلوک غرب اختصاص داد.

۳- امام خمینی در دوران تبعید چه فعالیت هایی در پیش گرفت؟

- با شجاعت، هوشمندی و ساده زیستی محدودیت ها را تحمل و در دل مردم و آزادی خواهان جا گرفت
- پیوسته مردم را به استقامت دعوت می کرد و به آنان امید می بخشید
- کوشید میان روحانیون و دانشگاهیان در مبارزه علیه شاه وحدت ایجاد کند
- به ضرورت تشکیل حکومت اسلامی بر پایه ماهیت سیاسی و اجتماعی دین مبین اسلام اهتمام ورزیدند
- اندیشه جدایی دین از سیاست را کم رنگ کرد و فصل نویی در اندیشه سیاسی و فکری جامعه گشود.

۴- انگیزه ی شاه از برگزاری جشن های دوهزار و پانصد ساله ی شاهنشاهی چه بود؟

جشن های دوهزار و پانصد ساله نمایی از رویاهای بلند پروازانه شاه بود. او در مقایسه با بسیاری از شخصیت های مطرح جهان از وجهه ی مردمی برخوردار نبود و برای کسب اعتبار کاذب امیدوار بود که با پیوند دادن حکومت خود با کورش، پادشاه بزرگ هخامنشی، بتواند مشروعیت و محبوبیتی برای خود کسب کند. علاوه بر این شاه تلاش می کرد تا بخش هایی از تاریخ ایران را نادیده بگیرد این بخش ها شامل چند هزار سال تمدن ایران باستان قبل از هخامنشیان و هزار و چهارصد سال تمدن ایران اسلامی بود.

درس بیستم: ایران در مسیر انقلاب اسلامی

سؤالات مهم درس:

۱- کارتر در سال ۱۳۵۵ با چه شعاری در عرصه رقابت های انتخاباتی آمریکا وارد شد؟

۱- حقوق بشر ۲- فضای باز سیاسی در کشورهای تحت سلطه آمریکا

۲- چرا پیروزی کارتر (آذر ۱۳۵۵) در ابتدا به منزله شکست شاه تلقی می شد؟

- ۱- کارتر نامزد دمکرات ها بود و شاه در مبارزه ی انتخاباتی، هزینه ی زیادی برای پیروزی رقیب او از حزب جمهوری خواه کرده بود.
- ۲- براساس راهبرد جمهوری خواهان، شاه نیز نقش ژاندارمی منطقه را برای آمریکا ایفا می کرد و هزینه های تأمین امنیت کشورهای همجوار، برعهده ی ایران بود.

۳- علل در خواست دولت دمکرات آمریکا از رژیم های دیکتاتور برای کم کردن شکنجه و خشونت را بنویسید.

۱- دولت دمکرات آمریکا در یک جنگ تبلیغاتی علیه دولت شوروی ۲- از سوی دیگر برای پیشبرد این شیوه ی تبلیغاتی

۴- چرا طرح فضای باز سیاسی و حقوق بشر یک شعار تبلیغاتی بیش نبود؟

زیرا آمریکا در کشتار ۱۷ شهریور ۱۳۵۷ از شاه حمایت کرد. سولیوان، آخرین سفیر آمریکا در ایران، کارتر را نسبت به سیاست های دو گانه حقوق بشر و سیاست های سرکوب گرایانه آمریکا برای مهار انقلاب اسلامی متهم به نفاق می کند.

۵- اقدامات شاه برای هماهنگی با سیاست حقوق بشر کارتر را بنویسید.

۱. ایجاد فضای باز سیاسی در کشور هویدا را بر کنار و جمشید آموزگار را به نخست وزیری منصوب کرد ۲. لغو قانون محاکمه مخالفان در

دادگاه های سرّی نظامی محاکمه هایی که در آنها محکومان اغلب به تیرباران و زندان طولانی محکوم می شدند علنی خواهد بود

۳. ایجاد کمیسیون شاهنشاهی برای مبارزه با فساد رژیم به وجود فساد گسترده در دستگاه های دولتی اقرار کرد

۶- امام خمینی چه حادثه ای را از الطاف خفیه الهی خواندند؟

رحلت آیت الله سیدمصطفی خمینی

۷- رحلت آیت الله سیدمصطفی خمینی چه پیامدهایی داشت؟

۱- بر خلاف انتظار رژیم شاه، مراسم ختم با شکوهی برای آن مرحوم در سراسر کشور برگزار شد. در این مجالس سخنرانی های تندیه علیه شاه صورت گرفت. ۲- با وجود ممنوعیت شدید نام بردن از آیت الله خمینی این حادثه باعث شد تا بار دیگر به طور گسترده ای نام امام خمینی بر سر زبان ها بیفتد.

۸- چه کسی در دی ماه ۱۳۵۶ ایران را جزیره ثبات در یکی از پر آشوب ترین نقاط جهان خواند؟

کارتر رئیس جمهور آمریکا

۹- مقاله ای ایران و استعمار سرخ و سیاه به دستور چه کسی و در چه روزنامه ای انتشار یافت؟

به دستور شاه مقاله ای شدید اللحن علیه امام خمینی معروف به ایران و استعمار سرخ و سیاه در روزنامه اطلاعات روز ۱۷ دی ماه ۱۳۵۶ به چاپ رسید در آن مقاله امام خمینی، به شدت مورد حمله و توهین قرار گرفته بود

۱۰- انتشار مقاله اهانت آمیز علیه امام در روزنامه اطلاعات چه پیامدی داشت؟ (علت تظاهرات مردم قم در دیماه

۱۳۵۶ در اعتراض چه بود؟)

انتشار مقاله اهانت آمیز در روزنامه اطلاعات با واکنش فوری طلاب، روحانیون و مردم قم روبه رو شد. قم: در تظاهرات ۱۹ دی، ۱۴ نفر کشته، عده ای مجروح و جمعی از علما و روحانیون دستگیر و تبعید شدند.

۱۱- در مرداد ۱۳۵۷ کدام جنایت در آبادان اتفاق افتاد؟

در مرداد ۱۳۵۷، سینما رکس در یک جنایت به آتش کشیده شد و ۴۷۷ نفر در آتش سوختند. مردم ساواک را عامل آتش سوزی می دانستند.

۱۲- پس از فاجعه سینما رکس آبادان چه کسی و با چه شعاری نخست وزیر شد؟

جعفر شریف امامی با شعار آشتی ملی به نخست وزیری رسید.

۱۳- روز ۱۳ شهریور ۱۳۵۷ مردم تهران پس از اقامه نماز عید فطر به امامت چه کسی برگزار شد؟ به امامت آیت الله مفتاح

۱۴- عظمت راهپیمایی روز عید فطر چه نتیجه ای در پی داشت؟

سبب شد که آمریکا، شاه و دولت، چاره را در اقدام به برقراری «حکومت نظامی» و توسل به خشونت گسترده ببینند.

۱۵- عکس العمل آمریکا نسبت به کشتار مردم در ۱۷ شهریور ۱۳۵۷ چه بود؟

پس از این کشتار گسترده، کارتر، طی پیامی، از شاه اعلام پشتیبانی و از اقدام های او در راه بازگرداندن نظم، حمایت کرد.

۱۶- در درون کاخ سفید بر سر چگونگی مقابله با انقلاب اسلامی چه اختلافات جدی وجود داشت؟

۱- شورای امنیت ملی معتقد به کشتار گسترده مردم بود ۲- وزارت امور خارجه در صدد نفوذ در انقلاب بود

پاسخ پرسش های نمونه:

۱- شاه برای هماهنگی با برنامه حقوق بشر کارتر، در سال ۱۳۵۶ چه تغییر و تحولاتی در ایران ایجاد کرد؟

- شاه برای نشان دادن هماهنگی خود با سیاست حقوق بشر مورد نظر کارتر، اعلام کرد که در کشور، فضای باز سیاسی ایجاد خواهد کرد؛

لذا در مرداد ۱۳۵۶، امیرعباس هویدا را برکنار و جمشید آموزگار را به نخست وزیری منصوب کرد.

- به دنبال آن اعلام شد که قانون محاکمه سریع مخالفان در دادگاه های سری نظامی لغو شده است و محاکمه هایی که در آنها محکومان اغلب به تیرباران و زندان های طولانی محکوم می شدند بعد از آن علنی خواهد بود.

- همچنین با اعلام تشکیل کمیسیون شاهنشاهی برای مبارزه با فساد، رژیم به وجود فساد گسترده در دستگاه های دولتی اقرار کرد.

۲- برگزاری مجالس ختم سید مصطفی خمینی چه پیامدی به دنبال داشت؟

بر خلاف انتظار رژیم مراسم ختم با شکوهی برای آن مرحوم در سراسر کشور برگزار شد. در این مجالس، سخنرانی های تندی علیه شاه صورت گرفت. با وجود ممنوعیت شدید نام بردن از آیت الله خمینی، این حادثه باعث شد تا بار دیگر به طور گسترده ای نام امام خمینی بر سر زبان ها بیفتد.

۳- انتشار مقاله ی توهین آمیز روزنامه اطلاعات در هفدهم دی ۱۳۵۶، چه واکنش هایی در جامعه ایجاد کرد؟

انتشار این مقاله با واکنش فوری طلاب و روحانیون و مردم قم روبرو شد. تظاهرات نوزدهم دی ماه منتهی به حمله نیروهای نظامی به مردم شد که طی آن ۱۴ نفر کشته شد و عده زیادی مجروح و جمعی از علما و روحانیون نیز دستگیر و تبعید شدند. در تبریز برای شهیدان قم مراسم اربعین برگزار شد و ارتش مردم را به گلوله بست. در یزد نیز به مناسبت برگزاری چهلم شهدای تبریز، این اتفاق تکرار شد و درگیری ها شهر به شهر ادامه یافت.

۴- عکس العمل دولت آمریکا را نسبت به کشتار مردم ایران در ۱۷ شهریور ۱۳۵۷ توضیح دهید.

پس از این کشتار گسترده، کارتر، طی پیامی، از شاه اعلام پشتیبانی و از اقدام های او در راه بازگرداندن نظم، حمایت کرد. اما در کاخ سفید بر سر چگونگی مقابله با انقلاب اسلامی اختلافات جدی وجود داشت. شورای امنیت ملی معتقد به کشتار گسترده مردم و وزارت امور خارجه در صدد نفوذ در انقلاب بود.

درس بیست و یکم: پیروزی انقلاب اسلامی

سوالات مهم درس:

۱- علت اخراج امام از عراق توسط رژیم این کشور چه بود؟

با روزافزون شدن تظاهرات مردمی در ایران، رژیم عراق در پی یک توافق محرمانه با شاه و هماهنگی با آمریکا، اقدام به اخراج امام خمینی از آن کشور کرد.

۲- تصور شاه و آمریکا از دور شدن امام از ایران چه بود؟

تصور شاه و آمریکا این بود که دور شدن امام از ایران سبب جدایی وی از جریان انقلاب خواهد شد.

۳- هجرت امام به پاریس چه پیامدهایی داشت؟

اما شرایط بهتر ارتباطات در فرانسه به کمک رهبری انقلاب آمد و تماس ها راحت تر و پیام ها بیشتر شد.

۴- چه جریانی موجب کناره گیری شریف امامی از نخست وزیری شد؟ و چه کسی به جای او به نخست وزیری منصوب شد؟

در ۱۳ آبان ۱۳۵۷، جمع زیادی از دانشجویان و دانش آموزان تظاهر کننده در دانشگاه تهران، توسط نیروهای نظامی و انتظامی به شهادت رسیدند. به دنبال این واقعه شریف امامی از نخست وزیری برکنار شد. پس از برکناری شریف امامی، ارتشبد از هاری به نخست وزیری منصوب شد.

۵- اقدام از هاری برای برقراری آرامش را بنویسید.

دستگیری جمعی از سران بد نام رژیم از جمله ارتشبد نصیری (رئیس سابق ساواک)

۶- تظاهرات گسترده مردم در داخل کشور با هماهنگی های کدام یک از شخصیت ها صورت گرفت ؟

تظاهرات مردم با هماهنگی آیت الله مطهری ، آیت الله طالقانی ، آیت الله بهشتی ، آیت الله خامنه ای ، آیت الله هاشمی رفسنجانی ، آیت الله مهدوی کنی و... و شخصیت های سیاسی و فرهنگی ادامه داشت .

۷- چه کسانی برای هماهنگی مبارزه به ملاقات امام خمینی به پاریس رفتند؟

سران گروه های سیاسی و روحانیون برجسته و مبارز ، مانند آیت الله دکتر بهشتی و آیت الله مطهری برای هماهنگی مبارزات به ملاقات امام خمینی به پاریس شتافتند.

۸- یکی از فرازهای مهم سرنوشت ساز انقلاب چه بود ؟ تظاهرات عاشورای سال ۱۳۵۷**۹- چه زمانی تحلیل گران مسائل سیاسی و خبرگزاری ها عمر حکومت شاه را پایان یافته تلقی کردند؟**

در ظهر عاشورای ۱۳۵۷

۱۰- عکس العمل مردم به دنبال اعلامیه امام در محرم سال ۵۷ چه بود ؟

مردم در این تظاهرات که به منزله یک فراندن بود خواستار استقلال ، آزادی و جمهوری اسلامی شدند.

۱۱- قطعنامه راهپیمایی روز عاشورا توسط چه کسی قرائت شد و حاوی چه نکاتی بود؟

آیت الله بهشتی - ۱- تاکید بر سرنوشتی نظام سلطنتی ۲ - بازگشت امام خمینی به کشور ۳- تشکیل جمهوری اسلامی ۴- دعوت از ارتش برای پیوستن به مردم

۱۲- با کناره گیری از هاری چه کسی به نخست وزیری رسید؟

شاپور بختیار ، از اعضای جبهه ملی به نخست وزیری منصوب شد.

۱۳- دیدگاه دستگاه های سیاست گذار آمریکا ، در مورد وضعیت ایران چه بود؟ (سیاست آمریکا در دوره**نخست وزیری بختیار در مورد ایران چه بود؟)**

۱- شورای امنیت ملّی آمریکا به دنبال اجرای کودتا و به راه انداختن جوی خون در ایران بودند ۲ - اما کارتر، وزارت امور خارجه و سازمان سیا، به فکر فریب مردم، از طریق جایگزینی بختیار به جای شاه و سوار شدن بر موج انقلاب بودند.

۱۴- هدف آمریکا از فرستادن ژنرال هایزر به ایران چه بود؟

با بسته شدن راه ها و دست آویزها برای باقی ماندن شاه، اهتمام آمریکا بر حفظ ساختار ارتش قرار گرفت. لذا ژنرال رابرت هایزر را به ایران فرستاد.

۱۵- وظایف ژنرال رابرت هایزر در ایران (معاون نیروهای آمریکا در اروپا) در ایران چه بود؟

۱- هماهنگی با سران ارتش برای حمایت از بختیار ۲- انجام کودتا علیه انقلاب ، در صورت لزوم ۳- حفظ مراکز راهبردی مورد نظر آمریکا

۱۶- شورای انقلاب اسلامی به دستور چه کسی تشکیل شد و وظایف آن چه بود؟

۱- بررسی چگونگی تشکیل دولت موقت ۲- بررسی نحوه انتقال قدرت ۳- فراهم کردن مقدمات تصویب قانون اساسی جدید

۱۷- مقصد شاه پس از فرار از ایران کدام کشور بود و کارتر شاه را به چه کشوری فرستاد ؟

۲۶ دی ۵۷ شاه و همسرش ، پس از تشکیل شورای سلطنت ، به مصر گریختند . (ابتدا قرار بود به آمریکا برود)

۱۸- چرا سید جلال الدین تهرانی از رئیس شورای سلطنت استعفا داد؟

به علت غیرقانونی اعلام شدن آن از سوی امام ، از ریاست آن استعفا داد. (پیش شرط ملاقات او با امام ، استعفای او در آن شورا بود)

۱۹- امام خمینی چه زمانی به ایران بازگشتند؟ امام در ۱۲ بهمن ۵۷ به ایران بازگشت.

۲۰- به پیشنهاد شورای انقلاب چه کسی به عنوان نخست وزیر دولت موقت انتخاب شد؟

با پیشنهاد شورای انقلاب، مهندس مهدی بازرگان، به عنوان نخست وزیر دولت موقت انتخاب شد. (۱۶ بهمن)

۲۱- اقدام مهم رژیم شاه در آستانه پیروزی انقلاب چه بود؟

با تلاش هایزر، فرماندهان نظامی، در صدد کودتا بودند تا با دستگیری امام و... انقلاب را شکست دهند.

۲۲- امام خمینی پس از طولانی تر کردن حکومت نظامی توسط رژیم چه اعلامیه ای صادر نمودند؟

امام همان روز اعلام کرد: اعلامیه فرماندار نظامی، خدعه و خلاف شرع است و مردم به آن اعتنا نکنند برادران و خواهران عزیزم، هراسی به خود راه ندهند؛ به خواست خدا، حق، پیروز است.

پاسخ پرسش های نمونه**۱- هجرت امام خمینی به پاریس چه پیامدهایی را در پی داشت؟**

تصور شاه و آمریکا این بود که دور شدن امام از ایران سبب جدایی وی از جریان انقلاب خواهد شد اما شرایط بهتر ارتباطات در فرانسه به کمک رهبری انقلاب آمد و تماس ها راحت تر و پیام ها بیشتر شد.

۲- از هاری برای برقراری آرامش به چه اقداماتی دست زد؟

از هاری، در اولین اقدام برای ایجاد کاهش نارضایتی و برقراری آرامش، جمعی از سران بدنام رژیم پهلوی، نظیر امیرعباس هویدا، نخست وزیر اسبق و ارتشبد نصیری، رئیس سابق ساواک را دستگیر کرد.

۳- دولت آمریکا در دوره ی نخست وزیری بختیار چه سیاستی نسبت به ایران اتخاذ کرد؟

سیاست گذاران آمریکایی نسبت به ایران اختلاف نظر داشتند از یک سو شورای امنیت ملی آمریکا به دنبال اجرای کودتا در ایران بود و از سوی دیگر کارتر، وزارت امور خارجه و سازمان سیا به فکر فریب مردم، از طریق جایگزینی بختیار به جای شاه بودند. در همین راستا اهتمام عمده ی آمریکا بر حفظ ساختار ارتش قرار گرفت و به همین منظور ژنرال هایزر برای هماهنگی با سران ارتش و حمایت از دولت بختیار و در صورت لزوم انجام کودتای نظامی علیه انقلاب و حفظ مراکز راهبردی مورد نظر آمریکا به ایران فرستاده شد.

۴- چرا برپایی تظاهرات عاشورا به منزله ی یک همه پرسی عمومی تلقی شد؟

زیرا مردم در این تظاهرات خواستار استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی، سرنگونی نظام سلطنتی، بازگشت امام خمینی به کشور و همچنین دعوت از ارتش برای پیوستن به مردم بودند.

۵- دولت موقت چگونه شکل گرفت؟

با پیشنهاد شورای انقلاب مهندس مهدی بازرگان به عنوان نخست وزیر دولت موقت انتخاب شد و در پی آن امام خمینی از مردم خواست تا با برگزاری تظاهراتی آرام از دولت بازرگان حمایت کنند.

درس بیست و دوم: دولت موقت مهندس مهدی بازرگان**سؤالات مهم درس:****۱- امام خمینی چه وظایفی برای دولت موقت تعیین کرد؟**

۱- اداره امور مملکت ۲- اجرای فرماندوم درباره تعیین نظام سیاسی کشور ۳- تشکیل مجلس منتخبان مردم برای تدوین و تصویب قانون اساسی ۴- برگزاری انتخابات مجلس نمایندگان ملت، طبق قانون اساسی جدید

۲- اعضای دولت موقت بازرگان از چه گروهی بودند؟

مهندس بازرگان در ۲۵ بهمن ۵۷ کابینه خود را - تقریباً همه از اعضا یا طرفدار نهضت آزادی و جبهه ملی بودند معرفی کرد .

۳- اولین همه پرسی پس از پیروزی انقلاب به چه منظور صورت گرفت و چه نتیجه ای داشت ؟

امام خمینی مصمم بود که با انجام یک همه پرسی ملی ، در همان روزهای اول انقلاب ، نوع حکومت جدید ایران را مشخص و تثبیت کند. با برگزاری همه پرسی ، اکثریت ۹۸/۲ درصد کسانی که حق رأی داشتند ، به جمهوری اسلامی رأی دادند. بدین ترتیب مردم در ۱۲ فروردین ۱۳۵۸ ، جمهوری اسلامی را به عنوان نظام سیاسی کشور تعیین کردند.

۴- مجلس خبرگان قانون اساسی با چه هدفی تشکیل و با چند نماینده کار خود را تشکیل شد؟

تدوین قانون اساسی - مجلس خبرگان قانون اساسی با انتخاب ۷۲ نماینده ، توسط مردم ، در مرداد ۱۳۵۸ تشکیل شد.

۵- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران چگونه تدوین و تصویب شد؟

مجلس خبرگان، قانون های اساسی کشورهای مختلف غربی و اسلامی را بررسی کرد و با توجه به قانون اساسی سابق کشور و مباحث فقهی و اسلامی، هم چنین نظریات نمایندگان گروه های مختلف سیاسی و فکری، تدوین قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران را آغاز کرد.

۶- شورای نگهبان با چه هدفی تشکیل شد؟

شد تا علاوه بر تشخیص عدم مغایرت و تعارض مصوبات مجلس شورای اسلامی با احکام اسلام و قانون اساسی، بر انتخابات مجلس خبرگان رهبری، ریاست جمهوری و مجلس شورای اسلامی نظارت و از آرای مردم پاسداری کند.

۷- پس از پیروزی انقلاب کدام نهادهای انقلابی و با چه هدفی به فرمان امام تأسیس شدند؟

۱- کمیته ای انقلاب اسلامی با هدف برقراری نظم و امنیت

۲- سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و بسیج مستضعفان برای دفاع از کشور و ارزش های انقلاب اسلامی

۳- جهادسازندگی به منظور سازندگی و رفع محرومیت از روستاها

۴- کمیته ای امداد امام خمینی به قصد دستگیری از محرومان

۵- نهضت سوادآموزی برای کاهش نرخ بالای بی سوادی در ایران

۸- علل اختلاف دولت موقت و رهبری را بنویسید.

هرچند دولت موقت برآمده از شرایط انقلاب بود اما اعضای آن قادر به بهره برداری از این شرایط نبودند. بی ارادگی و ناتوانی در تبعیت از روش انقلابی امام خمینی موجب شد بین دولت موقت و امام و یاران امام فاصله ایجاد شود یکی از اعضای برجسته دولت موقت ، اجرای احکام اسلام را غیر مفید اعلام کرد

۹- مهمترین دسیسه ها و توطئه ها آمریکا علیه انقلاب اسلامی ایران را بنویسید؟

۱- حذف و ترور اندیشمندان ، متفکران دینی و یاران امام ۲- ایجاد گروه های سیاسی مخالف ۳- حمایت از ساواکی ها ۴- ایجاد آشوب در استان ها ۵- حمله نظامی به طبرس ۶- تحریم و محاصره اقتصادی ۷- جنگ تبلیغاتی و شایعه پراکنی علیه انقلاب اسلامی ۸- طراحی کودتا ۹- جنگ تحمیلی هشت ساله

۱۰- بهترین ابزار برای آمریکا در مخالفت با نظام جمهوری اسلامی ایران چه بود ؟

بهترین ابزار برای آمریکا، گروه های سیاسی مختلفی بودند که در سایه قیام مردم و رهبری امام خمینی فرصت خودنمایی یافته بودند.

۱۱- گروه های سیاسی مخالف امام و انقلاب دست به چه اقداماتی علیه انقلاب زدند ؟

۱- با انتشار نشریه ها ، بیانیه ها ، پوسترها و شب نامه به نفی دستاورد های انقلاب اسلامی و سران آن پرداختند ۲- با تشکیل ستاد های عملیاتی و

خانه های تیمی در دانشگاه ها ، مدارس ، میدان ها و خیابان ها به جذب جوانان پرداختند و کشور را با یک بحران جدی مواجه ساختند.

۱۲- گروهک های تروریستی ضد انقلاب خواهان چه تغییرات عمده ای در جریان انقلاب بودند؟

۱- تغییر در ترکیب شورای انقلاب ۲- مسلح کردن گروهک ها ۳- انحلال ارتش

۱۳- چرا برآورده شدن سه خواسته ی جریان های سیاسی مخالف زمینه را برای تسلط گروهک های مخالف بر کشور، فراهم می ساخت؟

۱- زیرا از طریق نفوذ در شورای انقلاب می توانستند به عالی ترین نهاد انقلاب دست پیدا کنند.

۲- با دریافت سلاح و انحلال ارتش نیز ، به هدف های خطرناک سیاسی خود دست می یافتند .

۱۴- مهم ترین گروهک های تروریستی ضد انقلاب:

۱- حزب خلق مسلمان در آذربایجان شرقی ۲- حزب دمکرات کردستان ۳- حزب خلق عرب در خوزستان و تشکل های مشابه در بلوچستان و ترکمن صحرا

۱۵- اقدامات حزب خلق مسلمان علیه انقلاب اسلامی چه بود؟

حزب خلق مسلمان در تابستان ۵۸ ، همزمان با انتخابات مجلس خبرگان حمله به مراکز نظامی را آغاز کرد. سردمداران حزب خلق مسلمان ابتدا تهدید کردند که انتخابات را تحریم خواهند کرد . پس از انجام انتخابات نیز به نتیجه آن اعتراض کردند. این گروهک تلاش های علمای بزرگ تبریز از جمله شهید آیت الله مدنی را برای حفظ آرامش نادیده گرفت و به آشوب و اغتشاش ادامه داد.

۱۶- سرانجام حزب خلق مسلمان آذربایجان چه شد؟

امام خمینی طی یک سخنرانی فعالیت این حزب را قیام بر ضد اسلام و حکومت اسلامی بر شمردند . به دنبال سخنرانی امام خمینی و افشا شدن اسنادی از رابطه سخنگوی این حزب با آمریکا ، مردم مسلمان آذربایجان ، کار این گروهک را یکسره کردند و به فعالیت های تفرقه افکنانه آن پایان دادند .

۱۷- بارزترین نمونه های آشوب های منطقه ای که توسط عوامل استکبار به منظور تجزیه بخشی از میهن اسلامی طراحی شد را نام ببرید؟ غائله کردستان بود.

۱۸- چه عواملی در استمرار و گستردگی (دامن زدن) به غائله ی کردستان نقش داشتند؟

۱- حمایت کمونیستهای داخل و خارج از این جریان ۲- عوامل کشور های غربی و بلوک شرق و عامل های آنان در منطقه مانند رژیم بعث عراق ۳- ازهم پاشیدگی ارتش ، همزمان با سقوط شاه و نوپایی سپاه پاسداران

۱۹- مهمترین جریان سیاسی آغازگر بحران کردستان چه گروهایی بودند؟

حزب دمکرات کردستان، مهمترین جریان سیاسی آغازگر این بحران بود که ریشه آن، به جریان های مارکسیستی دهه ۱۳۲۰ کشور می رسید.

۲۰- چه احزاب و گروه هایی در کردستان پس از انقلاب شکل گرفت و چه خواسته ای داشتند؟

با پیروزی انقلاب اسلامی، این حزب نیز مجددا فعالیت سیاسی خود را آغاز کرد و کمونیست های داخل و خارج، از آن پشتیبانی کردند. به فاصله ای اندک، حزب کومله نیز اعلام موجودیت کرد. به موازات این حزب، حزب ها و گروه های دیگری نیز در کردستان شکل گرفت که ابتدا خواهان «خودمختاری» و سپس «استقلال» (تجزیه) کردستان شدند.

۲۱- کدام عوامل خارجی از تجزیه طلبان کردستان حمایت کردند؟

عوامل کشور های غربی و بلوک شرق و عامل های آنان در منطقه مانند رژیم بعث عراق ، با ارسال پول و اسلحه به این غائله ها دامن می زدند.

۲۲- پس از انقلاب اسلامی گروهک‌ها در کردستان دست به چه اقداماتی زدند؟

گروهک‌ها با اشغال مراکز نظامی امکانات و اسلحه لازم برای غائله آفرینی را به دست آوردند و حتی مردم مسلمان کردستان را نیز به شهادت رساندند

۲۳- عکس‌العمل مردم کردستان در مقابل گروهک‌های ضد انقلاب چه بود؟

اکثریت مردم وطن خواه کردستان نیز که زیر بار توطئه‌های آنها نمی‌رفتند، از خشونت آنها در امان نبودند مردم کردستان ایران نه تنها همواره مدافع دستاوردهای انقلاب اسلامی بوده و با عوامل ضدانقلاب به سختی مبارزه کرده‌اند، بلکه در تهاجم‌های بی‌جا به ایران، دفاع جانانه‌ای از وطن خود کردند.

۲۴- کدام مناطق کردنشین مورد هجوم حملات شیمیایی عراق قرار گرفتند؟

حلبچه در عراق و سردشت در ایران

۲۵- چرا فتنه‌ی تجزیه طلبانه‌ی کردستان موفق نبود؟

از آنجا که اکثریت قریب به اتفاق مردم و علمای کردستان، اعم از شیعه و سنی، حامی انقلاب اسلامی و حافظ تمامیت ارضی ایران بودند، فتنه‌های تجزیه طلبانه‌ای که ریشه در خارج از کشور داشت، نتوانست راه به جایی برد.

۲۶- توطئه دشمن در ترکمن صحرا از چه زمانی آغاز و تا کی ادامه یافت؟

بلوای ترکمن صحرا از فروردین ۱۳۵۸ آغاز شد و تا اواخر زمستان همان سال ادامه یافت.

۲۷- علل و عوامل غائله ترکمن صحرا را بنویسید.

۱- سوء استفاده آشوبگران از اختلاف‌ها و تفاوت‌های قومی و مذهبی ۲- اختلاف برسر مالکیت زمین‌های کشاورزی

۲۸- غائله ترکمن صحرا را چه کسانی به وجود آوردند و به چه اقداماتی دست زدند و سرانجام آن چه شد؟

چریک‌های فدایی خلق که یک سازمان کمونیستی طرفدار شوروی بود، با تشکیل ستاد خلق ترکمن، دست به مصادره خودسرانه زمین‌ها و اموال در این منطقه زدند. این توطئه با هوشمندی مردم منطقه و حضور نیروهای انقلابی خنثی شد.

۲۹- در خوزستان و سیستان و بلوچستان چه گروه‌هایی به مخالفت با انقلاب برخاستند؟

خوزستان: گروهک خلق عرب با حمایت برخی کشورهای عربی به خصوص عراق. **سیستان و بلوچستان:** گروهک خلق بلوچ

۳۰- وجوه مشترک گروهک‌های ضد انقلاب را بنویسید.

۱- اغلب ماهیت چپ و مارکسیستی داشتند و یا به ظاهر چنان می‌نمودند ۲- هر کدام به یک یا چند قدرت خارجی منطقه‌ای یا بین‌المللی وابسته بودند ۳- از تفاوت‌های قومی و مذهبی در جهت تفرقه افکنی و فتنه انگیزی سوء استفاده می‌کردند

۳۱- چرا بازرگانان از نخست‌وزیری استعفا داد؟

۱- ملاقات محرمانه بازرگانان با برژنسکی (مشاور امنیت ملی کارتر و از آمرین کشتار مردم در زمان شاه) که مورد اعتراض گروه‌های سیاسی و انقلابیون واقع شده بود. ۲- ورود شاه به آمریکا و نگرانی از مداخلات سفارت آمریکا در تهران که موجب تسخیر سفارت آمریکا توسط گروهی از دانشجویان و به گروگان گرفتن اعضای سفارت شد.

۳۲- پس از استعفای بازرگانان امام خمینی، اداره کشور را به کسانی سپرد؟ شورای انقلاب**پاسخ پرسش‌های نمونه****۱- امام خمینی چه وظایفی را به دولت موقت محول کرد؟**

امام خمینی چهار وظیفه برای دولت موقت تعیین کرد: ۱- اداره امور مملکت ۲- اجرای رفراندوم درباره‌ی تعیین نظام سیاسی کشور ۳- تشکیل

مجلس منتخبان مردم برای تدوین و تصویب قانون اساسی ۴- برگزاری انتخابات مجلس نمایندگان ملت، طبق قانون اساسی جدید.

۲- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران چگونه تدوین و تصویب شد؟

مجلس خبرگان با انتخاب هفتاد و دو نماینده توسط مردم تشکیل شد و با بررسی قوانین اساسی کشورهای مختلف غربی و اسلامی و با توجه به قانون اساسی سابق کشور و مباحث فقهی و اسلامی و همچنین نظریات نمایندگان گروه های مختلف سیاسی و فکری تدوین قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران را آغاز کرد.

۳- مهم ترین دسیسه ها و توطئه های آمریکا را بر ضد انقلاب اسلامی برشمارید.

۱- حذف و ترور اندیشمندان، متفکران دینی و یاران امام ۲- ایجاد گروه های سیاسی مخالف ۳- حمایت از ساواکی ها ۴- ایجاد آشوب در استان ها ۵- حمله نظامی به طبرستان ۶- تحریم و محاصره اقتصادی ۷- جنگ تبلیغاتی و شایعه پراکنی علیه انقلاب اسلامی ۸- طراحی کودتا ۹- جنگ تحمیلی هشت ساله

۴- گروه های ضد انقلاب خواستار چه تغییراتی در انقلاب اسلامی بودند؟

این گروه ها خواهان انجام سه تغییر عمده در جریان انقلاب بودند: ۱- تغییر در ترکیب شورای انقلاب ۲- مسلح کردن گروهک ها ۳- انحلال ارتش

درس بیست و سوم: اولین دوره ریاست جمهوری

سوالات مهم درس:

۱- پس از استعفای مهندس بازرگان به دستور امام چه ارگانی امور مملکت را به دست گرفت؟

پس از استعفای بازرگان، به دستور امام، شورای انقلاب جریان امور مملکت را به دست گرفت.

۲- اولین رئیس جمهور ایران پس از انقلاب اسلامی را نام ببرید.

در اولین دوره ریاست جمهوری (بهمن ۱۳۵۸) ابوالحسن بنی صدر با بیش از ده میلیون و پانصد هزار رأی به عنوان اولین رئیس جمهور ایران انتخاب شد.

۳- چرا امام خمینی فرماندهی کل قوا را به رئیس جمهور بنی صدر واگذار نمود؟

در اواخر بهمن همان سال به سبب شرایط خاص کشور، امام با اعلام این که در این شرایط به تمرکز قوا نیاز است.

۴- حزب جمهوری اسلامی به پیشنهاد چه کسی و به چه منظور پس از انقلاب اسلامی تأسیس کرد؟

حزب جمهوری اسلامی با پیشنهاد شهید بهشتی برای سازماندهی تشکیلاتی و همبستگی بیشتر ملی تأسیس شد

۵- چرا و توسط چه کسانی حزب جمهوری اسلامی مورد عناد و مخالفت نیروهای معارض نظام و انقلاب اسلامی قرار گرفت؟

اعضای این حزب سرپرستی بعضی از نهادهای حیاتی کشور را به دست گرفتند و بنی صدر که روزنامه انقلاب اسلامی را منتشر می کرد از همان آغاز به ضدیت آشکار با این حزب پرداخت.

۶- چرا پس از انتخاب بنی صدر به ریاست جمهوری مخالفت علیه حزب جمهوری اسلامی جدی تر شد؟

زیرا در اسفند همان سال در انتخابات مجلس حزب جمهوری اسلامی توانست اکثریت کرسی ها را به دست آورد. رقابت این دو جناح در جریان انتخاب نخست وزیر و اعضای کابینه به کشمکش انجامید.

۷- در دوره ریاست جمهوری بنی صدر بین اصول گرا و لیبرال و چپ چه اختلافاتی بروز کرد؟

۱- اختلاف در انتخابات مجلس شورای اسلامی ۲- اختلاف در انتخاب نخست وزیر

۸- جریان های سیاسی پس از انتخابات مجلس ، به دو جناح کلی تقسیم شدند ، آن ها را بنویسید.

۱- نیروهای انقلابی و مدافع اسلام ۲- نیروهای مخالف این جریان شامل لیبرال ها و نیروهای چپ

۹- در دوره ریاست جمهوری بنی صدر چه کسی نخست وزیر شد؟

رجایی با رأی قاطع نمایندگان مجلس شورای اسلامی ، نخست وزیر شد.

۱۰- انقلاب فرهنگی چیست؟

شورای انقلاب در اردیبهشت ۱۳۵۹ به پیشنهاد دانشجویان مسلمان ، دانشگاه ها را موقتاً تعطیل کرد تا به مدیریت آن ها نظم دهد. در تاریخ انقلاب ، پاک سازی گروه های معاند که در مراکز دانشگاهی نفوذ کرده بودند و هم چنین ایجاد تحول در درس های آموزش عالی ، با عنوان **انقلاب فرهنگی** شناخته می شود.

۱۱- چرا بنی صدر توسط امام از فرماندهی کل قوا برکنار شد؟

در ۳۱ شهریور ۱۳۵۹ جنگ تحمیلی با حمله عراق به ایران آغاز شد. بنی صدر که فرماندهی کل قوا را نیز بر عهده داشت ، سبب بسیاری از ناهماهنگی ها در جنگ بود. اختلاف ها به مرحله ای رسید که امکانی برای اصلاح باقی نماند و اساس اسلام و انقلاب به خطر افتاد.

۱۲- علل عزل بنی صدر از ریاست جمهوری توسط مجلس شورای اسلامی چه بود؟

۱- به دلیل کج روی بنی صدر ۲- احساس مسئولیت نکردن او در شرایط حساس کشور ۳- رأی عدم صلاحیت بنی صدر به تأیید امام رسید و با پشتیبانی مردم رو به رو شد.

۱۳- ترور فیزیکی پس از پیروزی انقلاب اسلامی چند مرحله داشت و در محله اول چه کسانی به شهادت رسیدند؟

مرحله اول ترورها (از ابتدای سال ۵۸ آغاز شد) عمدتاً توسط گروهک چپ التقاطی فرقان انجام می گرفت.

تیمسار ولی قرنی : اولین رئیس ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران در ۳ اردیبهشت ۱۳۵۸ شهید شد.

آیت الله مرتضی مطهری : رئیس شورای انقلاب و از معماران فکری انقلاب در ۱۲ اردیبهشت ۱۳۵۸ شهید شد.

حاج مهدی عراقی : از چهره های شاخص انقلابی و فرزندش در ۴ شهریور ماه ۱۳۵۸ به شهادت رسیدند.

آیت الله قاضی طباطبایی : در ۱۰ آبان ۱۳۵۸ پس از اقامه نماز عید قربان در تبریز به شهادت نائل شد.

دکتر محمد مفتاح : استاد دانشکده الهیات تهران و از علمای برجسته انقلابی در آذرماه ۱۳۵۸ شهید شد.

۱۴- مرحله دوم ترور پس از انقلاب اسلامی چه ویژگی داشت ؟ و توسط چه گروهی صورت گرفت ؟

مرحله دوم که به نوعی کودتا شباهت داشت توسط سازمان مجاهدین خلق و پس از عزل بنی صدر آغاز شد.

آیت الله سید علی خامنه ای : شش روز پس از عزل بنی صدر ، در ۶ تیر ۱۳۶۰ ترور و به شدت مجروح شدند.

آیت الله شهید دکتر سید محمد بهشتی : در هفتم تیرماه بر اثر انفجار بمب در دفتر حزب جمهوری اسلامی دکتر بهشتی رئیس دیوان

عالی کشور و بیش از ۷۰ نفر از نمایندگان مجلس ، وزیران و دولتمردان شهید شدند. قدرت رهبری امام و نقش برجسته مردم دو عامل اصلی

حفظ نظام در گرداب این حادثه سهمناک بودند

آقایان رجایی و باهنر : به دنبال بمب گذاری در محل تشکیل هیئت دولت در ۸ شهریور ۱۳۶۰ به شهادت رسیدند.

۱۵- شهدای محراب چه کسانی بودند؟

ترور ائمه جمعه و جماعات از جمله ؛ آیت الله دستغیب در شیراز ، آیت الله مدنی در تبریز ، آیت الله صدوقی در یزد ، آیت الله اشرفی اصفهانی

در کرمانشاه و حجت الاسلام هاشمی نژاد در مشهد.

۱۶- اقدامات دشمنان انقلاب (با حمایت آمریکا) برای به سقوط کشاندن انقلاب:

۱. تقویت و تشویق گروهک های ضد انقلاب ۲. ایجاد آشوب های استانی (حرکت های قومی) ۳. ایجاد اختلاف در ارکان اصلی نظام
۴. ترور شخصیت های برجسته انقلاب ۵. جوسازی و ایجاد جنگ روانی ۶. حمله نظامی آمریکا به ایران ۷. طراحی کودتا ۸. مخالفت با دستیابی ایران به فناوری هسته ای

۱۷- چرا آمریکا به ایران حمله نمود؟ و نتیجه این حمله چه بود؟

زام داران آمریکا پس از تسخیر سفارت این کشور در تهران، تصمیم گرفتند به بهانه نجات گروگان ها به عملیات تلافی جویانه ای دست بزنند. این عملیات با ۹۰ کماندو از میان نیروهای مختلف آمریکایی، هشت چرخ بال نیروی دریایی و شش هواپیما انجام شد. (عملیات پنجه عقاب)
مهاجمان در کویر طبس در تاریکی شب فرود آمدند و طبق برنامه چرخ بال ها و هواپیما ها برای اجرای مرحله بعدی عملیات اقدام به سوخت گیری کردند. یکی از چرخ بال ها در حال سوختگیری دچار نقص فنی شد. فرمانده عملیات وضعیت را به کاخ سفید گزارش داد و کارتر دستور عقب نشینی داد اما توفان شن آغاز شده و آن ها را گرفتار کرد. هنگام برخاستن از زمین در اثر برخورد یک هواپیما با یک چرخ بال هر دو منهدم شدند و هشت تن از متجاوزان در آتش سوختند و سایرین فوراً منطقه را ترک کردند.

۱۸- کودتای نوژه چه بود؟ و سرانجام آن چه شد؟ توضیح دهید. / کودتای نوژه در چه تاریخی و به چه منظوری قرار بود به اجرا در آید؟

دشمنان انقلاب پس از ناکامی در حمله نظامی تصمیم به اجرای کودتا گرفتند تا از طریق اشغال یا بمباران مراکز مهم کشور از جمله قم، تهران و اقامتگاه امام تکلیف انقلاب را یکسره کنند.
عاملان کودتا (کودتای نوژه) بنا بود در ۲۰ تیرماه ۱۳۵۹ از پایگاه هوایی شهید نوژه همدان عملیات خود را آغاز کنند و با ساقط کردن نظام، حکومت سوسیال - دموکرات را در ایران برقرار سازند. کودتاجیان برنامه خود را با سازمان سیاه هماهنگ ساخته و به آنان در مورد حفظ بنی صدر توصیه شده بود.

۱۹- علل شکست کودتای نوژه را بنویسید.

۱- نفوذ نیروهای مومن و وطن خواه در درون کودتاجیان ۱- هوشیاری نظام نوپای انقلابی - لطف الهی

۲۰- نتیجه کودتای نوژه چه بود؟

با شکست کودتا، کودتاجیان دستگیر و به سزای خود رسیدند.

۲۰- مخالفت با دستیابی ایران به فناوری هسته ای صلح آمیز

یکی از دسیسه های آمریکا و کشورهای استعماری بر ضد انقلاب اسلامی، تلاش برای جلوگیری از دستیابی ایران به دانش هسته ای صلح آمیز بوده است.

۲۱- علت مخالفت با دانش هسته ای ایران چه بود؟

این کشورها می خواهند دانش ارزشمند هسته ای در انحصار کامل خودشان باشد و دیگر کشورها به آن دسترس نداشته باشند.

پاسخ پرسش های نمونه**۱- در دوره ریاست جمهوری بنی صدر، بین جریان اصولگرا (انقلابی و حزب الله) و جریان لیبرال و چپ چه اختلاف هایی بروز کرد؟**

با تشکیل حزب جمهوری اسلامی و قدرت گرفتن روز افزون آن اختلافات بین دو جناح شروع شد. پس از آن که این حزب توانست اکثریت قاطع کرسی های مجلس را به دست آورد این اختلافات تشدید شد. تا این که در جریان انتخاب نخست وزیر و اعضای کابینه و رأی اعتماد

نمایندگان مجلس به آنها به مرحله ای دشوار و همراه با کشمکش رسید.

۲- سه مورد از مهم ترین اقدامات تروریستی سازمان مجاهدین خلق را در سال ۱۳۶۰ بنویسید.

الف: اولین ترور در ششم تیرماه ۱۳۶۰ یعنی شش روز پس از عزل بنی صدر متوجه آیت الله سید علی خامنه ای شد و او را به شدت مجروح ساخت.
ب: انفجار بمب در دفتر حزب جمهوری اسلامی در هفتم تیرماه که به شهادت دکتر بهشتی رئیس دیوان عالی کشور و بیش از ۷۰ نفر از نمایندگان مجلس، وزیران و دولتمردان منجر شد.

ج: بمب گذاری در محل تشکیل هیئت دولت در هشتم شهریور ۱۳۶۰ و شهادت آقایان رجایی و دکتر باهنر، رئیس جمهور و نخست وزیر

۳- انقلاب فرهنگی در چه شرایطی و با چه هدفی انجام شد؟

- در شرایط بحرانی اوایل انقلاب که دانشگاه ها محل درگیری های سیاسی شده بود و کلاس های درس دانشگاه ها به دفتر گروه های سیاسی تبدیل شده بود و این گروه ها با نگرانی داری تجهیزات نظامی در دانشگاه ها، آشوب های خیابانی را هدایت می کردند.
- با هدف سازماندهی و نظم دادن به مدیریت دانشگاه ها، پاک سازی گروه های معاند که در مراکز دانشگاهی نفوذ کرده بودند و هم چنین ایجاد تحول در درس های آموزش عالی.

۴- بنی صدر چرا و چگونه از ریاست جمهوری عزل شد؟

به دلیل کج روی و احساس مسئولیت نکردن بنی صدر در شرایط حساس و خطیر کشور، مجلس شورای اسلامی، مطابق قانون اساسی، با اکثریت آرا به عدم صلاحیت بنی صدر برای ادامه ی مسئولیت ریاست جمهوری رأی داد. این رأی به تأیید امام نیز رسید و با پشتیبانی مردم رو به رو شد.

۵- علت مخالفت دولت آمریکا و برخی کشورهای استعماری با برنامه ی هسته ای صلح آمیز ایران چیست؟

این کشورها می خواهند دانش ارزشمند هسته ای در انحصار کامل خودشان باشد و دیگر کشورها به آن دسترس نداشته باشند

درس بیست و چهارم: جنگ تحمیلی عراق علیه ایران

چکیدی نکات مهم درس:

۱- جنگ تحمیلی عراق علیه ایران چگونه آغاز شد؟

۳۱ شهریور ۱۳۵۹، هواپیماهای نظامی عراق مناطقی از چند شهر ایران از جمله تهران را بمباران کردند. بدین ترتیب جنگ شروع شد و نیروهای زمینی عراق به مرزهای غربی و جنوبی ایران حمله کردند.

۲- سابقه دشمنی ایران و عراق به چه زمانی برمی گردد؟

سابقه دشمنی دولت مردان عراق با ایران، به دوران صفویان باز می گردد. در دوره صفوی، دولت عثمانی ایران را آماج حمله های خود قرار داد.

۳- کشور عراق چگونه تأسیس شد؟

با تجزیه امپراطوری عثمانی (پس از جنگ جهانی اول) از ترکیب استان بغداد، موصل و بصره، کشور عراق تأسیس شد وزیر سلطه مستقیم انگلستان قرار گرفت.

۴- عبدالکریم قاسم رئیس جمهور وقت عراق چه ادعایی نسبت به خاک ایران داشت؟

و در سال ۱۳۳۸ عبدالکریم قاسم، رئیس جمهور عراق با این ادعا که خرمشهر قسمتی از خاک عراق است به تجاوز به ایران دست زد.

۵- اختلاف عراق و ایران در سال ۱۳۵۳ چگونه حل شد؟

موضوع در سازمان ملل مطرح شد و با وساطت رئیس جمهور الجزایر (هواری بو مدین)، عهدنامه الجزایر در سال ۱۳۵۳ بین ایران و عراق به امضا رسید.

۶- صدام با چه تصویری بعد از پیروزی انقلاب به ایران حمله کرد؟

با وقوع انقلاب اسلامی در ایران و تضعیف ارتش و نیروهای مسلح و بروز بحران‌های داخلی، رژیم عراق تصور می‌کرد که زمینه خوبی برای تجاوز به ایران فراهم شده است.

۷- صدام با حمایت چه کشورهایی به ایران حمله کرد؟

با حمایت قدرتهای بزرگ نظیر آمریکا، فرانسه، انگلیس و شوروی سابق به ایران حمله کرد.

۸- ارتش عراق در روزهای آغاز جنگ کدام مناطق ایران را تصرف نمود؟

نیروهای زمینی عراق موفق شدند به سرعت از مرزها بگذرند و با کشتار مردم بی‌گناه و اسارت آن‌ها بخش‌هایی از مناطق غربی و جنوب کشور را اشغال کنند. قسمت‌هایی از استان‌های کرمانشاه، ایلام، کردستان و خوزستان به تصرف عراق درآمد؛ خرمشهر اشغال و آبادان محاصره شد.

۹- امام خمینی برای مقابله با تهاجم عراق به ایران چه اقدامی انجام دادند؟

امام خمینی از مردم خواست تا در برابر دشمن ایستادگی کنند و فرمان داد مردم به خصوص جوانان آماده رویارویی با دشمن شوند.

۱۰- اقدامات اقشار مختلف در مقابل دشمن متجاوز عراق را بنویسید.

پیر و جوان به مراکز سپاه پاسداران روی آوردند و داوطلبانه به جبهه‌های جنگ اعزام شدند. مساجد به مراکز جمع‌آوری کمک‌های مردمی تبدیل شدند. زنان نیز از هیچ کوششی برای کمک به دفاع ملی دریغ نورزیدند.

۱۱- پیروزی‌های پی‌در پی ایران در جنگ چه نتیجه‌ای داشت؟

به تقویت وحدت ملی در کشور انجامید.

۱۲- چرا صدام حسین پس از مدتی از شروع جنگ ندای صلح خواهی و مظلوم‌نمایی سر داد؟

در حالی که نیروهای ایران، پی‌در پی عراقی‌ها را به عقب می‌راندند، صدام ندای صلح خواهی سر داد.

۱۳- چرا دولت مردان ایران در ابتدا پیشنهاد آتش بس را نپذیرفتند؟

۱- زیرا بخش‌هایی از ایران در تصرف عراق بود و قبول آتش بس موجب تثبیت حضور آنان در خاک ایران می‌شد.

۲- صدام در صدد بود با آتش بس، فرصتی به دست آورد تا به تجدید قوا و بازسازی نیروهای خود به پردازد.

۳- صدام که با حمله به ایران، هزاران نفر را شهید و خانواده‌های زیادی را داغ‌دار کرده بود، باید به عنوان آغازگر جنگ محکوم و تنبیه می‌شد.

۱۴- حمله موشکی عراق به شهرهای ایران با چه هدفی آغاز شد؟

حمله موشکی به شهرهای بی‌دفاع را با هدف شکستن روحیه مردم ایران آغاز کرد.

۱۵- رژیم بعثی عراق در طول جنگ هشت ساله کدام اقدامات نظامی را علیه شهر دزفول به کار گرفت؟

. شهر دزفول بیش از ۲۰۰ بار مورد اصابت موشک قرار گرفت و بیش از ۵۰۰۰ بار توسط هواپیما، راکت و توپخانه دشمن بمباران شد. اما مردم مقاوم دزفول دلیرانه ایستادگی کردند.

۱۶- عراق با طرح شایعه استفاده از سلاح‌های شیمیایی در شهرهای بزرگ ایران، چه هدفی را دنبال می‌کرد؟ (عراق در جنگ روانی، با طرح چه شایعات و اقداماتی می‌کوشید تا حمایت مردم از جمهوری اسلامی را کاهش دهد؟)

عراق در جنگ روانی، با شایعه استفاده از سلاح شیمیایی در شهرهای بزرگ ایران کوشید تا هسته مرکزی دفاعی و قدرت جمهوری اسلامی را که حمایت‌های مردمی بود کاهش دهد.

۱۷- اقدامات ناجوانمردانه آمریکا علیه ایران را بنویسید. / آمریکا با کدام اقدام رسماً به کمک نیروهای بعثی عراق در جنگ با ایران آمد؟

اعزام ناوگان جنگی به خلیج فارس و هدف قرار دادن هواپیمای مسافربری ایران در تیرماه ۱۳۶۷ از جمله اقدامات ناجوانمردانه آمریکایی ها بود.

۱۸- در قطع نامه ۵۹۸ کدام خواسته ایران مورد توجه قرار گرفت؟

۱. عقب نشینی به مرزهای بین المللی پس از آتش بس ۲. تعیین متجاوز

۱۹- بر اساس قرارداد ۱۹۷۵ الجزایر و تأیید صدام کدام نقطه به عنوان مرز آبی میان ایران و عراق تثبیت شد؟

صدام طی نامه ای خطاب به رئیس جمهور ایران (آقای هاشمی رفسنجانی) ، به اعتبار قرارداد سال ۱۹۷۵ (الجزایر) صحنه گذاشت و خط تالوگ در اروند رود به عنوان مرز آبی دو کشور تثبیت شد.

۲۰- هدف اصلی صدام در حمله به ایران چه بود؟

به هم زدن قرارداد الجزایر و تصرف کل اروندرود

۲۱- پس از ارتحال امام خمینی مجلس خبرگان چه کسی را به رهبری برگزید؟

بعد از ارتحال امام ، مجلس خبرگان رهبری ، حضرت آیت الله خامنه ای را به رهبری انقلاب برگزید .

۲۲- علل انتخاب آیت الله خامنه ای به رهبری توسط مجلس خبرگان چه بود؟

۱- شایستگی علمی و مراتب تقوای آیت الله خامنه ای ۲- سابقه طولانی متابعت و همراهی ایشان با امام خمینی ۳- توانمندی های مدیریتی در دو دوره ریاست جمهوری

پاسخ پرسش های نمونه

۱- چرا در ابتدای جنگ ، ارتش صدام به پیشرفت های سریع در خاک ایران موفق شد؟

زیرا با وقوع انقلاب اسلامی در ایران و تضعیف ارتش و نیروهای مسلح و بروز بحران های داخلی ، ایران هنوز آمادگی کافی برای مواجهه با جنگی بزرگ را نداشت ، در نتیجه نیروهای زمینی عراق موفق شدند به سرعت از مرزها بگذرند و با کشتار مردم بی گناه و اسارت آن ها بخش هایی از مناطق غربی و جنوب کشور را اشغال کنند.

۲- نتیجه ی پیروزی های پی در پی ایران در جبهه های جنگ چه بود؟

پیروزی های پی در پی ایران در جنگ به تقویت وحدت ملی در کشور انجامید و با همت غیور مردان ایران آبادان از محاصره خارج و خرمشهر آزاد شد . دشمن متجاوز در بقیه نقاط نیز تن به شکست داد . با شکست های پی در پی عراق در جنگ ، دولت های عربی و غربی به کمک های خود به عراق افزودند .

۳- صدام حسین چه موقع ندای صلح خواهی سر داد؟

در حالی که نیرو های ایران ، پی در پی عراقی ها را به عقب می راندند ، صدام حسین ندای صلح خواهی و مظلوم نمایی سر داد و اعلام کرد که آماده صلح با ایران است.

۴- چرا در ابتدا ایران آتش بس را نمی پذیرفت؟

زیرا ؛ الف: هنوز بخش های زیادی از خاک ایران در تصرف متجاوزان عراقی بود و قبول آتش بس موجب تثبیت حضور آنان در خاک ایران می شد.

ب: صدام در صدد بود طی آتش بس ، فرصتی به دست آورد تا به تجدید قوا و بازسازی نیروهای خود به پردازد .

ج: صدام طی حمله به ایران، هزاران نفر از ایرانیان را قتل عام و خانواده های زیادی را داغ دار کرده بود. پس باید به عنوان آغازگر جنگ محکوم و تنبیه می شد.

درس بیست و پنجم: آرمان ها و دستاوردهای انقلاب اسلامی

سؤالات مهم درس:

۱- آرمان ها و هدف های انقلاب اسلامی را بنویسید.

هدف های اصلی و عمده انقلاب؛ استقلال، آزادی و جمهوری اسلامی بود.

۲- نخستین آرمان انقلاب اسلامی چیست؟

استقلال نخستین آرمان انقلاب اسلامی و از آرزوهای دیرین مردم در طول تاریخ، خاصه دو سده اخیر بود.

۳- ابعاد استقلال را نام ببرید. - استقلال فکری - استقلال سیاسی - استقلال اقتصادی

۴- استقلال فکری چه زمانی حاصل می شود؟

زمانی حاصل می شود که مردم باور کنند، بیگانگان بر آنان بر تری ذاتی ندارند و با همت خود می توانند به سازندگی، پیشرفت و تعالی برسند.

۵- شرط تحقق استقلال چیست؟

شرط تحقق استقلال فکری و فرهنگی ملت ایران، ایجاد تحول عمیق اندیشه ای و اعتقادی در آنان و بازگشت به فرهنگ غنی اسلام و ایران است.

۶- به گفته امام خمینی شرط اول استقلال چیست؟

امام خمینی در اهمیت استقلال فکری فرمود: استقلال فکری، شرط اول استقلال است

۷- استقلال سیاسی به معنی چیست؟

به این معنی است که مدیران و مسئولان کشور، در تعیین خط مشی اجرای برنامه های کشور تابع دستور بیگانگان و مداخله آن ها نباشند.

۸- معنا و مفهوم استقلال اقتصادی یک کشور چیست؟

معنای نداشتن وابستگی در ابعاد گوناگون اقتصادی است. کشوری به استقلال اقتصادی می رسد که برای تأمین نیازهای اساسی خود به دیگران وابسته نباشد، و گرنه مبادله اقتصادی میان کشورها به معنی فقدان استقلال اقتصادی نیست؛ زیرا کشورها به هم نیاز دارند.

۹- آزادی و آزادگی که از آرمان های اصلی انقلاب است ریشه در چه دارد؟

آزادی و آزادگی، از آرمان های اصلی انقلاب اسلامی است که ریشه در تعلیم های اسلام دارد.

۱۰- حضرت علی (ع) در نامه ای به فرزندش امام حسن (ع) در مورد آزادی چه نوشته است؟

حضرت علی (ع): (به امام حسن) هرگز برده دیگری مباش، در حالی که خداوند تو را آزاد آفریده است.

۱۱- آزادی به مفهوم مطلق چه نتیجه ای در بر دارد؟

آزادی به مفهوم مطلق آن نفی کننده برخی آزادی های اصیل فردی و اجتماعی دیگران و خود است. رهایی از هرگونه قید و بند، با منطق و عقل سازگار نیست و نتیجه ای جز سلب آزادی دیگران و بازداشتن انسان از رسیدن به کمال ندارد.

۱۲- آزادی چه رمانی معنی می باید؟

واژه آزادی در کنار قانون و معنویت معنی می یابد و مطابق عقل و فطرت الهی همه انسان هاست.

۱۳- حکومت هایی که قانون آن از دستورهای الهی سرچشمه گرفته باشد، چگونه است؟

حکومتی که قوانین آن از دستورات الهی سرچشمه گرفته باشند تأمین کننده آزادی و آزادگی حقیقی است

۱۴- آزادی را که در کنار استقلال و جمهوری اسلامی قرار داده اند به چه معنا است؟

شعار استقلال آزادی جمهوری اسلامی، آزادی را در کنار استقلال و جمهوری اسلامی قرار داده است، این به معنای آن است که مردم ایران خواهان آزادی در راستای تامین استقلال و مطابق با قوانین اسلام هستند.

۱۵- واژه جمهوری اسلامی به چه معنا است و امام خمینی در مورد آن چه گفته اند؟

جمهوری اسلامی ایران (حکومت مردم سالاری دینی) از دو واژه جمهوری و اسلامی تشکیل شده است؛ یعنی به آرای مردم و حاکمیت قانون های متعالی اسلام متکی است.

امام خمینی: ماهیت حکومت جمهوری اسلامی این است که با شرایطی که اسلام برای حکومت قرار داده؛ با اتکا به آرای ملت، حکومت تشکیل شده و مجری احکام اسلام باشد

۱۶- مطابق تعالیم اصیل شیعه، ولایت فقیه چه جایگاهی دارد؟

مطابق تعالیم شیعی، ولایت فقیه به عنوان هسته مرکزی نظام جمهوری اسلامی دارای مشروعیت الهی است که با مقبولیت مردمی تحقق و عینیت می یابد.

۱۷- اهداف و آرمان های انقلاب اسلامی ایران

۱- برپایی عدل و عدالت اجتماعی ۲- دوری از هر گونه تبعیض و نا برابری ۳- نفی ظلم و ستم ۴- قانون گرایی ۵- توجه به مردم به ویژه محرومان جامعه ۶- مبارزه با مفاسد اقتصادی و اجتماعی

۱۸- ابعاد مختلف دستاوردهای انقلاب اسلامی را نام ببرید؟

۱- ابعاد سیاسی ۲- ابعاد فرهنگی ۳- ابعاد اقتصادی ۴- ابعاد علمی

۱۹- اولین نتیجه انقلاب اسلامی در داخل کشور چه بود؟

اولین نتیجه انقلاب اسلامی در داخل کشور تغییر رژیم وابسته و خودکامه شاهنشاهی و استقرار نظام جمهوری اسلامی مبتنی بر آرا و خواست های مردم به جای آن بود.

۲۰- تدوین قانون اساسی جمهوری اسلامی ثمره چیست؟

ثمره دو قرن مبارزه مردم مسلمان ایران علیه استبداد داخلی و استعمار خارجی است و میثاق ملی کشور محسوب می شود.

۲۱- ولایت فقیه ضامن چیست؟

ولایت فقیه ضامن حفظ تمامیت ارضی، حراست از ارزش ها و آرمان های انقلاب و مانع دیکتاتوری است.

۲۲- مهم ترین شاخصه مشارکت سیاسی مردم در انقلاب اسلامی چیست؟

حضور آنان در انتخابات گوناگون است.

۲۳- دستاورد های سیاسی انقلاب اسلامی را بنویسید.

۱- تغییر رژیم وابسته و خودکامه شاهنشاهی و رفع استعمار و استبداد از ملت ایران. ۲- استقرار نظام جمهوری اسلامی (شکل گیری نظام حکومتی مبتنی بر ولایت فقیه و نقش مردم در تعیین سرنوشت خود) ۳- تدوین قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران. ۴- استقلال سیاسی. ۵- پیوند دین و سیاست و ارائه الگویی نوین برای مردم سالاری دینی. ۶- رشد سیاسی و آگاهی های عمومی مردم و حضور مردم در صحنه های گوناگون. ۷- شکست اُبَهِت قدرت های غرب و شرق و قدرت های سلطه گر خارجی. ۸- عدم سلطه پذیری (از قدرت های شرق و غرب) و نفی هر گونه سلطه جویی نسبت به سایر کشورها. ۹- ترسیم چهره صلح طلبانه ای از اسلام با اثبات مظلومیت مردم ایران در جریان جنگ تحمیلی و ...

۲۳- از شاخصه‌های فرهنگی حاکمیت استبدادی دوران پهلوی چیست و چه نتیجه‌ای داشت؟

تخریب سنت های اصیل دینی و ملی مردم از شاخصه های فرهنگی حاکمیت استبدادی دوران پهلوی بود. این سیاست به بهانه تجدد خواهی و ... بسیاری از مظاهر فرهنگ ملی و هویت تاریخی مردم را از بین برد.

۲۴- دستاوردهای فرهنگی انقلاب اسلامی را بنویسید.

- ۱- زدودن زنگارها و اوهام از چهره دین
- ۲- احیای فرهنگ اسلامی به عنوان مکتبی پویا و حیات بخش
- ۳- زنده کردن احساس خودباوری و جلوگیری از تداوم احساس حقارت و خودباختگی در جامعه
- ۴- خود آگاهی فرهنگی و پیدایش روحیه اعتماد به نفس
- ۵- بستن کانونهای فساد، مبارزه با ترویج مادیگری و فرهنگ غربی و پاکسازی جامعه از آلودگیهای فرهنگی
- ۶- افزایش آگاهی عمومی، رشد مطبوعات و نشریات و گسترش کانون های آموزشی و تربیتی در کشور
- ۷- احیای شخصیت اصیل زن ایرانی که در رژیم گذشته هویت خود را از دست داده بود
- ۸- احیای تفکر دینی، تحول در ارزش ها و احیای مفاهیمی مانند جهاد و شهادت و ایثار و اخلاص
- ۹- مردمی شدن قوای مسلح و سازمان دهی بسیج مردمی
- ۱۰- هماهنگی بین تعهد و تخصص و دیانت و روشنگری و همکاری حوزه و دانشگاه

۲۵- وضعیت اقتصادی ایران قبل از انقلاب اسلامی چگونه بود؟

۱- اقتصاد ایران قبل از انقلاب وابسته و تک محصولی بود که بر مبنای فروش مهار گسیخته نفت در چارچوب معیارهای توسعه استوار بود. ۲- دارایی و امکانات کشور عمدتاً صرف برنامه های غیر بنیادی و غیر مولد می شد. ۳- اکثریت فعالیت های اقتصادی مبتنی بر درآمد حاصل از فروش نفت بود که جز وابستگی اقتصادی، نبودن تعادل در بخش های گوناگون اقتصادی و نفی عدالت اجتماعی نتیجه ای در پی نداشت. ۴- به کار گرفته نشدن درآمدهای سرشار نفتی در تقویت بنیه اقتصاد کشور ایران را به یکی از عمده ترین واردکنندگان کالاهای مصرفی تبدیل کرده بود.

۲۶- دستاوردهای اقتصادی انقلاب اسلامی را بنویسید.

- ۱- تولید بیش تر کالاها در داخل و حتی صدور بعضی از آن ها به خارج از کشور ۲- افزایش چشم گیر سهم صادرات غیر نفتی
- ۳- عمران و آبادی روستاها و برخوردار کردن روستاهای ایران از آب، برق، مخابرات، مراکز آموزشی و ...

۲۷- دستاوردهای علمی و فناوری های نوین انقلاب اسلامی را بنویسید.

۱- وجه به صنایع سنگین و اقدامهای بنیادی و زیربنایی ۲- توسعه روزافزون در صنایع دفاعی، نفت، پتروشیمی، ذوب آهن، فولاد، برق ۳- همچنین ساخت سدهای بزرگ ۴- گسترش یا نوسازی راه های کشور ۵- پیشرفتهای عظیم در حوزه علم و فناوری، بیولوژی مولکولی و سلولهای بنیادی ۶- دست یابی به فناوری هسته ای با کاربرد صلح آمیز

۲۸- ایران در زمینه فناوری هسته ای چه دستاوردهایی داشته است؟

۱- دسترسی به چرخه سوخت هسته ای، یعنی فرایند تبدیل اورانیوم طبیعی به سوخت مورد نیاز برای تولید انرژی هسته ای ۲- تولید نسل جدیدی از سانتریفیوژهای هسته ای

۲۹- آفات انقلاب که آیت الله خامنه ای مردم و مسئولان را از آن بر حذر داشته اند چیست ؟ / از دیدگاه آیت الله

خامنه ای دشمن بزرگ هر انقلاب چیست ؟ نشانه های تأثیر آن در جامعه کدام اند ؟

۱- میکروب رجعت یا ارتجاع، دشمن بزرگ هر انقلاب است که به درون جوامع انقلابی نفوذ کرده و در آن رشد می یابد. ۲- نفوذ فساد و ایجاد تردید در اذهان جوانان نسبت به آرمانها، دنیاطلبی ۳- اشتغال به زینت های دنیوی و زندگی راحت در جامعه و بروز علائم زندگی تجملاتی در میان عناصر انقلابی نشانه هایی از تأثیر میکروب ارتجاع و عقب گردی است. ۴- پرداختن به مال و مالاندوزی، دچار شدن به فسادهای اخلاقی - مالی و داخلی که خود فساد بسیار خطرناک است و جاه طلبی، کاخ آرمانی انقلاب اسلامی و هر حقیقت دیگری را ویران می کند.

۳۰- پیش نویس چشم انداز بیست ساله و سیاست های کلی نظام که مقام معظم رهبری به قوای سه گانه ابلاغ فرمودند، چیست؟

هدف گذاری که در این چشم انداز مورد تأکید رهبری نظام قرار گرفته، این است که پس از بیست سال، ایران در حوزه های فرهنگی، علمی، فناوری اقتصادی، دفاعی و سیاسی، به قدرت اول منطقه آسیای جنوب غربی، خاورمیانه، خلیج فارس، قفقاز و آسیای میانه تبدیل شود.

۳۱- صاحب نظران بین المللی پس از انقلاب اسلامی در مورد ایران چه نظری دادند؟

به تصدیق همه صاحب نظران بین المللی، ایران هم اکنون در حوزه سیاسی و بین المللی، به دلیل تأثیر انکارناپذیرش بر کل تحولات منطقه خاورمیانه شامل عراق، فلسطین، لبنان، افغانستان و آسیای مرکزی و قفقاز به طور خاص و در کل جهان اسلام به طور عام، به مؤثرترین و با نفوذترین قدرت منطقه ای و جهان اسلام تبدیل شده است.

پاسخ پرسش های نمونه

۱- منظور از استقلال سیاسی ، استقلال فکری و استقلال اقتصادی چیست؟

استقلال فکری ؛ زمانی حاصل می شود که مردم باور کنند ، بیگانگان بر آنان بر تری ذاتی ندارند و با همت خود می توانند به سازندگی ، پیشرفت و تعالی برسند .

استقلال سیاسی ؛ به این معنی است که مدیران و مسئولان کشور ، در تعیین خط مشی و اجرای برنامه های کشور تابع دستور بیگانگان و مداخله آن ها نباشند . استقلال اقتصادی ؛ به معنای نداشتن وابستگی در ابعاد گوناگون اقتصادی است . کشوری به استقلال اقتصادی می رسد که برای تأمین نیاز های اساسی خود به دیگران وابسته نباشد.

۲- انقلاب اسلامی از جنبه ی سیاسی در داخل کشور چه دستاوردهایی داشته است؟

۱- تغییر رژیم خودکامه شاهنشاهی و رفع استعمار و استبداد ۲- استقرار نظام جمهوری ۳- تدوین قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۴- استقلال سیاسی ۵- پیوند دین و سیاست و ارائه ی الگویی نوین برای مردم سالاری دینی ۶- رشد سیاسی و آگاهی های عمومی مردم ۷- شکست اُبَهِت قدرت های سلطه گر غرب و شرق ۸- عدم سلطه پذیری و نفی هر گونه سلطه جویی ۹- ترسیم چهره صلح طلبانه ای از اسلام با اثبات مظلومیت مردم در جنگ تحمیلی و ...

۳- ولایت فقیه به عنوان هسته ی مرکزی نظام جمهوری اسلامی چه نوع مشروعیتی دارد؟

مطابق تعالیم شیعی ، ولایت فقیه به عنوان هسته مرکزی نظام جمهوری اسلامی دارای مشروعیت الهی است که با مقبولیت مردمی تحقق و عینیت می یابد .

۴- سه مورد از دستاوردهای بزرگ اقتصادی انقلاب اسلامی را بنویسید.

- ۱- انقلاب توانست از آغاز پیروزی به تولید بیش تر کالاها در داخل و صدور بعضی از آن ها به خارج از کشور نایل آید
- ۲- افزایش چشم گیر سهم صادرات غیر نفتی
- ۳- عمران و آبادی روستاها و برخورداری آنها از آب ، برق ، مخابرات ، مراکز آموزشی و بهداشتی ، جاده و امکانات رفاهی

۵- در زمینه ی فناوری هسته ای ، انقلاب اسلامی چه دستاوردهایی داشته است؟

- ۱- دست یابی به فناوری چرخه ی کامل سوخت هسته ای ، یعنی تبدیل اورانیوم طبیعی به انرژی هسته ای
- ۲- جمهوری اسلامی ایران از حیث غنی سازی اورانیوم در بُعد صنعتی به پنجمین کشور دنیا تبدیل شده است
- ۳- تولید نسل جدیدی از سانتریفیوژهای هسته ای که موجب حیرت جهانیان و کینه دولت های غربی شده است

بهرام شفیعی

سرگروه تاریخ منطقه آب پخش - استان بوشهر